

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу

імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

на тему: «Структурно-семантичні особливості термінології дискурсу

кліматичних змін та екологічних катастроф та способи відтворення її у

перекладі українською мовою (на матеріалі текстів засобів масової інформації)»

Студента групи МПа 52-19

факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми

Перекладознавство: професійно-орієнтований
переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

за спеціальністю 035 Філологія
Ткачука Павла Олександровича

Допущена до захисту
«___» _____ 2020 року

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
професор Максимов С.Є.

Завідувач кафедри англійської і німецької
філології та перекладу імені професора
І. В. Корунця

_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ЄКТС _____

Київ – 2020

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: «Structural and semantic specifics of linguistic units used in the discourse of climate change and environmental disasters and ways of rendering them in translation into Ukrainian (a case study of the materials of the mass-media texts)»

Group MPa 52-19
School of translation studies
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Pavlo O. Tkachuk

Research supervisor:
S.E. Maksimov
Candidate of Philology,
Associate Professor

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І. В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) II курсу групи МПа 52-19 факультету перекладознавства КНЛУ
Ткачука Павла Олександровича

(ШБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми** Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Тема роботи «Структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф та способи відтворення її у перекладі українською мовою (на матеріалі текстів засобів масової інформації)»

Науковий керівник К.ф.н, доцент, професор Максимов С.Є.

Дата видачі завдання “10” вересня 2019 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2019 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2019 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2019 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2020 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2020 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2020 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	07 жовтня 2020 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2020 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2020 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) II курсу групи МПа 52-19 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми** Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Ткачука Павла Олександровича

(ПІБ студента)

за темою «Структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф та способи відтворення її у перекладі українською мовою (на матеріалі текстів засобів масової інформації)»

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	_____ усі компоненти присутні , _____ один компонент відсутній _____ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ незначні помилки в оформленні _____ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (підпис керівника)

(_____)
(ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2020 р

**РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) II курсу групи МПа 52-19 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми** Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Ткачука Павла Олександровича (ПІБ студента)

за темою «Структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф та способи відтворення її у перекладі українською мовою (на матеріалі текстів засобів масової інформації)»

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ____ ” _____ 2020 р

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДИСКУРСУ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН.....	6
1.1 Термін у контексті сучасної наукової парадигми.....	6
1.2 Особливості дискурсу кліматичних змін	20
1.3 Способи перекладу термінології.....	31
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2	
СТРУКТУРНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ДИСКУРСУ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТА ЕКОЛОГІЧНИХ КАТАСТРОФ.....	44
2.1 Семантика термінологічних одиниць дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф.....	44
2.2 Структура термінологічних одиниць дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф	49
2.3 Труднощі перекладу термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф.....	65
Висновки до розділу 2.....	75
РОЗДІЛ 3	
ВІДТВОРЕННЯ СТРУКТУРИ І СЕМАНТИКИ АНГІЙСЬКОМОВНИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНЦЬ ДИСКУРСУ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТА ЕКОЛОГІЧНИХ КАТАСТРОФ	77
3.1 Способи відтворення загальноживаної термінології кліматичних змін українською мовою у медійному дискурсі.....	77
3.2 Способи відтворення українською мовою семантики і структури термінології кліматичних змін, що спричиняють лісові пожежі.....	82
3.3 Способи відтворення семантики і структури термінології	

кліматичних змін, що спричиняють забруднення атмосфери і викид парникових газів.....	87
3.4 Способи відтворення семантики і структури термінології кліматичних змін, що впливають на водні ресурси та викликають океанічні явища.....	90
3.5 Способи відтворення семантики і структури термінології кліматичних змін, що впливають на фермерство та життєдіяльність людей.....	93
3.6 Способи перекладу термінології екологічних катастроф.....	97
Висновки до розділу 3.....	101
ВИСНОВКИ	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	106
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	114
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	114
ДОДАТОК А	115
ДОДАТОК Б	130
SUMMARY.....	131

ВСТУП

Переклад текстів з однієї мови на іншу є одним з найважливіших питань прикладної філології. З розвитком науки і техніки і, отже, галузевих термінологій з'явилися нові особливості перекладу, пов'язані безпосередньо з пошуком еквівалентів не просто слів спільної мови, а особливих мовних одиниць – термінів. Серед інших особливостей термінів дослідники виділяють залежність від певної системи поглядів, крім того, відзначається найважливіша властивість термінологічної інформації – її кумулятивність, іншими словами – здатність накопичувати знання.

Перш за все, варто розуміти, що питання кліматичних змін та катастроф щільно пов'язані з питаннями екології, тому багато відповідей ґрунтуються саме в цій науці.

Сьогодні питання екологічних змін, та їх наслідків виходять за рамки діяльності вчених-екологів та представляють інтерес для широкого кола людей. Так, наприклад, в 2015-му році на всесвітньому економічному форумі в Давосі обговорювалася концепція, висунута в 1980-і роки екологом Юджином Стормером, згідно з якою сучасна геологічна епоха може бути названа антропоценом зважаючи на величезну впливу людини на планету. Лінгвісти також проявляють інтерес до екологічних проблем, вивчаючи їх мовну інтерпретацію. Як особливий різновид дискурсу спеціального спілкування виділяється екологічний дискурс, до якого входять питання кліматичних змін. Перші кроки в його вивченні були зроблені в 1970 А. Хаугеном, що вивчають зв'язок екології та лінгвістики. Запропоновані ним ідеї розвивали А.Філл, М. Халлідей, М. Дерінг, П. Мюльхойслер.

Ключові аспекти вивчення включають в себе особливості мовної репрезентації екологічних проблем, стратегії уявлення екологічного наукового знання, метафоричність і синонімію, структурні і семантичні характеристики екологічних термінів, функціональні аспекти термінології.

Уточнюються і доповнюються сутнісні характеристики терміна, розглядаються питання термінотворення, функціонування термінів і перекладу. На сучасному етапі термінології розглядаються на матеріалі різних наук. Термінологія дискурсу кліматичних змін досліджувалася такими лінгвістами, як А. В. Зайцева [25] (вивчення і особливостей функціонування термінів у науковому та науково-популярному стилі на матеріалі німецької мови), А. М. Раїсова [58] (структурно-семантичні особливості німецької термінології, аббревіатури, словотвірний аналіз), Н. І. Жабо [24] (структурно-семантичні особливості, особливості перекладу франкомовної термінології), Є. А. Латишевська [48] (структурно-семантичні характеристики англомовних термінів, внутрішньогалузева синонімія), Є. М. Горохова [15] (комплексний аналіз терміносистеми «екологія ґрунту», включаючи структурні характеристики і еквівалентність термінів, дослідження на матеріалі російської та англійської мов).

Екологічна термінологія має свої структурно-семантичні особливості. Однією з тенденцій її розвитку є формування багатокомпонентних термінологічних одиниць. Окремі питання багатокомпонентних екологічних термінів вивчалася лінгвістами, проте, даний напрямок вимагає подальшого розвитку. Зокрема, необхідно комплексне вивчення багатокомпонентних термінів наукового екологічного дискурсу на актуальному матеріалі, в тому числі в порівняльному аспекті.

Актуальність проведеного дослідження обумовлена необхідністю вивчення термінологічного апарату наукового екологічного дискурсу, зокрема тому, що в нього входять багатокомпонентних термінів. Це пов'язано з тим, що наявні традиційні уявлення про природу терміна, його структури, семантичних особливості вступають в протиріччя з характером практичного функціонування термінів. Способом вирішення зазначеного протиріччя є опис багатокомпонентних термінів на матеріалі різних наукових і спеціальних дискурсів, в тому числі, з урахуванням впливу екстралінгвістичних факторів. Актуальність теми полягає в тому, що з

розвитком науки і техніки зростає увага до засобів передачі наукових ідей, відкриттів, гіпотез, що, безумовно, викликає інтерес лінгвістів. Крім того, серед найактуальніших проблем сучасного мовознавства на одне з перших місць висувається структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін, зокрема комплексне наукове дослідження термінології як підсистеми загальнолітературної мови. Будь-якій галузі знання притаманні характерні тільки їй специфіка, зміст, теоретичні та практичні завдання, вивчення яких дає певне уявлення про закономірності розвитку і загальний стан термінології. Синтез семантичних зв'язків в окремо вибраній лексико-семантичній групі термінів на позначення термінології кліматичних змін дозволяє не тільки виявити системні відносини в лексиці кожної окремої мови, але також розкрити відповідності та відмінності, важливі для досліджень лексико-семантичних явищ.

На сьогоднішній день термінологія на позначення кліматичних змін української та англійської мов залишається невивченою в перекладознавчому та порівняльному мовознавстві. Термінологія на позначення кліматичних змін в даному напрямку, а також стихійність розвитку термінотворення в зіставлюваних мовах і внаслідок цього випадки неправильного запозичення, калькування або перекладу термінів призводять до термінологічного дисонансу. Ці та інші специфічні властивості термінів ускладнюють процес їх перекладу з англійської мови на українську. Над даним питанням працювали такі дослідники: К. І. Алексєєва, М. Н. Володіна, С. В. Гриньова, Т. Л. Канделаки, Д. С. Лотте, Г.П. Мельникова, А. В. Суперанська, D. Herberg, M. Kinne, D. Steffens та ін.

Мета кваліфікаційної роботи – визначити структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та способи їх відтворення у перекладі українською (на основі текстів дискурсу ЗМІ).

Об'єкт кваліфікаційної роботи – термінологія дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф, їх семантика та структурні особливості.

Предметом кваліфікаційної роботи є структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та способи їх відтворення у перекладі українською (на основі матеріалів ЗМІ).

Виходячи з поставленої мети передбачається вирішити наступні завдання:

1. Розкрити сутність поняття «термін» у сучасних лінгвістичних дослідженнях та дискурсу кліматичних змін.
2. Визначити способи перекладу термінології.
3. Описати труднощі перекладу термінології дискурсу кліматичних змін.
4. Охарактеризувати структуру та семантику термінологічних одиниць дискурсу кліматичних змін.

Мета, завдання і методологічні засади роботи обумовили використання таких **методів**: описовий метод, аналіз та синтез, узагальнення та систематизація. Для вивчення і характеристики термінологічної лексики дискурсу кліматичних змін за основу також взято лінгвістичний метод виділення залучених і власне кліматичних термінів, метод виявлення термінологічних гнізд, метод порівняльного аналізу, метод структурно-семантичного аналізу з використанням компонентів аналітико-описового, етимологічного та кількісного аналізів.

Теоретична значимість роботи полягає в тому, що це дослідження є певним внеском у вивчення процесів формування систем термінів, а також розглядає проблеми підходу до їх вивчення.

Практична значимість роботи полягає а тому, що результати проведеного дослідження можуть бути використані в спеціалізованій літературі, в вивченні та видобутку корисних копалин, в термінологічних словниках, при підготовці до лекцій, написанні рефератів та курсових робіт.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку

використаних джерел, списку довідкових джерел списку джерел ілюстративного матеріалу, додатків та резюме англійською мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДИСКУРСУ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТА ЕКОЛОГІЧНИХ КАТАСТРОФ

1.1 Термін у контексті сучасної наукової парадигми

Термін як поняття сформувався в минулому столітті і на даний момент є центральним поняттям в будь-якій галузі наукового знання; термін вже по своїй суті забезпечує точність, ясність і розуміння певної наукової думки. При цьому, незважаючи на важливе місце, яке займає це поняття в системі наукових знань і значна кількість досліджень, присвячене розкриттю суті поняття «термін», до сих пір не існує загальновизнаного визначення даного концепту, ведуться дискусії про вимоги, що пред'являються до терміну і його граматичних ознак.

Скласти по-справжньому точне і зрозуміле визначення будь-якого слова – справа не з легких, також, як і саме визначення терміна. Проте, не дивлячись на всю складність і трудомісткість розробки визначень, їх створюють, і з'являються вони в неймовірно величезній кількості. Одні вчені і науковці намагаються їх зробити короткими, використовуючи самі найконкретніші слова, інші ж хочуть по детально включити все, що пов'язано з визначеним словом, тобто і прямі і непрямі компоненти, а саме зробити визначення максимально поширеним.

А. В. Суперанська констатує, що «термін – спеціальне слово (або словосполучення), прийняте в професійній діяльності та вживається в особливих умовах; словесне позначення поняття, що входить в систему понять певної області професійних знань; основний понятійний елемент мови для спеціальних цілей; для свого правильного розуміння вимагає спеціальної дефініції (точного наукового визначення)» [27: 28].

Згідно думки професора Л. Л. Нелюбіна, «термін – це слово або словосполучення, прийняте для точного вираження спеціального поняття або

позначення спеціального предмета в тій чи іншій галузі знань. Терміни відрізняються від слів повсякденної мови чіткою семантичною окресленістю кордонів і специфічністю які висловлюються понять» [21: 67].

Поняття «термін» визначається у дослідженнях Д. С. Лотте таким чином: «Термін є словом (або словосполученням), що представляє єдність мовного знака і співвіднесеного (пов'язаного) з ним відповідного поняття в системі понять даної галузі науки і техніки» [17: 32]. Т. Л. Канделакі надає наступне визначення терміну: «Під терміном розуміється слово або лексикалізоване словосполучення, яке потребує для встановлення свого значення в відповідній системі понять побудови дефініції» [10: 43]. Термін – це «слово або словосполучення спеціальної сфери вживання, що є найменуванням спеціального поняття і вимагає дефініції» [14: 2].

Термін – це особливе слово чи словосполучення, яке вживається у конкретній професійній сфері за певних умов [2: 39]. Існують інші п'ять тенденцій визначення поняття:

1) прагнення забезпечити логічне визначення терміна через його зв'язок з деякою концепцією, пов'язаною з певною сферою знань або діяльності;

2) прагнення розкривати зміст терміна через опис характерних ознак;

3) визначення терміну через протиставлення його деякому іншому поняттю (термін проти слова, термін як одиниця термінології проти номенклатури як одиниці номенклатури тощо);

4) визначення терміну на основі статистичних та розподільчих особливостей тексту. Оскільки, на думку автора, всі наведені вище спроби забезпечити концептуальне визначення терміну були непродуктивними, вона визначає ще одну тенденцію:

5) надати терміну принаймні «робоче» визначення щодо мінливості мови (включаючи термінологію).

З викладеного вище можна ще раз переконатися в тому, що однозначного визначення поняттю «термін» не існує. Кожен вчений, який займається вивченням даної проблеми, стикається з тим, що кожна існуюча

дефініція пропонує свій набір визначальних елементів. Проте, узагальнення всіх створених на даний момент визначень дає можливість створити цілісне уявлення про поняття «термін».

Термін – це, перш за все, слово. Незважаючи на специфічність його семантики і функціонування термін зберігає феноменологічні ознаки слова, а саме взаємозв'язок форми і змісту (плану вираження і плану змісту). У природній мові немає рівності між формою і змістом мовного знака. Будь-яка форма багатозначна. Слово як звуко-літерний комплекс (форма) здатне виражати різні смисли, інакше (при наявності відповідності між формою і змістом) взаєморозуміння було б важко знайти, а розвиток мови міг і зупинитися. Термін, як будь-яке слово, принципово багатозначний, інакше він не міг би виконувати комунікативну функцію в рамках наукового дискурсу, не міг би служити засобом накопичення наукового знання і інструментом його подальшого розвитку [4: 43].

У сучасній лінгвістиці як і раніше відсутнє єдине визначення та розуміння терміна. Деякі дослідники, вважаючи, що в світлі дискурсивної парадигми термін є двосторонньою лінгвокогнітивною одиницею, дотримуються традиційної думки, що термін системний, що він не експресивний, нейтральний, має тенденцію до моносімічності, володіє дефініцією тощо [27: 365].

Відповідно до іншої точки зору, якої дотримуються, наприклад, Н. Н. Лантюхова, О. В. Загоровська, Т. А. Литвинова, однозначність і стислість терміна не повинні розглядатися як основоположні критерії в визначенні сучасного терміна. Більш того, в рамках цього підходу точність терміна також заперечується, оскільки на етапах становлення або переосмислення терміна для нього властива розпливчастість значення [19: 43].

Дійсно, аналізуючи сучасний термінологічний склад екології та інших наук, можна помітити, що велика кількість термінів представлено багатокомпонентними одиницями, що володіють декількома значеннями (полісемія), велика кількість синонімів також підтверджує відсутність єдиної

париформи – змісту в контексті сучасних терміносистем [28; 22; 29]. Такого роду особливості призводять до ускладнення відносин у системі термінів, що в свою чергу є неоднозначне явище.

Сучасні лінгвісти кажуть про те, що термін спрямований на репрезентацію предмета у свідомості мовця в «цілісності і неподільності всіх його ознак». Він одночасно представляє сукупність всіх ознак предмета, дозволяючи відокремити його від інших об'єктів [30: 257]. Такий підхід вписується в рамки сучасної функціональної парадигми, оскільки першочерговим тут є функція терміна, а не особливості його формального вираження.

З огляду на розглянуті аспекти, як оптимального для даної роботи визначення терміна може бути вибрано визначення, представлене А. Г. Ходаковою, згідно з яким термін являє собою «номінативну одиницю, що володіє формальними і семантичними ознаками загальноживаного слова (словосполучення), що позначає визначене за змістом та обсягом спеціальне поняття в системі понять сформованої області знання (науки, концепції, теорії) або спеціальне поняття абсолютно новій галузі знання (науки, концепції, теорії) [23: 411].

Терміни, пов'язані з іншою групою спеціальної лексики, називаються професіоналізмами. Професіоналізм і терміни можна розглядати як складові спеціальної лексики. Дослідники відзначають, що професіоналізми, на відміну від терміна, належать розмовній лексикці не є строгим науковим найменуванням поняття. Такі мовні одиниці служать для зручності комунікації серед професіоналів. При цьому вони часто мають експресивну функцію, будучи результатом метафоричного перенесення, володіючи з цієї причини більшою виразністю, ніж термін [31: 175].

Основним критерієм відділення терміна від професіоналізму служить фактор офіційності/неофіційності [32: 399]. Таким чином, незважаючи на різноманітність підходів як існуючих в лінгвістиці з минулого століття, так і тих, що почали свій розвиток в останні роки, можна заявити, що варіативні

трактування терміна дуже схожі і не несуть в собі протиріч. Увага акцентується на точності терміна, його ясності і прагненні до однозначності. На думку лінгвістів, саме ці якості відрізняють термін від слова.

У той же час в сучасній лінгвістиці активно розвивається ідея, витоки якої з'явилися в роботах А. А. Реформатського. Відповідно до цієї ідеї не можна пред'являти категоричні вимоги до терміну, оскільки на практиці термін далеко не завжди їм відповідає: значний відсоток сучасних термінологічних систем представлений термінами, що володіють полісемією, що мають синоніми. Більш того, їх значення не завжди представляється абсолютно ясним, що є нормою для терміна на етапі його становлення. Дані питання актуальні для багатокomпонентних термінів. З одного боку, такі одиниці мають більш точне значення за рахунок більшої кількості компонентів (специфікація поняття). З іншого боку, захоплення компонентів теоретично призводить до більшої кількості синонімічних варіантів терміна.

В. М. Лейчик позначає особливості, властиві термінам [16: 87]:

1. Наявність в лексиці номінацій, до яких звертається людина для вирішення поставленого завдання.
2. Належність до певної мови.
3. Наявність частини нормативної лексики мови для спеціальних цілей.

Як показує аналіз основних ознак терміна, слід враховувати як аспекти функціонування термінів, так і характеристики, властиві всій терміносистемі в цілому. Очевидним є той факт, що термін обов'язково належить мові для спеціальних цілей, його вживання безпосередньо залежить від роду діяльності або галузі знань. Незаперечним визнається той факт, що з розвитком науки і техніки в прогресуючому темпі розвивається термінологічна система мови [16: 32].

Термінологія становить значну частину лексичного складу будь-якої мови. Вона є джерелом отримання і передачі інформації, шляхом до подальшого розвитку науки і техніки, взаєморозумінню і міжнародного співробітництва.

За словами Є. М. Какзанової [2: 12–13], «термінологія являє собою відкриту і незамкнуту систему», активно взаємодіє із зовнішнім світом. Для термінології також характерна «рухливість словникового складу» [3: 54], поява нових термінів або нових значень уже існуючих термінів. Приріст термінологічного фонду відбувається не тільки завдяки конструюванню нових лексем, але і за рахунок застосування вже існуючих лексичних одиниць на позначення нових понять в родинних або дотичних сферах знання.

Дійсно, термінологія значно спрощує і систематизує процес обміну інформацією між фахівцями в тій чи іншій області. Чуйно реагуючи на зміни в розвитку науки і суспільства, а також на світові тенденції, такі, як глобалізація, термінологія з плином часу частково змінює склад і структуру термінів. І термінологія екології не є винятком. Зародившись як біологічна наука, екологія включала в себе майже виключно природничо-наукові терміни (*автотрофи, консументи, екологічна ніша, трофічна ланцюг, фітоценоз, фотосинтез* тощо).

Із включенням до складу екології нових областей знання (наприклад, прикладна дисципліна «Природокористування та охорона навколишнього середовища») екологічна термінологія збагачувалася все новими словами (відновлювані джерела енергії, викиди, якість атмосферного повітря, моніторинг навколишнього середовища, утилізація побутових відходів). Згодом стала очевидною подвійність науки екології: поряд з біологічними факторами об'єктом пильного вивчення стали також гуманітарні аспекти (соціальні, культурні, морально-етичні, політичні та ін.). Антропоцентрична парадигма у вивченні екології дала початок цілій низці досліджень, в тому числі з соціальної екології та екології людини, сприяла формуванню значного пласта лексики (*антропоєкологія, деградація середовища, шумове забруднення, антропогенне навантаження, ноосфера, екологічна свідомість, урбанізація* тощо).

Зараз вже можна стверджувати, що з кожним роком все більше вчених-філологів звертаються до питання вивчення лінгвістичних особливостей екологічної термінологічної лексики, приходять до висновку про необхідність виявлення, аналізу та систематизації екотермінів як в екології в цілому, так і в її окремих галузях.

К. Ю. Симонова [5: 17] стверджує, що «з розвитком екології все більшого значення набувають питання вивчення відповідної термінології». Екологічну термінологію аналізують з різних сторін: проводять когнітивно-дискурсивний аналіз (А. В. Зайцева, Є. В. Іванова, А. А. Лагутіна та ін.), вивчають мовні та екстралінгвістичні фактори, що впливають на становлення екотерміносистеми і визначають її специфіку (Т. А. Алесенко, Е. М. Горохова, І. Г. Гусева, Е. А. Латишевська, А. М. Раїсова), виділяють лексико-семантичні групи (Т. А. Алесенко, Е. М. Горохова, Е. А. Латишевська, Д. О. Попов, А. М. Раїсова), порівнюють спеціальну лексику різних мов (Т. А. Алесенко, Л. К. Богданівська, Е. М. Горохова, М. М. Захарова, Н. Г. Кантишева, М. А. Ковязіна, М. М. Крючкова, Д. О. Попов, С. Семенова, Є. Г. Хітарова, А. Ю. Шевцова) та інші.

Завданням загальної теорії термінології є вивчення формування і вживання спеціальних слів, за допомогою яких акумулюється і передається багаж знань людства; удосконалюються існуючі термінологічні системи; здійснюється пошук відповідних шляхів створення нових термінів і термінологічних систем і пошук універсальних рис, властивих термінології різних галузей знання. Терміни кожної галузі техніки і виробництва формують свої системи, які визначаються понятійними зв'язками професійного знання при прагненні висловити ці зв'язки мовними засобами. Мова є структурним елементом наукового знання [3: 2].

Кожен термін входить в певну терміносистему тієї чи іншої галузі науки, техніки, виробництва, і концептуальний зміст терміна визначається його місцем в системі. Термін завжди має свою дефініцію (точне наукове визначення) серед інших термінів тієї ж області. Терміни зазвичай

однозначні всередині свого термінологічного поля, в цьому полягає їхня відмінність від «звичайних» слів; при цьому один термін може бути частиною декількох областей знання, але це вже не полісемія, а омонімія (наприклад: *автомат, блок*) [11: 90].

У терміні відображаються результати наукових досліджень і їх теоретичне осмислення, тому терміни протиставлені загальній лексиці. Терміном може бути слово з чіткою дефініцією, яка визначає дане поняття і чітко обмежує понятійну сферу, тим самим сприяючи ізольованості від смислів омонімічності слова загальної лексики. Терміном може бути і штучно створене слово. Коли будь-яка галузь науки або техніки починає посилено розвиватися, відбувається активне відображення її досягнень засобами масової інформації, окремі терміни переходять зі спеціального вживання в загальне.

Втрачаючи свою концептуальність і однозначність, терміни можуть значно розширити сферу свого вживання. Таким чином, слова із термінологічним значенням потребують вже не дефініції, а тлумачення, також як і інші слова загальної лексики. Так, сукупність термінів, упорядкованих в структуру і об'єднаних загальною функцією, утворює терміносистему. Система володіє внутрішньою ієрархією, що виражається в характері зв'язків її окремих компонентів, і «немає системи без структурної співвіднесеності елементів, як і немає структури без системи елементів, характер співвіднесеності яких вона виражає» [1: 12].

Таким чином, термінологія розуміється як сукупність термінів, а терміносистема як свідомо сформована сукупність термінів. Поняття «термін» будується на наступних ознаках: мотивованості, точності, однозначності, стилістичній нейтральності, наявності чіткої точної дефініції, відсутності синонімів і омонімів.

Класифікація грає важливу роль в термінологічній діяльності. Саме за допомогою класифікаційної схеми розкривається і наочно демонструється логіко-понятійна структура предметної області у всьому різноманітті її

зв'язків і відносин. Крім значної кількості визначень терміна вченими розроблені і описані різні класифікації термінів. Це обумовлено наявністю всебічного підходу до критеріїв класифікації. Найчастіше всього класифікації пов'язують з тією областю знань, в якій дані терміни застосовні.

Однією з найпоширеніших класифікацій є розділення термінів на три групи за змістом [12: 32]:

- 1) за філософським змістом: терміни спостереження і терміни теоретичні. Застосовується переважно в філософії;
- 2) за об'єктом назви застосовуваної сфери: наука, техніка, виробництво;
- 3) за логічною категорією позначається поняття: предмети, процеси, ознаки, властивості; величини і їх одиниці.

Найбільший інтерес представляють лінгвістичні класифікації, засновані на ознаках термінів як слів або словосполучень певної мови. Вчені виділяють наступні класифікації [16: 32]:

- 1) за семантичною структурою: однозначні і багатозначні;
- 2) за формальною структурою: терміни-слова і терміни-словосполучення. При цьому терміни-слова також можуть класифікуватися відповідно до морфемної структури слова, зі структурним типом, з морфологічною структурою. Терміни-словосполучення класифікуються відповідно до типу їх структури, з семантичною структурою, за морфологічним типом головного слова і т. п.;
- 3) в залежності від мови-джерела: споконвічні, запозичені, змішаного типу;
- 4) за авторством: колективні та індивідуальні;
- 5) історико-лексикологічні терміни, що включають терміни-архаїзми, терміни-неологізми.

Дані класифікації дозволяють формувати уявлення про структуру предметної області у всьому її різноманітті.

Грамматичну класифікацію розробили Р. Ю. Кобрін і Б. Н. Головін. Вони розглядають терміни з точки зору їх морфолого-синтаксичної

структури, підрозділяючи їх на терміни-слова і терміни-словосполучення. Згідно даної класифікації терміни – слова можна умовно поділити на чотири класи [8: 12]:

- непохідні – утворюються двома способами: Запозичення терміна з іншої мови, створення терміна з слів даної мови або з використанням коренів, характерних даній мові.

- похідні – володіють іншим механізмом появи в мові, які описані нижче.

Морфологічний спосіб. Утворення нових термінів за допомогою афіксації. Афіксація є найпродуктивнішим видом словотворення.

Перехідний спосіб – цей спосіб характеризується переходом слова з однієї частини мови в іншу. Найчастіше так утворюються іменники. Складні слова утворюються шляхом об'єднання інших двох або більше слів в одне, тим чи іншим шляхом.

Розглянемо шляхи утворення термінів складних слів: об'єднання з появою суфікса, об'єднання без появи елементів, об'єднання шляхом скорочення слів-основ, об'єднання шляхом сполучної голосної

Абревіатури:

- 1) звуковербальні абревіатури: *PC – Personal Computer*;
- 2) акроніми – абревіатури, які мають свою власну вимову, часто акроніми читаються як звичайні англійські слова: *JAM – Just A Minute; WOMBAT – Waste Of Money, Brain And Time; IRC – Internet Relay Chat; GAL – Get A Life*.
- 3) Еліптичні скорочення словосполучень: *dialup – dialup connection; mobile – mobile phone*.

Серед досліджуваних термінів переважну більшість складають алфавітизми: *blath – blog + math; blaudiense – blog + audience; celebblog – celebrity + blog; censorware – censor + software*.

Ініціальні абревіатури також дуже широко використовують у англійських текстах комп'ютерної сфери, до яких відносять усічення,

гібриди, контрактури. Існує ряд прикладів, коли склади вихідних одиниць потрапляють до усіченої структури: *ADMD* – *Administration Management Domain*, *ESCON* – *Enterprise System CONnection*;

– тип усічених утворень, за яким створено терміни: *bit* (*Binary* + *digiT*), *rlogin* (*Remote*+*LOGIN*), *abend* (*ABnormal*+*END*);

– контамінати, тобто терміни, що утворилися внаслідок злиття структурних елементів двох мовних одиниць на базі їх структурної подібності чи тотожності, функційної чи семантичної близькості: *netiquette* – *net* ‘мережа’ + *etiquette* ‘етикет’, *scalability* – *scale* ‘масштаб’ + *ability* ‘здатність’, *botnet* – *robot* ‘робот’ + *net* ‘мережа’ [13: 32].

Досить популярними є літерноцифрові аббревіатури-паттерни: *2L8* – *Too Late*, *4* – *For*, *B4N* – *Bye For Now*, *4Ever*, *Any1* – *Anyone*, *Xtra*, *Xpress*.

Комбінованими аббревіатурами називаються поєднання фразових і нетрадиційних аббревіатур, замість перших літер деяких слів використовують цифри або букви: *U* замість *you*, *4* (*four*) замість *for*, як у реченні *W84M* – *Wait for me* [1: 68].

Фразовими аббревіатурами широко вживаних розмовних фраз і словосполучень є, зокрема, такі: *AAMOF* – *As A Matter Of Fact*; *YW* – *You're Welcome*.

Серед скорочених речень існують прохання (*GMAV*, *LMK*), команди для користувачів (*RTM*, *RYS*); подяка (*TFTI*, *TFTT*), поради (*MLNW*, *NSD*, *TBYV*); побажання (*HAND*, *RIP*).

У деяких аббревіатурах зашифровані крилаті вирази: *OV*, *GMTA*, *MLNW*.

Відповідно до наукової статті В. В. Шкаріна, Ю. В. Григор'єва, Н. М. Горохова, термінологію, котра трапляється в медичній науковій літературі, можна класифікувати наступним чином [32]:

1 група – терміни, які давно ввійшли в українську мову і складові певної частини професійної мови. Спрощують спілкування фахівців і складають певну і невід'ємну частину повсякденної медичної лексики. Наприклад, ‘резидуальний’ (лат. *residuus* – залишився від прояву хвороби),

‘фертильність’ (лат. *fertilus* – плідний, здатний до дітородіння). Переважну більшість складають терміни, запозичені з двох класичних мов медицини – грецької та латинської. В основному вони мають інтернаціональне застосування.

2 група – терміни відомі і вживаються, але не є професійно необхідними. Наприклад, термін ‘кадастр’, тотожний слову ‘реєстр’, походить від французького *cadastre* – лист, реєстр; ‘імунні депозити’ (лат. *depositum* – річ, віддана на зберігання, вклади, заощадження); ‘біологічна нерентабельність’ (*rentable* – прибутковий, показник ефективності виробництва). Ця група термінів запозичена з інших дисциплін (економіка, історія, право). Використання їх, особливо в поєднанні з загальноприйнятими, збагачує лікарську лексику.

3 група – терміни, що представляють транскрипції іноземних слів («європеїзми»). Їх кількість за останні роки неухильно зростає і, в першу чергу, за рахунок запозичень з англійської мови. Безумовно, терміни ‘прецизійний’ (англ. *precise* – точний, певний), ‘верифікований’ (*verify* – перевіряти) не викликають сумнівів у носіїв англійської мови. Отримуючи широке поширення, вони могли б стати зрозумілими для більшості лікарів. Але частіше відбувається зворотне. Неточність, двозначність в тлумаченні маловідомих англійських транскрипцій вносять спірність в розуміння тієї чи іншої наукової роботи. Тому в більшості випадків доцільно замінювати маловідомі транскрипції того чи іншого терміна на точно відповідні і рівноцінні їм за змістом українські синоніми.

4 група – псевдонаукові терміни. Являє собою термінологічні сполучення, не завжди коректні за змістом і навіть спірні; вони в своїй сукупності часто не несуть смислового навантаження, а іноді і заперечують одна одну. Так, можна зустріти слова ‘менінгеальна ретордація’, ‘флюктууючий ністагм’, ‘гетацідний вік’, ‘сімейна агрегація ревматизму’ (лат. *aggregatio* – приєднання, об’єднання однорідних чи різнорідних частинок в одне ціле за допомогою фізичних сил зчеплення). Невиправдане і

досить часто застосування їх в медичній літературі приводить читача до хибного розуміння трактувань автора тієї чи іншої описуваної патології, так і ускладнює розуміння роботи.

5 група – терміни – власний винахід авторів, зрозумілі тільки їм, наприклад, всі відомі словники і енциклопедії не дають перекладу або пояснення значення слів ‘валідізація’ або ‘індігенна’. Або таке слово як ‘агропедоценоз’, що складається з трьох коренів: *агро* (грец. *agros* – ‘поле’) відповідає значенню ‘агрономічний’, *недо* (грец. *pais, paidos*) – ‘дитя’; *ценоз* (грец. *koinos*) – ‘загальний’. Таким чином, читач повинен розуміти, що це є не що інше, як сукупність дітей, населяють спільну ділянку середовища проживання. Значення ж таких термінів як ‘супернатант’, ‘іритативний характер змін’, ‘путативний ризик’, ‘проймінт-феномен’ залишає широкий простір для трактування читачам, оскільки тлумачення їх не знайдено в загальновідомих медичних словниках.

7 група – терміни – універсальні, що вживаються часто і всюди. Рідко зустрінеш номер медичного журналу, збірник науково-практичної робіт, монографію, які обійшлися б без слова ‘епідеміологія’, ‘скринінг’, ‘моніторинг’ і т. п. Кожен з цих термінів в поєднанні з іншими заповнив всі медичні видання.

Вибір класифікації ускладнений тим, що іноді непросто визначити, чи є термін однокомпонентним або багатоконпонентним в силу особливостей орфографії: багато слів англійської мови не мають єдиного вірного варіанту написання, зокрема, існує декількох повноправних варіантів написання слів, що мають в складі дві основи. Наприклад, термін *ant plant* [41] зустрічається в різних текстах з дефісним написанням (що дозволяє віднести його до однокомпонентного терміну) або з роздільним (згідно з чим, термін повинен бути розглянутий як багатоконпонентний). При пошуці даного терміну можна спостерігати наступні варіанти:

- *Obligate ant plants constitutively produce EFN along with lipid-rich food bodies to nourish defending ants* [41: 348];

- *Myrmecodiabecarii is an ant plant that is endemic to Australia;*
- *One of the biggest and most impressive caudiciform succulents in the show, was a huge Hydnophytum (ant plant);*
- *Recently, we described new cases of fungi growing in ant-plants;*
- *The phylogenetic distribution of ant-plants shows that domatia evolved from a range of pre-adapted morphological structures;*
- *In her article, Dr. Frederickson describes the tumultuous relationship between the ant-plant.*

У цій роботі аналізується написання, зафіксоване безпосередньо в текстах, з яких здійснювався відбір термінологічних одиниць. У випадку з попереднім прикладом, аналізованих варіантом буде *ant plant*. Таким чином, багатоконпонентність є невід'ємною частиною особливостей сучасних термінологій, особливо термінологій молодих наук. Дане явище активно досліджується зі структурної і семантичної точок зору, але при цьому як і раніше існує ряд питань, на які немає однозначної відповіді, наприклад, що вважати багатоконпонентним терміном і на які категорії їх можна розділити. При вивченні даного явища важливо проводити дослідження на матеріалі різних мов, що має як теоретичну, так і практичну значимість, дозволяючи вивести якісь універсальні особливості, що залежать від позамовних чинників і роблячи можливим створення рекомендацій щодо перекладу даного виду термінів.

Отже, в цьому науковому дослідженні під терміном розуміється спеціальне слово, яке є прийнятим у професійній діяльності та може вживатися в особливих умовах. Воно є словесним позначенням поняття, що входить в систему понять певної області професійних знань; основний понятійний елемент мови для спеціальних цілей; для свого правильного розуміння вимагає спеціальної дефініції.

1.2 Особливості дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф

Вивчення явища дискурсу містить в собі деякі труднощі, які обумовлені тим, що поняття дискурсивного аналізу з'явилося відносно недавно, на зламі XX-XXI століть, і не є вивченим до кінця, залишаючи великий простір для досліджень. З цієї причини існує кілька підходів до дискурсу, які пов'язані з тими чи іншими аспектами цього явища, наприклад, його структурою, метою, особливостями учасників тощо. Кожен підхід по своєму визначає дискурс і власне поле дослідження.

На даний момент можна говорити про три підходи до вивчення дискурсу:

1. Дискурс як текст;
2. Дискурс як мовна практика;
3. Дискурс як складне комунікативне явище.

Основоположником першого підходу «дискурс як текст» був Зеллінг Харріс, який виклав свої погляди в статті про надфразові одиниці «Discourse analysis». Аналіз дискурсу націлений на вирішення двох взаємопов'язаних проблем: поширення методів дескриптивної лінгвістики за межі окремо взятого речення, співвіднесення культури і мови – немовної і мовної поведінки [1: 282]. Даний підхід є структуралістичним трактуванням дискурсу, оскільки описує структуру діалогової взаємодії [2: 4].

Другий підхід, «дискурс як мовна практика», випливає з досліджень Еміля Бенвеніста. Він був одним з перших дослідників, які запропонували вивчення мови, яке виходило за межі, встановлені структурною лінгвістикою. Відповідно до такого підходу, фраза не є такою ж формальною одиницею як фонема, морфема або лексема; вивчаючи фразові одиниці, людина виходить за межі мови як системи знаків і входить в сферу дискурсу як інструменту спілкування [3]. Підтримує даний підхід, і В. І. Карасік [4: 5].

Третій підхід, «дискурс як складне комунікативне явище», ґрунтується на роботах Патрика Серіо і Мішеля Фуко. Патрік Серіо визначає предметну

область дискурс-аналізу як «тексти в повному розумінні цього терміна вироблені в інституційних рамках, які накладають сильні обмеження на акти висловлювання; наділені історичною, соціальною, інтелектуальною спрямованістю» [5]. Третій підхід найбільш повно охоплює поняття дискурсу, стосується його багатоаспектності і беручи до уваги різного роду зв'язки між мовними і немовних явищами, дозволяючи вийти за рамки структурної лінгвістики, підкреслюючи інституційність поняття і беручи до уваги як усну, так і письмову мову. Такого підходу дотримується Т. А. ван Дейк, що дав одне з найбільш точних визначень дискурсу: «Дискурс є комунікативна подія, що відбувається між мовцем, тим, хто чує (спостерігачем та ін.) В процесі комунікативної дії в певному часовому, просторовому та іншому контексті. Ця комунікативна дія може бути мовною, письмовою, мати вербальні і невербальні складові» [6].

З огляду на перелічені вище особливості підходу «дискурс як складне комунікативне явище», доцільним є дотримуватися в цій роботі саме його і спиратися на визначення Т. А. ван Дейка. Так як дискурс являє собою дуже широке явище і трактується по-різному, існують різні типологізації дискурсу. Так наприклад, можливо виділити різні дискурси, виходячи зі сфер спілкування людини, наприклад: науковий, медійний, релігійний, політичний побутової дискурси.

Однією з найбільш відомих типологізацій дискурсів є типологізація, запропонована І. В. Карасиком, який виділяє два типи дискурсу, базуючись на ролі, яку виконують говорять і слухає. Перший тип – особистісно-орієнтований. В даному типі дискурсу акцент робиться на особливий внутрішній світ людини, людина виступає як істота, що володіє почуттями, переживаннями, підкреслюється індивідуальне начало. Особистісно-орієнтований дискурс відноситься до буттєвої (художній, філософський діалог) і побутової сфер (повсякденне спілкування). Прикладом такого дискурсу можуть бути літературні твори, спілкування друзів, спілкування родичів в сім'ї.

Другий тип – статусно-орієнтований. У цьому типі людина розглядається як виконавець певної соціальної ролі, представник класу. Приклади цього типу: спілкування лікаря і пацієнта, викладача і студента, начальника і підлеглого. Статусно-орієнтований дискурс може бути неінституціональним (відповідно, не прив'язаним до соціального інституту) і інституціональним (які мають безпосередній зв'язок з будь-яким соціальним інститутом).

Як приклад першого типу можна привести спілкування незнайомих людей. Інституційний дискурс, в свою чергу, підрозділяється на наступні види: політичний, юридичний, адміністративний, військовий, педагогічний, релігійний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний, екологічний, дискурс кліматичних змін, дискурс екологічних катастроф, дискурс ЗМІ тощо. Безумовно, даний список не є повним, наявність в ньому того чи іншого виду залежить від соціальних інститутів, які в даний момент часу існують в суспільстві [4: 193].

В рамках дискурсивного підходу практично будь-якій сфері людського спілкування можна відповідає будь-якої характерний тип дискурсу. Керуючись цим підходом, дослідники виділяють екологічний дискурс, присвячений екологічній тематиці: питань захисту навколишнього середовища, раціонального використання ресурсів, вивчення екологічних взаємозв'язків на планеті, і багатьом іншим. Найважливішим різновидом екологічного дискурсу можна вважати науковий екологічний дискурс, який концентрує в собі екологічне знання, до якого, так чи інакше, апелюють інші різновиди дискурсу, пов'язані з даними науковим напрямком.

Мова дискурсу на позначення кліматичних змін та екологічних катастроф є одним із стильових різновидів наукової мови. Належність цієї мови до наукового стилю обумовлюється його специфічною термінологією і певним типом синтаксичних структур. Специфіка лексики наукової мови пов'язана з тим, що його основна семантика будується на термінах і словах загальнолітературної і наукової мови.

Слова загальної лексики найчастіше грають роль сполучного терміну між словами наукової термінології. Це пов'язано із загальною функцією наукової мови – донесення знань найбільш ясным, економічним і інформативним способом. Також потрібно пам'ятати, що кліматична лексична система тісно пов'язана з мисленням. Ця система пов'язана безпосередньо з геологічним мисленням і знанням, що несе в собі специфічні особливості. Недосконалість криються також у системі мислення і системі знання. Даний факт не завжди береться до уваги, і дослідники мови роблять помилкові висновки про кліматичні знання і термінологію не розглядаючи це питання на більш глибокому рівні, і не пов'язуючи його з загальним станом наукового знання.

Багато дослідників виділяють такі недоліки геологічної термінології: багатозначність, множинність, невизначеність термінів, неоднорідність мови. Багатозначність термінів полягає в тому, що один і той же термін може позначати декілька різних об'єктів. Даний фактор є серйозною перешкодою в розвитку геологічної науки. Навіть такі основоположні визначення як 'порода', 'пласт', 'викид' мають безліч значень.

Під множинністю термінів мається на увазі те, що вони можуть позначати один і той же об'єкт, тобто є синонімами. Часто це пов'язане з тим, що українські слова і їх еквіваленти з інших мов використовуються для позначення однакових об'єктів. Невизначеність термінів позначає не строгість логічних визначень. Невизначеністю страждають навіть ті слова, що лежать в основі геологічної науки, що неминуче призводить до розбіжностей в науковому середовищі.

Вчений з області стратиграфії Ю. С. Салін у своїй роботі «Стратиграфія: порядок і хаос», говорить про те, що невизначеність є джерелом багатьох проблем: «Поставивши метою стратиграфії встановлення відносного віку, відносин різновікової і одновікового рівня, стратиграфії не дали точних визначень останнього поняття. Саме відсутність такого

визначення – основна причина існуючих протиріч і плутанини, а зовсім не недолік фактичного матеріалу, як це зазвичай стверджується» [63: 64].

Також дослідники мови кліматичних змін відзначають, що вона недосконала і в синтаксичному плані. Чіткі правила побудови речення відсутні. У практичному плані ця мова також незручна. Вона не дозволяє чітко і ясно донести наукове знання. Це пояснюється надмірною об'ємністю словника геологічних термінів і неоднорідністю термінології.

Створення термінологічної бази в галузі термінології кліматичних змін може принести велику користь як окремим галузям, таким як гірничодобувної, нафтовидобувної або галузі видобутку дорогоцінних металів, так і всієї геологічної промисловості. Тому завдання створення повної, грамотної бази є настільки важливою. Для цього фахівці з області лінгвістики повинні провести ретельний аналіз української та іноземної термінології, скласти на її основі базу на двох мовах, грамотно її структурувати, виявити подібності та відмінності між двома термінологічними базами і адаптувати їх для використання фахівцями. Також це дозволить уникнути серйозних помилок, на зразок неправильно перекладеного слова або вираження, калькування або підбору помилкового аналога з української мови, що може сильно спотворити зміст оригіналу.

Розмежувати сфери лінгвістичних полів дослідження, сформованих на стику екології та лінгвістики, вдалося Алвін Філл [7: 2]. Сьогодні екологічний дискурс досліджують: П. О. Єрмолаєва [8], А. В. Созінов, [9], Н. В. Волосухіна [10], Е. А. Латишевська [11], Е. В. Іванова [7], А. М. Раїсова [12]. Питання взаємодії мови і екології можуть розглядатися з позиції дискурсивного підходу.

Дослідники відзначають, що екологічний дискурс має польовий характер, іншими словами, в ньому можна виділити центральні і периферійні жанри.

Є. В. Іванова розділяє жанри екологічного дискурсу наступним чином: «У центрі знаходяться жанри, які сприяють основному призначенню

дискурсу, тому ядро екологічного дискурсу становить науковий дискурс який найбільшою мірою відповідний цілям, цінностям і соціальним функціям дискурсу, а також володіє найбільшою кількістю зв'язків з текстами інших різновидів даного дискурсу. У периферійних жанрах основна функція і характеристика екологічного дискурсу переплітаються з функціями і характеристиками інших видів дискурсу в межах одного тексту. Близню периферію, таким чином, представляють жанри медійного дискурсу» [7: 213].

Варто відзначити, що крім очевидних на перший погляд жанрів, таких як наукові статті, повідомлення, тези, навіть побутове спілкування на екологічну тематику буде входити в сферу екологічного дискурсу, але при цьому воно буде знаходитися значно далі від центральних жанрів. Розглядаючи науковий екологічний дискурс з позиції, запропонованої І. В. Карасиком, можна відзначити, що для нього, так само як і для будь-якого іншого наукового дискурсу, характерно формальне спілкування, яке орієнтоване на висновок нового наукового знання, накопичення знання і його передачу. В контексті даного дискурсу людина є виконавцем певної соціальної ролі, вона цікава не як особистість, що має почуття і переживання, а як представник класу. В даному випадку вона становить інтерес як дослідник, що розвиває знання або отримує їх, що відповідає меті даного дискурсу. Крім того, даний дискурс безпосередньо пов'язаний з поняттям соціального інституту.

Виходячи з наведених особливостей, представляється можливим віднести науковий екологічний дискурс до статусно-орієнтованого інституційному типу. Крім того, відповідно до підходу В. І. Карасика, можна відзначити наступні характеристики наукового екологічного дискурсу:

- рівність учасників: нейтралізація статусних ознак, універсальне звернення 'колега';
- процес виведення нового знання як основна мета: обумовлений комунікативними канонами наукового спілкування, такими як, логічність

викладу, доказ істинності, гранична абстракція предмета мови [13: 60–68];

- ключові концепти: істина, знання, дослідження: підкреслюють визнання пізнаваності світу, прагнення розширювати знання, критичність;
- особливі стратегії: дослідження, експертиза, впровадження теорії в практику;
- високий ступінь інтертекстуальності – маркер наукового дискурсу як на семантичному (текст повинен базуватися на попередніх дослідженнях з метою підтримки об'єктивності і достовірності), так і на структурному рівні (посилання, список джерел);
- особливий хронотоп: лекційні аудиторії, лабораторії, зали засідань, кабінет вченого, бібліотека, кафедра і т.д. Важливо відзначити, що з розвитком інтернет-спілкування даний фактор стає все менш актуальним [4];
- ключова тема – природа і стан навколишнього середовища.

Термінологія наукового екологічного дискурсу має свою специфіку, яка обумовлена особливостями самого дискурсу, що також має на увазі і облік екстралінгвістичних чинників. Розвиток сучасних технологій, а також збільшення обсягів видобутку невідновлюваних ресурсів призводять до зростаючого запиту в створенні механізмів, здатних знизити шкоду, яку завдають екосистемі, що в свою чергу стимулює динамічний розвиток екологічної науки. Як наслідок це, очевидно, позначається і на складі термінології наукового екологічного дискурсу, яка активно поповнюється з виникненням нових понять і інструментів, що справедливо як для російськомовності, так і англомовної термінології, які розглядаються цій роботі. При цьому екологія може бути охарактеризована як периферійна наука, вона зачіпає і активно перетинається з цілою низкою спеціальних дисциплін: біологія, медицина, геологія, хімія, геоморфологія, гляцеологія, нафтохімія та ін. Така інтенсивна взаємодія з іншими областями знання призводить до розширення складу термінології за рахунок існуючих термінів інших наук, роблячи термінологію неоднорідною. До неї можуть входити

назви різних біологічних видів, природних явищ, терміни, які використовуються для класифікації ландшафту, а також різного роду технології, пристрої та прилади тощо: *верба тонколиста* [42], *кліматичний пояс* [43], *фотоактивні промені* [43], *коефіцієнт пористості* [44], *мазутні паропідігрівачі* [45], *сорбційні фільтри* [45], *зелена фітоmasса* [46].

Крім того, екологія, являє собою порівняно молоду науку, а тому вона має термінологією, яка як і раніше знаходиться в стадії активного формування. Для таких термінологій характерна велика кількість багатокomпонентних термінів. Це підтверджується дослідженнями термінологій різних наук, наприклад, хімічної термінології [34], біотехнологій [20], термінів області нанотехнологій [21].

Варто також відзначити, що в сучасному світі, що характеризується великою кількістю інформації і простотою доступу до неї, актуальним є питання вибору джерел. З одного боку, велика кількість різних ресурсів полегшує розвиток термінології і спрощує її вивчення, дозволяючи зафіксувати велику кількість термінів різних наук, відображаючи при цьому нюанси значень і дозволяючи відстежити такі явища, як синонімія і багатозначність. З іншого боку, велика кількість джерел викликає необхідність визначення того, наскільки надійні конкретні словники, посібники, енциклопедії, що постає важке завдання для неспеціаліста. Крім того, досить поширена ситуація, при якій доступ до авторитетних видань є обмеженим, що особливо характерно для зарубіжної середовища, тому в умовах вільного доступу до інших видів джерел, люди часто звертаються до джерел, складених непрофесіоналами. Такі словники і енциклопедії складно назвати науковими, і це вносить певну неясність в трактування деяких термінів, ускладнюючи розуміння тексту для неспеціаліста і ускладнюючи вивчення термінології з лінгвістичних позицій.

Дослідники екологічної термінології розглядають її різні аспекти, включаючи структурні особливості, семантику, теоретичні або когнітивні аспекти. При семантичному аналізі можуть бути розглянуті вмотивованість

терміна, полісемія або моносемія, метафоричність терміна і синонімія. Найважливішими аспектами семантичного аналізу термінології є вивчення полісемії та синонімії. При прагненні терміна до однозначності, термінологічні одиниці не завжди володіють цією якістю на практиці. Як правило, полісемія терміна не викликає особливих складнощів, якщо вона існує в рамках декількох наук. Проте, існування внутрішньогалузевої синонімії значно ускладнює розуміння тексту [47].

Синонімія терміна є проблемою, оскільки існування декількох форм вираження для одного поняття може привести людину, незнайомою з даними формами, до висновку про наявність різних значень у термінів-синонімів. Вивчення термінології може допомогти уникнути виникнення подібних ситуацій, так як аналіз термінів сприяє більш точному розумінню їх значення і полегшує коректний вибір підходящої для конкретної мови форми при перекладі. Популярним сьогодні є і когнітивний аналіз, в рамках якого передбачається виявлення категорій і складових їх концептів, а також визначення провідних категорій [48].

Когнітивно-дискурсивний підхід передбачає можливість вивчення екстралінгвістичних особливостей термінів, наприклад, механізмів функціонування термінів у мовному середовищі, процеси інтерпретації термінів слухачем, залежність значення терміна від екстралінгвістичні контексту [49]. Сьогодні наведені вище підходи знаходять своє відображення в наукових роботах лінгвістів, які фокусують свою увагу на матеріалі різних мов.

Екологічна термінологія німецької мови, наприклад, розглядалася в роботах А. В. Зайцевої і А. М. Раїсової. Так, наприклад, А. В. Зайцева, вивчаючи типологізацію текстів екологічного дискурсу (на матеріалі німецької мови), порівнює особливості вживання термінів у текстах наукового і науково-популярного стилів, кажучи про меншу частотність термінів і заміні термінологічних одиниць описовими оборотами в останньому. Крім того А. В. Зайцева пропонує свою класифікацію вживаних

в науковому екологічному дискурсі термінів [50: 104–105]. А. М. Раїсова розглядає структурно-семантичні особливості німецької екологічної термінології, абрєвіатури, а також проводить словотвірний аналіз [12].

Екологічна термінологія французької та російської мов, її структурні і семантичні особливості, а також особливості перекладу розглядалися Н. І. Жабо, при цьому вибірка здійснювалася з текстів різних функціональних стилів [22]. У роботі Е. М. Горохової на матеріалі російської та англійської мов проводиться комплексний аналіз терміносистеми «екологія ґрунту»: розглядаються структурні характеристики і ступінь еквівалентності термінів [29]. У роботі Е. А. Латишевської розглянута історія формування екологічної термінології в англійській мові, структурні і семантичні особливості термінології, особливості внутрішньогалузевої синонімії [11].

Таким чином, динамічний розвиток термінології екологічного дискурсу, її нестабільність, широта яких торкається тематик, які викликають інтерес дослідників і призводять до появи все більшої кількості лінгвістичних робіт, в яких розглядаються різні аспекти термінології. Велика кількість досліджень проведено на матеріалі англійської мови, що обумовлено зростаючою важливістю англійської мови наукового спілкування. При цьому сьогодні ряд лінгвістів усвідомлює необхідність звернення до актуального матеріалу статей. По-перше, це дозволяє проаналізувати сучасний стан термінології і намічені тенденції. По-друге, широта тематик, характерна для екології як для суміжній, периферійної науки, перешкоджає створенню досить великих екологічних словників, що дозволяють адекватно оцінити сучасний склад такої обширної і неоднорідної термінології.

У цій роботі розглядаються структурно-семантичні особливості екологічної термінології української та англійської мов. При цьому вибірка термінів здійснюється з наукових статей останніх років, що дозволяє проаналізувати актуальне вживання термінів. Крім того, мова йде про вивчення термінології наукового екологічного дискурсу, що є ядром екологічного дискурсу в цілому, в дослідженні не планується виділення

лексико-семантичних груп і специфікації окремих тем всередині наукового екологічного спрямування. Вивчення термінології в рамках дискурсу дозволяє розглянути вплив екстралінгвістичних факторів на формування і функціонування термінології. При структурному аналізі терміни можуть бути вивчені відповідно до їх синтаксичної і морфологічної структури. Синтаксичний аналіз передбачає класифікацію термінів в залежності від кількості компонентів і характеру відносин між ними, морфологічний розглядає структуру самого компонента. При семантичному аналізі можливий цілий ряд напрямків. В цій роботі увага акцентується на явищі синонімії, виділення типів синонімів і вплив цього явища на науковий екологічний дискурс в цілому.

Таким чином, в цілому термінологія наукового екологічного дискурсу може бути охарактеризована як неоднорідна і активно поповнюється новими і запозиченими з інших наук термінами. Великим пластом даної термінології є багатоконпонентні терміни, що підтверджує значущість досліджень одиниць даної групи. Вивчення екологічної термінології включає в себе цілий ряд напрямків, в рамках яких аналізуються семантичні, структурні та інші аспекти. При цьому сучасні дослідження проводяться на матеріалі різних мов, дозволяючи виявити закономірності, обумовлені екстралінгвістичними факторами, а також роблячи можливим порівняльний аналіз, який має теоретичну і практичну значимість для інтерпретації та перекладу текстів екологічного дискурсу. Крім того, можливе виділення більш вузьких тематичних груп всередині екологічного дискурсу (наприклад, екологія пошти) і звуження поля дослідження шляхом специфікації дискурсу, як у випадку з екологічним і науковим екологічним дискурсом. На сьогоднішній день важливо вивчати склад екологічної термінології в рамках комплексного підходу на актуальному матеріалі різних мов, що включає в себе вивчення структурних і семантичних особливостей, з урахуванням специфіки функціонування термінів.

1.3 Способи перекладу термінології

Поняття «переклад» – центральне в перекладознавстві. Переклад можна визначити по-різному, і в залежності від цього в сферу розгляду і аналізу потраплять різні (хоча, безумовно, тісно пов'язані між собою) явища. Нижче наведено кілька точок зору трактування терміна «переклад».

Донести до реципієнта зміст тексту в його повноті є завданням перекладача. Щоб її вирішити, необхідно попередньо встановити мету, поставлену автором тексту і виявити засоби, які він використовував для досягнення цієї мети, а потім визначити прийоми, які допоможуть досягти тієї ж мети, але в рамках мови перекладу, виконати передперекладацький аналіз тексту і розробити стратегію його перекладу. На етапі власне перекладу важливо уникнути помилок – граматичних, лексичних, стилістичних. Для цього важливо вміти попередити помилку, знаючи «слабкі місця» перекладу, тобто ті структури мови, при перекладі яких помилки відбуваються найчастіше. По завершенні процесу перекладу необхідно вміти правильно і всебічно оцінити якість відтвореного тексту. Таким чином, переклад – це процес багатоетапний і важливо, щоб перекладач правильно оцінював значущість кожного з етапів.

Потреба в перекладі завжди виникає в зв'язку з особливостями і характеристиками тієї предметної діяльності суб'єктів, в рамках якої переклад повинен виступити в якості інструменту здійснення цієї діяльності. Іншими словами, переклад здійснюється тільки тоді, коли він комусь потрібен, і тільки тому, що він комусь потрібен. Отже, кожна перекладацька подія припускає наявність діючих суб'єктів з їх потребами і очікуваннями щодо перекладу, а також взаємодія цих суб'єктів, простіше кажучи, наявність «людського фактору».

Саме перекладацька подія – це не просто створення тексту; це складний багатоступеневий процес взаємодії, безпосереднього або опосередкованого, між «гравцями», які виконують різні функції, що грають різні ролі. І результатом цієї взаємодії є не тільки поява якогось нового

тексту, тобто тексту перекладу, але – і це найголовніше – можливість здійснення тієї предметної діяльності, заради якої текст перекладу і створюється. Саме усвідомлення цієї обставини і лежить в основі комунікативно-функціонального підходу до перекладу.

Л. К. Латишев зазначає, що у слові «переклад» існує два значення. В першому випадку переклад є продуктом діяльності перекладача. Текст може бути створений ним або в усній, або в письмовій формі. В іншому випадку слово «переклад» позначає процес створення цього продукту – діяльність перекладача, що створює текст [12: 43].

Л. Бархударов говорить про те, що «нас цікавить, насамперед, процес перекладу саме у відтворенні факторів, що визначають реалізацію. Таким чином термін розуміється в чисто лінгвістичному плані, тобто як міжмовна трансформація одного тексту іншою мовою» [5: 6].

Р. К. Міньяр-Белоручев вважає, що переклад – створюється за допомогою психічного акту як мовленнєве висловлювання. З точки зору Л. Черняхівської: «Переклад перетворює структуру твору, в якій при незмінному плані змінюється план однієї мови іншою» [15: 3].

В. Виноградов зазначає, що переклад викликаний необхідністю процесу передачі змістів, виражених письмовим текстом [2: 11]. І. С. Алексєєва бачить в перекладі «діяльність, яка полягає в варіативному перевираженні, перекодуванні породженого у вихідній мові на мову перекладу, здійснюваного перекладачем [1: 43]. Н. Гарбовський дає найсучасніше визначення: переклад – це функція комунікативного спілкування між різними системами, що реалізується під час психофізичного процесу, коли на основі індивідуальних здібностей здійснюється заміна семіотичної системи вихідного повідомлення еквівалентним повідомленням цільової мови, тобто повна, але часткова передача смислів, укладена вихідним повідомленням, одного комуніканта іншому [5: 216].

Я. І. Рецкер дає наступне визначення: переклад – це відтворення першотвору іншої мови із збереженням єдності і стилю. Переклад-переказ

допомагає передати зміст іноземного еквівалента опускаючи другорядні і несуттєві для змісту мовні засоби [19: 5]. За визначенням Л. Сдобникова і В. Петрової: «переклад як міжмовний комунікативний акт або особливе мовне посередництво сприяє встановленню комунікації між різними мовами [23: 43]

Переклад розглядається як форма існування другорядних слів, переклад, яких визначається комунікативно рівноцінним, то є здатними виконувати одну і ту ж функцію (або функції) в різних умовах комунікації. Деякі науковці визначають переклад як процес: Л. С. Бархударов, К. Гарбовський. Л. М. Алексеева, Р. К. Рецкер вважають, що переклад – результат. Також існують точки зору про те, що переклад – це мовні перетворення. Про це говорять В. В. Сдобников, О. В. Петрова, В. Н. Комісаров.

За допомогою перекладу можна передати дух твору, зробити його інакшим, передати його українською мовою так, як би його передав українською мовою автор, якщо він би був українцем. При перекладі зберігається індивідуальна своєрідність і зберігається естетичне сприйняття.

Стратегія перекладу розробляється з метою продумати оптимальні кроки, необхідні для досягнення адекватного перекладу конкретного тексту. Для розробки стратегії перекладу потрібно визначити:

- якою є міра перекладу тексту, а в разі неповного перекладу чим вона обумовлена та чи спричинить зміни типологічних ознак тексту і неповноту передачі та які способи подолання цих проблем пропонуються;
- ступінь конвенціональності перекладного тексту, яким чином вона вплине на переклад;
- які перекладацькі відповідності (еквівалентні, варіантні, трансформаційні) повинні переважати в перекладі і чому.

Переклад тексту здійснюється з урахуванням семантичних виразних особливостей мови-об'єкта. Переклад здійснюється не в утилітарному розумінні, а виходячи з особливої міжкультурної, культурно-етнічної

художньої комунікації, яка є неперехідною цінністю [22: 45]. Недотримання ключового принципу перекладу часто призводить до буквального (дослівного) перекладу. В результаті порушуються не тільки норми мови, але і спотворюється зміст оригіналу. Переклад передає тонкощі змісту тексту, його систему, зроблений з урахуванням семантичних виразних особливостей.

Особливості перекладу текстів медійного дискурсу, які об'єднують в собі риси перекладу художніх і нехудожніх творів [34: с. 32] описані нижче:

- Відсутність дослівного перекладу тексту. Переклад текстів дискурсу ЗМІ не має бути дослівним, а скоріше має бути творчістю перекладача. Перекладач повинен мати якості письменника та журналіста, вміти проникнути в сутність тексту. Перекладач повинен володіти великим лексичним запасом, присутністю спеціалізованого фразеологічного словника також має бути необхідним. Так як незнання стійких виразів дуже часто призводить до неправильного сприйняття тексту в цілому. Особливо це стосується афоризмів, прислів'їв і приказок, які на різні мови переводяться абсолютно різними словами, але несуть єдиний смисл.

- Гра слів, гумор є обов'язковими при перекладі текстів медійного дискурсу. Найчастіше в таких текстах присутній гумор або іронія. Перекладач повинен володіти особливою майстерністю, щоб чітко зберегти гру слів, яку має на увазі автор. Можливий варіант, коли перекладач залишає свою примітку з позначкою «гра слів».

- Дотримання стилю, культури та епохи. Перекладач повинен бути знайомий зі особливостями звичаїв, не просто перекладати текст іншої епохи, іншої культури, якщо він не знайомий з нею.

- Характер перекладу. Зробити якісний переклад тексту медійного дискурсу може тільки перекладач, який володіє відмінними письменницькими навичками. Адже мета медійного дискурсу – це інформування, переконання (персуазивність) та пропаганда певних ідей.

Передати авторську образність буває ще складніше. У багатьох випадках дослівний переклад буває неможливий і перекладачеві доводиться

вдаватися до заміни. Такі випадки призводять до оказіональних утворень, передбачає індивідуальний, творчий підхід.

Дуже нелегко буває передати мовою вигляд персонажів. Наприклад, якщо говориться про благородного джентльмена з манерами. Набагато важче передати мову шотландського селянина українською або одеський жаргон англійською. Тому фольклорні, діалектні і жаргонні елементи мови часто визнаються труднощами перекладу [35: 43].

Таким чином, вище перераховані особливості перекладу, які спричиняють перекладацькі трансформації.

У перекладознавстві існують наступні основні види перекладацьких трансформацій лексичних одиниць англійської мови [15: 87]:

- еквівалент (або лексичний відповідник);
- практична транскрипція;
- транслітерація
- транскодування (поєднання елементів транскрипції і транслітерації)
- порівняльний зворот;
- калькування;
- описовий переклад;
- модуляція [9: 70].

Перекладацька трансформація походить від латинських слів *transformatio* – ‘перетворення’, *transformare* ‘перетворювати’. Питанням вивчення трансформацій займалось багато вчених, таких як: В. Н. Немченко, В. І. Карабан, О. С. Ахманова, Н. В. Васильєва, Я. Й. Рецкер, А. Д. Швейцер, В. Е. Щетінкін, Л. К. Латишев, В. Н. Комісаров, В. Г. Гак, Л. С. Бархударов, Л. С. Левицька, А. М. Фитерман, А. Б. Шевнін, Н. Хомський, Ж.-П. Вینی, Ж. Дарбельне та інші вчені.

Основоположним слід вважати визначення Л. С. Бархударова. Трансформація є основою значної кількості перекладів. Її сутність полягає у зміні формальних, граматичних або семантичних компонентів тексту при перекладі. Дослідник зазначає, що перекладацькі трансформації є якісно

міжмовними перетвореннями, які можуть здійснюватися для перекладацької еквівалентності перекладу всупереч в формальним семантичним системам мов.

На думку Р. К. Міньяр-Белоручєва, трансформація полягає в зміні формальних та граматичних або семантичних компонентів тексту при їх перекладі.

В. Н. Комісаров визначає (міжмовні) трансформації, перетворення, з яких здійснюється перехід від оригіналу до перекладу. Перекладацькі трансформації мають формально, граматичну або семантичну сутність. Тобто, перекладацькі трансформації це способи, які може використати перекладач для еквівалентного перекладу вихідного тексту.

В. Г. Гак трактує «трансформації, є відходом від використання ізоморфних засобів» [3: 69] І. С. Алексєєва розуміє під трансформацією «міжмовні перетворення, що вимагають перебудови на лексичному, граматичному або текстовому рівні» [1: 158]. І. С. Торощев дає наступні визначення терміну «трансформація»: це готовий звук в процесі об'єктивації» [45: 59]. Я. Й. Рецкер називає трансформаціями логічне мислення, за допомогою яких розкриває значення слова в і знаходить відповідність, яка збігається з (лексичною трансформацією) перетворення структури відповідно нормам перекладу (граматичні трансформації) [33: 138].

Важливою особливістю граматичних трансформацій є відмінність структур української (синтетичної) та англійської (аналітичної) мов та комунікативність смислових груп.

Вчені виділяють окрему групу граматичних трансформації [7: 98]:

- 1) перехід зворотного порядку слів до прямого при перекладі з синтетичних мов;
- 2) заміна пасивних конструкцій активними в разі зворотного порядку слів в пасивних конструкціях;
- 3) заміна односкладних пропозицій двоскладного речення повними при відсутності в мові перекладу еквівалентних їм конструкцій;

5) перехід однієї частини мови в іншу, при якому враховуються особливості структури мови оригіналу й перекладу при перекодуванні з синтетичних мов на аналітичні, і навпаки;

6) заміна складних синтаксичних структур простими. Цей процес залежить від відмінності компонентів в наборі складних конструкцій.

Синтаксична трансформація – це перетворення синтаксичної структури висловлювання при сталості його лексичного наповнення. Щодо синтаксичного рівня, то тут часто замінюється тип синтаксичної конструкції. Однак може використовуватися більш складний процес перетворення (глибинна при якому не тільки має мовну форму але також набір ознак, шляхом яких може описуватися ситуація). Вибір типу трансформації обумовлений наступними факторами: типом дискурсу (функціонального стилю) та вузьким контекстом висловлювання.

Лексико-семантичні трансформації поділяються на такі основні типи [39: 90]:

1. Практична транскрипція – приблизне відтворення фонем вихідної мови літерами мови перекладу;

2. Транслітерація. При транслітерації кількість неоднозначностей менша ніж при практичній транскрипції, оскільки слово перекладається політерно згідно з таблицею відповідностей символів, але політерне транскодування далеко не завжди відповідає реальному звучанню слова в мові оригіналу, крім того, його результат не завжди зручний для носіїв української мови.

Транслітерація, за визначенням О. С. Ахманової, – це «формальне відтворення початкової лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу; буквена імітація форми початкового слова» [2: 401].

Транслітерація відрізняється від практичної транскрипції своєю простотою і можливістю введення додаткових знаків. Транслітерація часто застосовується при складанні бібліографічних покажчиків і при організації

каталогів, наприклад, коли потрібно зібрати в одному місці каталогу опис усіх творів вітчизняного автора на іноземних мовах [19].

Транслітерацію застосовують тоді, коли мови користуються різними графічними системами (наприклад, англійська, українська, грецька, вірменська, грузинська), але літери (чи графічні одиниці) цих мов можна поставити в якусь відповідність один одній, і згідно з цими відповідностями відбувається міжмовна передача власних назв. Оскільки, наприклад, латиниця, грецький алфавіт і кирилиця мають загальну основу, то більшість букв цих двох алфавітів можуть бути поставлені у відповідність один одному з урахуванням тих звуків, які вони регулярно означають.

3. Транскодування – поєднання елементів практичної транскрипції та транслітерації.

4. Відповідники-кальки, які можуть відтворювати морфемний склад слів або складову частину стійких словосполучень у тексті оригіналу: *work-to-rule* – ‘робота (суворо) за правилами’, *brain drain* – ‘відтік мізків’.

5. Відповідники-аналоги, які утворюються за допомогою пошуку найближчих за значеннями одиниць мови перекладу для лексичних одиниць текстів оригіналу: *know-how* – ‘секрети виробництва’, *muffin* – ‘здоба’.

6. Відповідники-лексичні заміни можуть утворюватися при передачі значення слів у контекстах за допомогою одного прийому перекладацької трансформації. Наприклад, ім'я привида *Bloody Baron* можна перекласти як ‘Кривавий Барон’, ‘головний лиходій’ (*Dark Lord*). Так, наприклад, імена *Fat Friar* і *Fat Lady I* переводяться як ‘Товстий Чернець’ і ‘Гладка Пані’.

При використанні зафіксованих в двомовних словниках відповідників у перекладача, як правило, не виникає особливих труднощів в процесі перекладу слів. Єдине, що слід відзначити в зв'язку з цим, це те, що при наявності в словнику двох і більше відповідностей перекладу, перекладач повинен враховувати навколишній контекст і прагматичну установку перекладу при виборі найбільш відповідного варіанту [55: с. 32].

Основна проблема перекладача полягає в передачі лексичних одиниць, у яких немає відповідностей в словниках. Значну складність для перекладу склали слова, в основі значення яких лежить якийсь образ. Прикладом такого утворення може служити наступна лексична одиниця: *bank of mom and dad* (When a person's parents regarded as a source of financial assistance or support) [59]. При перекладі цього англійського словосполучення було прийнято рішення підібрати функціональний аналог в українській мові. Взавши за основу тлумачення слова в англо-англійському словнику, можна запропонувати наступний варіант: ‘батьківська підтримка’ (випадок, коли батьки допомагають своїм дітям фінансово). Незважаючи на те, що запропонований варіант позбавляє образності, він, може вирішити проблему адекватності перекладу, оскільки передає зміст англійського слова.

У наступному прикладі лексична одиниця створюється на основі образу, в даному випадку пожежного шланга. При підборі функціонального аналога береться до уваги тлумачення в словнику: *digital firehose* (a very large stream of data) – ‘цифровий потік’ (Великий потік інформації). В даному випадку при перекладі образність також не зберігається. Розглянемо прикладами підбору функціонального аналога при перекладі слів: *Face ironing* (a cosmetic procedure aimed at reducing wrinkles) [59] – ‘розгладження зморшок’ (косметична процедура, спрямована на скорочення зморшок).

Підбір функціонального аналога при перекладі лексичних одиниць використовувався і в наступних прикладах, але вже в поєднанні з такою лексичною трансформацією, як генералізація: *Ghost gazumping* (when selling a house, the practice of insisting on a higher price after the deal (and price) has been agreed, even though there are no rival bidders) [59] – Підвищення ціни при продажі будинку, підвищення ціни після досягнення домовленості про ціну, навіть за відсутності інших покупців. Вибір на користь генералізації обумовлений, перш за все, тим, що описовий переклад був би занадто об'ємним. При необхідності, в контексті, цей варіант перекладу може бути уточнено за рахунок введення, наприклад, коментаря.

При перекладі наступного слова можна підібрати функціональний аналог, заснований на тлумаченні в англо-українському словнику. Запропонований варіант перекладу передбачає використання лексичної (*neck* – ‘зморшки’) і граматичної (трансформація форми однини у множину) заміни: *techneck (wrinkles in the neck area caused by looking down at phones, tablets, etc.)* [59] – технічні зморшки (зморшки в області шиї, викликані тим, що людина дивиться вниз на телефон, планшет і т.д.).

При перекладі англійських лексичних одиниць можна звернутися до перекладу поданого в тлумачному словнику: *Pet-nup (a pre-nuptial agreement about who will have care of a pet in the event of a marriage ending)* [59] – шлюбний договір про поділ обов'язків по догляду за домашнім тваринам (шлюбний договір про те, хто буде здійснювати догляд за домашнім тваринам у разі розірвання шлюбу).

Оскільки в українській мові можуть бути відсутні певні еквіваленти розглянутих понять, використовується описовий переклад, який, незважаючи на певну громіздкість, повною мірою розкриває значення одиниці, що перекладається.

Отже, основні труднощі при перекладі полягають у тому, щоб з'ясувати значення лексичної одиниці. Сам переклад слова, значення якого може бути відомим перекладачеві, завдання є простішим, і може вирішуватися шляхом використання різних прийомів та способів перекладу. Це залежить від того, до якого типу слів лексична одиниця належить.

Розглянемо основні рекомендації щодо перекладу [39: с. 98].

1. Спробувати розкрити значення слова. Розкриття значення здійснюється через [12: 43]:

а) використання словника. Якщо слова немає в англо-українському словнику, то потрібно його відшукати в тлумачних словниках. Деякі нові слова можуть бути знайдені в словниках сленгізмів;

б) з'ясування змісту слів з контексту. Найчастіше перекладачеві потрібно зрозуміти значення лексичної одиниці з контексту. При цьому

використати вже відомі прийоми. Особливо важливо стежити за вживанням слів в межах контексту. Загалом, щоб правильно зрозуміти текст потрібно звернути увагу на історію виникнення слова, різні літературні асоціації, які пов'язуються з даною лексичною одиницею;

в) аналіз структури лексичної одиниці для з'ясування її значення. Аналіз значення слова і морфеми може надати перекладачеві значну допомогу в розумінні змісту лексичної одиниці. Для того, щоб вміти правильно аналізувати структуру слова, перекладачеві важливо добре володіти основними способами створення слів в англійській мові.

Отже, при розшифровці змісту лексичної одиниці в мові потрібно з'ясувати значення слова з контексту. Також, потрібно брати до уваги етимологію, структурні і семантичні особливості.

Висновки до розділу 1

В першому розділі було розглянуто і дано визначення поняттю «термін». Було встановлено, що термін це слово чи словосполучення необхідне для позначення явища або поняття. Науковий термін має точно і однозначно визначати чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя. Термін має бути однозначним.

Було наведено види термінів, їх членування і розглянуто підхід до поняття «термін» з точки зору різних вчених.

Крім цього було надано приклади застосування термінів в межах дискурсу екологічних катастроф та кліматичних змін, а також продемонстровано відмінності та особливості.

У цьому розділі також аналізується написання, зафіксоване безпосередньо в ЗМІ, з яких здійснювався відбір термінологічних одиниць. Було зроблено наголос на багатоконпонентність, яка є невід'ємною частиною особливостей сучасної термінології, а особливо термінології молодих наук.

Було продемонстровано сучасну активність дослідження терміносистем, але при цьому наведено і ряд питань, на які немає ще однозначної відповіді, наприклад, що вважати багатокomпонентним терміном і на які категорії їх можна розділити. При вивченні даного явища важливо проводити дослідження на матеріалі різних мов, що мають як теоретичну, так і практичну значимість, дозволяючи вивести певні універсальні особливості, що залежать від позамовних чинників і робить можливим створення рекомендацій щодо перекладу термінології.

Далі було розглянуто поняття дискурсу, його особливості і значення, а також складнощі трактування даного терміну. Було надано характеристику провідних дискурсів, що аналізуються в кваліфікаційній роботі, а саме дискурси та кліматичних змін та екологічних катастроф. Було наголошено про взаємозв'язок з текстами ЗМІ.

В розділі також вказано на взаємозв'язок дискурсів, а також певні відмінності, через які прийнято поділяти їх на два підтипи. Важливу роль у дослідженні полягає специфіка термінології цих дискурсів. І як власне дискурс може впливати на термін і терміни допомагають розвивати наукові дискурси.

Також було розглянуто поняття «переклад», його важливість і необхідність у сучасному світі. Донесення до реципієнта змісту тексту в його повноті є основним завданням перекладача. Для його вирішення, необхідно попереднє встановлення мети, яку встановлює автор тексту і виявити засоби, які він використовував для досягнення цієї мети, визначення необхідні перекладацькі трансформації та прийоми, які допоможуть досягти мети і найкращої адекватності перекладу. В рамках мови перекладу, виконання передперекладацького аналізу тексту і розробка стратегію його перекладу визначені як першорядні завдання.

Було так само розглянуто потенціальні труднощі перекладу і способи подолання цих труднощів.

Загалом було надано теоретичний огляд питання, розібрано основні засади і проблематику даної теми: сучасне положення, суміжні теми, а також які базові знання необхідні для кращого розуміння теми і для максимально вірного трактування теми, її вивчення та перекладу.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ДИСКУРСУ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТА ЕКОЛОГІЧНИХ КАТАСТРОФ

2.1 Семантика термінологічних одиниць дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф

База термінів на позначення кліматичних змін являє собою впорядковану структуру термінів, що маніфестують технологічні процеси, обладнання для досліджень, породи, корисні копалини (нафта, газ, дорогоцінні камені і мінерали) і професії з областей науки і промисловості. Відмінною особливістю даної терміносистеми є її специфічність. Всі ці особливості викликають труднощі в розумінні не тільки у звичайної людини, але навіть серед фахівців. Неоднозначні трактування навіть тих термінів, які лежать в основі усієї екологічної науки є однією з основних проблем на шляху розвитку наукових теорій і появи нових відкриттів. Ці фактори поклали початок створенню спеціалізованих словників і довідників, які повинні були допомогти у вирішенні проблем з трактуванням наукових термінів. Однак це не змогло в повній мірі вирішити проблему, оскільки дана термінологія виявилася досить великою. Тільки до середині ХХ століття одна лише мінералогія налічувала понад 4000 термінів, серед яких до того ж виявлялося занадто багато синонімів, що ускладнювало завдання дати повне і точне визначення об'єктів цієї області геології. Тому і знадобилося створення термінобази, яка змогла б структурувати поняття екологічної науки. Для цього були створені блоки, в які вносились слова, що відображають конкретне поняття.

Терміни, що позначають назви мінералів були винесені в спеціально відведений для них блок, терміни, що позначають назви природних явищ були винесені в інший спеціалізований блок і так далі. Такий поділ допоміг

створити практичну базу термінів, яка може застосовуватися в геологічній науці для більш ясного розуміння значень визначень і уникнення невірності трактування того чи іншого терміна. При створенні термінологічної бази також використовувалися методи широко поширені в лінгвістиці. Історичний підхід, також як і функціональний дозволяє розглянути науковий мову в динаміці. Тільки в даному випадку розглядаються виключно історичні аспекти в зміні будови мови і термінології. Розглядаючи мову як об'єкт, що змінюється з часом, виникає можливість спостерігати за її становленням. Це дає знання не тільки про терміни, явища і структуру мови, а й про геологію як науку в цілому. Оскільки мова безпосередньо пов'язана з науковим мисленням, то неможливо розглядати її у відриві від наукової бази. З розвитком геології та її окремих галузей розвивалося мислення, а, отже, розвилася і мова.

Розглядаючи термінологічну базу, яка змінюється з часом, маємо можливість отримати набагато більш широку систему екологічних знань і поповнювати її за рахунок нових слів і виразів. Це дозволить уникнути помилок, пов'язаних з недостатніми знаннями як про мову в цілому, так і про окремі поняття.

Для аналізу особливостей вживання термінів було здійснено їх пошук на сайті екологічного співтовариства Америки, сайті відкритого наукового видавництва Hindawi Publishing Corporation (HPC), а також новинних сайтах, зокрема BBC [84] і CNN [85] для англійської мови. Термін *erosion rate* зустрічався на сайті BBC 4 рази, в той час як варіант, утворений за моделлю of-phrase, *rate of erosion* 75 разів. Пошук з допомогою пошукової системи Google за запитом *erosion rate* видає контекст переважно наукового дискурсу. На сайті екологічного співтовариства Америки і на сайті видавництва Hindawi Publishing Corporation варіанти *rate of erosion* не виявлено. Наведемо приклади:

Moreover, acidic water varies in its strength – and therefore the rate of erosion – depending on the soil and rock it filters through [83];

The aim of the council scheme is to ensure sea defenses are working and to consider what needs to be done to reduce the rate of erosion at East Beach [83];

Over long term time scales, this change in seawater carbonate chemistry is likely to cause coral reefs to start to disappear as the rate of erosion starts to exceed growth rates [83];

This can be converted to the erosion rate E by dividing by T , the length of time in years over which volume V_{sed} was accumulated or discharged;

Because feedbacks exist among many surface processes, determinations of erosion rates on a few geomorphic processes can be adequate to estimate mean rates across an entire landscape [88].

Термін *population density* зустрічався на сайтах BBC і CNN в загальній складності 350 разів, в той час як на варіант терміна *density of population* припадає всього лише 20 випадків вживання:

The population density makes it difficult to have urban farms anywhere other than on the rooftops of the city's soaring skyscrapers [86];

The potential for harm to civilians is magnified by Gaza's high population density, among the highest in the world [86];

Species richness, abundance and population density of breeding birds decreased with increasing levels of radiation [89];

There always is a tendency to see more human cases in the areas that have a greater density of population [86];

This is a place that needs attention, and if we had an earthquake today, it would be a disaster because of the density of population not just in western Nepal but also in northern India [83].

При пошуку двох варіантів даного терміна на сайті екологічного спільноти Америки і на сайті відкритого наукового видавництва Hindawi Publishing Corporation було знайдено в цілому 114 випадків вживання терміна *population density*.

Варіант *density of population* на даних сайтах що не був виявлений:

*Our analysis of the population density of *E. connexa* and cereal aphids showed that trophic interactions in wheat fields varied greatly between years and depended on plant diversity surrounding the wheat crop [82];*

Furthermore, very few studies have compared the fitness consequences of sociality to those of other critical variables, such as population density, body mass, or age [58].

Отже, термін *population density* активно використовується як в текстах безпосередньо наукового дискурсу, так і в новинних текстах, при цьому його варіант *density of population* вживається значно рідше і є нетиповим для наукового дискурсу.

Термін *nitrogen fixation* зустрічався в наукових текстах, розміщених на обраних для пошуку сайтах в цілому 45 разів, також було знайдено 7 випадків вживання варіанту *fixation of nitrogen*. На сайті BBC було виявлено 2 випадки вживання терміна *nitrogen fixation*:

The roots of these plants host bacteria that turn atmospheric nitrogen into a form that the plant can use for growth - so-called nitrogen fixation [83];

"The entire living world is based on this nitrogen fixation process," says Sella [83];

The rationale of planting this fire-resistant tree comes from the expectation, as with other legumes, that improvements to soil quality through nitrogen fixation <...> [83];

Таким чином, при аналізі різних текстів, в яких виявлені випадки вживання відібраних термінологічних одиниць, було встановлено, що деякі варіанти термінів, що включають of-phrase частіше зустрічаються в ненаукових текстах, в той час як для текстів наукового дискурсу найбільш характерні терміни моделі N + N.

Крім того, можна спостерігати і інші прояви залежності між вживанням тих чи інших синонімів терміна і типом дискурсу, в якому вони вживаються. Прикладом може послужити термін *anthropogenic climate change*. Даний термін активно використовується на сайтах екологічного спільноти Америки

і видавництва Hindawi Publishing Corporation, в загальній складності було знайдено 59 випадків його вживання. Такі синоніми як *human-caused climate change* і *human-made climate change* є менш частотними в наукових текстах, при пошуку було знайдено 26 і 0 випадків вживання відповідно. У той же час на обраних новинних сайтах варіанти *anthropogenic climate change* і *human-caused climate change* вживалися зустрічалися з однаковою частотністю: 30 і 27 випадків. Синонім *human-made climate change* виявився значно менш вживаним у всіх сферах, в цілому було виявлено 6 випадків вживання на новинних сайтах.

Таким чином, термін, що прагне до однозначності, є найважливішим інструментом передачі наукового знання, що безпосередньо сприяє реалізації мети наукового дискурсу. Вивчення синонімії терміна є важливим, оскільки це явище може утруднити комунікацію, створивши помилкове враження про нерівнозначність понять, які висловлюються термінами-синонімами. На практиці досить великий відсоток термінів наукового екологічного дискурсу володіє різними синонімами.

Проведений аналіз показав, що відсоток англomовних термінів, що володіють синонімами, становить 45,6%. При цьому 6% доводиться на умовні синоніми, 41% припадає на абсолютні синоніми, включають в себе терміни-варіанти (38%) і терміни-дублети (3%). Внаслідок аналізу термінів були отримані схожі результати: 48% термінів наукового екологічного дискурсу мають синоніми, при цьому умовні синоніми складають 9%, абсолютні синоніми складають 40%, де 37% представлено термінами-варіантами і 3% 72 термінами-дублетами. Крім того, було встановлено, що на вибір синоніма може вплинути сфера вживання терміна, що видається особливо цікавим в контексті вивчення екологічної термінології, яка активно використовується і за межами наукового екологічного дискурсу. Наявність великої кількості термінів-варіантів, для яких характерна варіативність формальної структури при тотожній зміст, демонструє, що термінологія екологічного дискурсу нестабільна і потребує класифікації та стандартизації.

Синонімія термінів наукового екологічного дискурсу, проте, постає неоднозначним явищем. З одного боку, існує ймовірність труднощів комунікації та досягнення мети дискурсу. У той же час, деякі синоніми можуть використовуватися за межами наукового дискурсу, наприклад, в науково-популярному і медійному дискурсах дозволяючи доступно передати наукове знання більшій кількості людей.

2.2 Структура термінологічних одиниць дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф

Іменник може утворюватися від різних частин мови. Англійський іменник має набагато більше суфіксів, ніж будь-яка інша частина мови.

Модель Adj + N складається з іменника в якості стрижневого слова і прикметника: *orebody, carbonate raw material* тощо.

Результати кількісного аналізу матеріалу свідчать про те, що двокомпонентні терміни є основним типом оформлення термінологічних поєднань.

Модель N + Prep + N: *bedding in coal, transcript in exploration* тощо. Результати кількісного аналізу досліджуваного матеріалу вказують також і на те, що в англійській термінології представлено майже однакову кількість трикомпонентних – відповідно 16% і чотирьохкомпонентних – відповідно 6% і 7% від загального числа термінів-словосполучень. Зв'язок компонентів в англійському словосполученні оформлений переважно на узгодженні і управлінні. У термінологічних сполученнях англійської мови порядок слів може бути змінений в силу того, що в термінологічних словниках терміні-словосполучення частіше фіксуються по центральному слову: *phosphorite group clastic-carbonate formations – formations of phosphorite group clastic-carbonate*.

Формування термінологічної бази в звичному її розумінні в англійській мові почалося в XVIII столітті, в зв'язку з розвитком геології. В цей час геологія формується як повноцінна наукова дисципліна, що і послужило

поштовхом для створення спеціалізованої системи термінів. Англійська термінологія в геологічній науці формувалася здебільшого за рахунок запозичення слів з німецької мови, так як перші праці з гірничодобувної справи і почали з'являтися саме в Німеччині. Запозичення з термінології німецької мови можна поспостерігати на наступних прикладах *stulm* – ‘штольня’, *miningsurveyor* – ‘маркшейдер’, *wornauger* – ‘шнек’, *zink* – ‘цинк’, *soil* – ‘грунт’.

Термін *molybdenum* – молибден, був запозичений з латинської мови – *molybdaenum*. Для англійської геологічної терміносистеми характерна близькість до загальноживаної лексики. Така особливість тісно пов'язана з функціональною варіативністю терміна, який рухається в двох напрямках: диференціації та інтеграції, відображається в прагматичній мобільності термінологічних одиниць, які мігрують з загальноживаної лексики в спеціальну термінологію і навпаки. Процес переходу загальноживаного слова в розряд термінів можна простежити на прикладі терміна *reeler – to reel* – ‘крутитися’, в сфері гірничої термінології цей термін буде мати значення – ‘намотувальна машина’.

В основі семантичних процесів англійської геологічної термінології можна виділити три напрямки: зменшення компонентів значення; збільшення компонентів і субституція (заміна одних компонентів на інші). На шляху зменшення компонентів денотативного значення можна побачити процес його розширення, а на шляху збільшення компонентів, відповідно, процес звуження. Наприклад: *to doctor* в сфері гірничої справи описується як *to dress the maggy heads* (‘обробляти руду низької якості’), що виходить від *oredressing treatment* (‘процес збагачення руди’). Також немалу роль на осмислення поняття терміна, грає запозичення слів з інших терміносистем або загальноживаної лексики.

У більшості випадків запозичення йдуть за принципом суміжності понять, наприклад: *gallery* – ‘галерея’, в гірничій справі – ‘підземна галерея’, тобто ‘тунель для забору матеріалу’. Таким чином, можна простежити, що

становлення слова терміном проходить в кілька етапів: створення терміна, наприклад шляхом запозичення з іншої терміносистеми або з загальноживаної лексики, розширення, або звуження семантики в зв'язку з прогресом в сфері гірничої справи.

Морфологічний спосіб – поєднання морфем на базі наявних в мові основ, є найпоширенішим в термінотворенні. В даному способі поєднання морфем може бути виконано шляхом: префіксації, тобто додатком префікса до основи, наприклад: *afterinjection* – ‘підвприск’, *cross-drift* – ‘діагональний штрек’, *misconvergence* – ‘порушення збіжності’, *noncutting* – ‘холостий хід’, *unslaked* – ‘негашений’, *aftercooler* – ‘післяохолоджувач’, *afterquenching* – ‘додаткове гасіння’; суфіксації, тобто додаванням суфікса до основи: *tractor* – ‘трактор’, *bulldozer* – ‘бульдозер’, *clipper* – ‘відсікач’, *dynamite* – ‘динаміт’, *vulcanite* – ‘вулканізована гума’, *dendrite* – ‘дендрит’, *moistureless* – ‘той, що не містить вологи’, *breakage* – ‘поломка’; словотворення – новий термін утворюється шляхом об'єднання вже існуючих основ, наприклад: *cathodfollower* – ‘катодний повторювач’, *signal-noise* – ‘сигнал-шум’, *brake-gear* – ‘гальмівна система’, *radiospectroscopy* – ‘радіоспектроскопія’, *carbon-bondy* – ‘углеродний зв'язок’, *antifreeze* – ‘антифриз’, *coalhole* – ‘підвал для зберігання вугілля’.

Афіксація – утворення нових термінів шляхом приєднання до їх основи тих чи інших словотворчих афіксів. Найбільш продуктивними способами афіксації є префіксація і суфіксація.

Морфологічний спосіб утворення термінів англійської терміносистеми на позначення кліматичних змін, такий як префіксація можна простежити на таких прикладах: *underconsumption* – ‘недостатнє споживання’, *undergroundcoal* – ‘вугілля, видобуте підземним способом’.

Терміни, утворені за допомогою префікса *under-*, в основному вказують на становище під чимось, підпорядкованість, незначну важливість. Творення термінів за допомогою префіксів *dis-*, *mis-*, *un-* й *sub-* можна побачити на цих прикладах: *acidity coefficient* – ‘коефіцієнт кислотності шахтних вод’;

coexistence – ‘сумісність’; *unknown mineral* – ‘невідомий мінерал’; *disbond* – ‘порушення пов'язаності’; *misconvergence* – ‘порушення збіжності’; *subsection* – ‘підсекція’.

Приклади термінів з приставкою *non-* можна простежити на даних прикладах: *nonreinforcedconcrete* – ‘безжелезобетоний’; *nonferrous* – ‘кольорові метали’.

Префікс *after* має значення ‘наступний’, ‘задній’, ‘той, що йде після’. Приклади словотвору англійських термінів можна побачити на таких прикладах: *aftertreatment technology* – ‘подальша переробка’; *afterdamp* – ‘газ після вибуху рудникового газу’; *afterquenching* – ‘додаткове гасіння’.

Наведені нижче приклади показують творення англійських термінів з приставкою *by-*: *byproduct* – ‘побічний продукт’; *bylaw* – ‘правила внутрішнього розпорядку’.

Приклади термінів з префіксом *cross-*: *cross-drift* – ‘діагональний штрек’, *crossbedding* – ‘діагональна шаруватість’, *crossband* – ‘поперечний шар’; *crosssection area* – ‘площа поперечного перерізу’.

Способом суфіксації утворюються терміни, за допомогою додавання різних суфіксів до їх основи.

Найбільш продуктивним суфіксом, є суфікс *-er*, за допомогою якого утворюються терміни, що позначають осіб за родом діяльності, а також назви технічних коштів. Наприклад: *miner* – ‘гірник’; *worker* – ‘робітник’; *clarifier* – ‘очисна установка’; *refiner* – ‘очисна установка’.

Суфікс *-age* з'явився в сучасній англійській мові завдяки запозичення з латинської мови. В англійській мові цей суфікс найчастіше додається до дієслова, і з його допомогою відбувається словотвір іменників з різним значенням. За допомогою цього суфікса були утворені наступні терміни: *haulage system* – ‘система транспортування вугілля’, *spillage* – ‘пробудження’ (викопного при завантаженні на конвеєр, в вагонетки), *passage* – ‘тунель’, *breakage* – ‘вторинне дроблення’, *acreage* – ‘нафтова площа в акрах’ та інші.

Терміни з суфіксами *-ite* зустрічаються в науковому стилі для позначення іменників, що позначають різні види мінералів, копалин, вибухових речовин, хімічних продуктів: *monazite* – ‘манацит’; *apatite* – ‘апатит’; *magnetite* – ‘магнетит’; *titanite* – ‘титаніт’; *dendrite* – ‘дендрит’; *roburite* – ‘робуріт’.

Суфікс *-less* утворює від іменників прикметники, наприклад: *valueless* – ‘безцінний’, *harmless* – ‘нешкідливий’.

Аналіз зібраного матеріалу дозволяє говорити про високий ступінь продуктивності суфікса *-ing*, який брав участь у створенні лексем:

- *forcing* (‘позитивний вплив’);
- *grubbing* (‘культивуація ґрунту’);
- *conditioning* (‘ґрунтопокращення’);
- *handling* (‘обробка ґрунту’);
- *liming* (‘вапнування’);
- *gypsiming* (‘гіпсування ґрунту’).

Аналіз семантики лексем показав, що суфікс *-ing* використовується для утворення найменувань процесів, дій (*handling* – ‘обробка ґрунту’; *mellowing* – ‘розпушування ґрунту’; *soil-laboring* – ‘обробка ґрунту’), а також для утворення назв результатів дій (*piping* – ‘вимивання ґрунту’; *resalting* – ‘вторинне засолення ґрунту’).

Суфікс *-er/-or* використовується для утворення назв обладнання, в найменуваннях конструкцій тощо). Суфікс *-er/-or* представлений в термінах:

- *soil-factor* (‘ґрунтовий фактор’);
- *soil conserver* (‘закріплювач ґрунту’);
- *soil-former* (‘ґрунотворчий фактор’);
- *soil indicator* (‘ґрунтовий показник’).

Суфікс *-ation* представлений великою кількістю утворень:

- *truncation* (‘видалення поверхневого шару ґрунту’);
- *recultivation* (‘рекультивуація’);
- *excavation* (‘екскавація, виїмка ґрунту’).

Даний суфікс створює слова, що позначають фізичні і хімічні процеси, що відбуваються в ґрунті, а також дії, вироблені з ґрунтом. Суфікс віднесений до числа високопродуктивних афіксів.

Суфікс *-ment*, представлений невеликою кількістю утворень, віднесений до числа малопродуктивних. Він бере участь в утворенні наступних лексем:

- (*soil*) *improvement* ('меліорація');
- *impoveryishment* ('виснаження ґрунту');
- *development* ('освоєння земель').

Суфікс *-ment* присутній в лексемах, що описують процеси, явища і чинники, спрямовані на поліпшення або погіршення стану ґрунту.

Отже, аналіз суфіксальних термінів виявив тенденцію до відбиття за допомогою певних суфіксів категоріальної приналежності відповідних понять. Так, процесуальне значення терміна виражається за допомогою суфіксів *-ing*, *-ation* (*handling*; *leveling*; *liming*; *excavation*; *truncation*; *stabilization*); значення 'діяч' виражається суфіксами *-er/-or* (*farmer*); назви обладнання найменування конструкцій – суфіксами *-er/-or* (*conserver*; *soil-former*); результативне значення – суфіксами *-ing*, *-ation* (*piping*; *resalting*; *desiccation*; *amelioration*).

Виявлено термінологічно спеціалізовані суфікси, використані для створення лексем, що позначають хімічний та фізичний склад і вид ґрунту (*alkaline*; *tillable*; *fertile*).

Є синонімія суфіксів, що утворюють поняття однієї категорії (*handling*, *excavation*), і в той же час спостерігається тенденція до утворення переважної більшості термінів, які називають поняття однієї категорії, за допомогою тільки одного з синонімічних суфіксів (*leveling*, *liming*). Для процесуальних термінів переважно використовується суфікс *-ing*, для термінів зі значенням «діяч» – суфікс *-er/-or*.

До числа високопродуктивних суфіксів, що беруть участь у створенні термінів «екології ґрунту», слід віднести суфікс *-ing* (24 лексеми) та

суфікс *-ation* (28 лексем).

Терміни із суфіксами *-or*, *-ing*, *-ant*, і *-ologist* можна побачити на таких прикладах: *director* – ‘блок управління’, *groundbreaking* – ‘закладка каменю’, *mining performance* – ‘ведення гірських робіт’, *resistant* – ‘той, що володіє властивістю опиратися’.

Ще одним з морфологічних способів утворення термінів англійської геологічної термінології є словоскладання. З допомогою даного методу створюються нові терміни шляхом складання двох або більш слів в одне. Такі слова можуть писатися як разом, так і через дефіс. Прикладами даного методу утворення термінів англійської терміносистеми можуть послужити наступні терміни: *timeline* – ‘розклад стикування’, *micrometer scale* – ‘шкала мікрометра’, *carryback* – ‘сповзання матеріалу’; *workgroup* – ‘робоча група’, *fuel-cell-powered mining equipment* – ‘гірничче обладнання на паливних елементах’, *coal handling facility* – ‘механізми подачі палива’.

Що стосується зворотного словоскладання, то під цим терміном розуміється резервація, тобто розчленовування раніше непохідного слова шляхом його переосмислення і семантичного зближення з іншими словами. Такий вид термінотворення зустрічається вкрай рідко.

Ще одним способом утворення термінів англійської терміносистеми є конверсія, тобто перехід слова з однієї частини мови в іншу. Конверсія як спосіб безафіксального термінотворення протиставляється афіксальним способом термінотворення. Як словотвірним засобом конверсії виступає морфологічна парадигма, а саме – здатність парадигми і складових її закінчень передавати значення певної частини мови. Вживання терміну в новій синтаксичній функції супроводжується не тільки його застосуванням в потрібній синтаксичній позиції, але і придбанням терміном нового морфологічного показника. Тому конверсію нерідко відносять до морфолого-синтаксичного способу утворення лексичних одиниць. Конверсію можна простежити на таких прикладах: *sampling* – іменник ‘зразок’, в гірничій термінології переходить в дієслово – ‘збирати проби’, *healthhazard* –

прикметник ‘шкідливість для здоров'я’, в гірничій справі може перейти в іменник ‘шкідливі умови виробництва’, дієслово *to mine* – ‘добувати’, переходить в іменник *mining* – ‘видобуток’, *to extract* – ‘добувати руду’ переходить в іменник *extraction* – ‘виїмка руди’.

Ще одним лексико-семантичним способом утворення термінів англійської термінології є запозичення. Терміни можуть бути запозичені з іншою термінологією англійської мови, з загальноживаної лексики, а також з інших мов. Запозичення іноземної лексики в основному проходить за двома каналами: звукове запозичення і калькування. У першому випадку запозичується звуковий склад слова, його зовнішня оболонка, в другому випадку – словотворча структура слова, тобто ознака поняття, закладена в основу назви. Отже, до слів запозичених з інших мов, можна віднести лексичні одиниці, появи яких в одній мові пов'язано з копіюванням зовнішньої або внутрішньої структури відповідних прототипів в інших мовах. Найбільш частими бувають запозичення з загальноживаної лексики. Так, наприклад, слова: *room* – ‘кімната’, в англійській екологічній термінології матимуть значення – ‘очисна виробка’; *pillar* – ‘стовп’, *стрижень* – ‘камерна виїмка’, *bed* – ‘ліжко’, ‘пласт’, ‘грунт’, слово *pit* – ‘яма’, перейшло з загальноживаної лексики в термінологію гірничої справи зі значенням – ‘вироблення’, слово *roof* – ‘дах’, в англійській гірничій термінології означатиме ‘висячий бік’ або ‘верхнє крило складки’; слово *rib* – ‘гострий край’, матиме значення – ‘цілик, тобто частина цілого пласта, слово *floor*, яке має звичні для загальноживаної лексики значення – ‘підлога’, ‘поверх’, в екологічній справі в залежності від контексту може означати ‘дно магматичної камери’, або ‘первинний мантійний тугоплавкий матеріал, на якому формувалися кумулати’. Запозичення з інших терміносистем є теж досить частим явищем. Це можна простежити на прикладі таких термінів: *haultruck* – в автомобільній термінології цей термін означає – ‘вантажівка’, а в гірничій справі – ‘шахтний самоскид’, *cobalt* – термін був запозичений з терміносистеми хімії з перенесенням значення з

хімічного елемента, на твердий сріблясто-білий метал з червонуватим відливом, термін *ground control* був запозичений з авіаційної терміносистеми, в якій має значення – ‘управління наземним рухом’, в термінології гірничої справи – ‘управління масивом гірських порід’; дієслово *to manage* – ‘управляти’, було запозичено з термінології менеджменту, в терміносистемі екологічної справи зі значенням ‘розробляти родовища’.

Синонімія термінології на позначення кліматичних змін, також є досить поширеним явищем. Внаслідок неповної впорядкованості англійської термінології один і той же термін висловлює кілька понять, що називається полісемією, або ж для вираження одного і того ж поняття застосовуються різні терміни, в чому і полягає синонімія. Багато синонімічних термінів є неправильно орієнтованими і можуть суперечити суті понять і створювати помилкові уявлення. Основними причинами появи синонімів можна вважати: не уніфікованість термінології. Не уніфікованість термінології на позначення кліматичних змін можна простежити на наступних прикладах: *rockdusting* - ‘осланцювання’, ‘агрегація частинок пилу’, ‘розпорошення гірських порід тонким покривом’. Наявність застарілих назв предметів, технік, методик, які функціонують з новими поняттями. А також відродження термінів, які не функціонували під дією тих чи інших факторів. Дане явище можна побачити, проаналізувавши наступні лексичні одиниці: *mining* – ‘гірничка справа’, ‘розробка родовищ корисних копалин’, застаріле – ‘гірський промисел’; *allonge* – ‘алонж’, є застарілим словом, але його використання авторами і ведучими фахівцями можна зустріти в наукових роботах або інтерв'ю.

Паралельне використання слів рідної мови і запозичень, також призводить до синонімії. Паралельне використання слів рідної мови і запозичень відображено в наступних прикладах: *miner* – ‘гірник’, ‘майнер’, *steigen* – ‘піднімальний’, ‘штейгер’, *mining surveyor* – ‘межевщик’, ‘маркшрейдер’, *drainage* – ‘дренаж’, ‘стік’, ‘відвід’.

Переважання двокомпонентних термінів показує, що дана кількість компонентів є оптимальним для наукового тексту. З точки зору інтерпретації тексту і його перекладу, поява нових компонентів і сприйняття терміна, що містить більше трьох компонентів, можуть бути розглянуті з двох сторін. З одного боку, велика кількість компонентів звужує значення наявного терміна, дозволяючи зрозуміти його точніше і відокремити його від суміжних термінів. З іншого боку, збільшення довжини терміна призводить і до деяких труднощів: якщо хоча б один компонент не є зрозумілим, можуть виникнути складності з розумінням значення всього терміну [70].

Зі збільшенням кількості компонентів зв'язок між ними слабшає, термінологічна одиниця виглядає громіздко, що порушує реалізацію цілей комунікації, ускладнюючи процес передачі інформації. Ця проблема особливо актуальна для наукових дискурсів різних типів, включаючи науковий екологічний дискурс, оскільки однією з їхніх цілей є передача знання. Проблема збільшення кількості компонентів терміна в термінології молодих наук частково вирішується при використанні аббревіації.

Аббревіації не порушують і не ускладнюють синтаксичні зв'язки. Аббревіації, зустрінуті в аналізованих текстах, вводилися за єдиною схемою: після першої згадки терміна в дужках дається аббревіація, яка далі використовується по тексту (зазвичай поряд з повним варіантом), наприклад:

- *We investigated the responses of biomass accrual, gross primary production (GPP), community respiration (CR), and N₂ fixation to warming during biofilm development in a streamside channel experiment. Areal rates of GPP, CR, biomass accrual, and N₂ fixation scaled positively<...> [55: 603]*

- *Where and E is the activation energy (AE; in eV) the AEs for respiration and gross primary production [55: 604]*

При цьому аббревіації, що спрощують синтаксичні зв'язки, одночасно постають неоднозначним явищем, оскільки вони одночасно ускладнюють інтерпретацію тексту і представляють труднощі для перекладачів. Це відбувається тому, що в силу самої форми аббревіації не завжди виявляються

простими для розуміння. Часто різні багатокomпонентні терміни можуть скорочуватися до абрeвіації з однаковою формою, іншими словами, одна і та ж комбінація букв може розшифровуватися по-різному в залежності від контексту. Наступні приклади з відібраних раніше термінологічних одиниць ілюструють дану ситуацію:

- *GPR* може розшифровуватися *gross primary production* (загальна первинна продукція), *ground potential rise* (‘підвищення потенціалу заземлення’), *Ground Probing Radar* (‘радіолокатор для зондування гірських порід’);
- *SOC*: *soil organic carbon* (‘органічний вуглець ґрунту’), *standard operating conditions* (‘стандартні умови експлуатації’), *Satellite Operations Centre* (‘центр управління супутниками’);
- *CR*: *community respiration* (‘тотальне споживання кисню організмами однієї екосистеми’), *Conserved Region* (консервативна область геному), *Cultural Resource* (‘об’єкт культурної спадщини’).

На практиці проблема розуміння терміна з великою кількістю компонентів, а також коректна розшифровка та перекладів абрeвіації дозволяється за допомогою звернення до контексту в рамках певного наукового напрямку. Крім того, в наукових текстах при першому вживанні часто представляється пояснення терміна або розшифровка абрeвіації. Таким чином, отримана вибірка свідчить про те, що серед багатокomпонентних термінів наукового екологічного дискурсу переважають двокомпонентні (83% для англійської мови).

Оптимальною довжиною терміна для наукового дискурсу є двокомпонентний термін. При цьому зі збільшенням числа компонентів знижується стабільність зв'язків між ними, розуміння терміна ускладнюється, що призводить до утруднення реалізації мети дискурсу. У текстах наукового екологічного дискурсу активно використовуються абрeвіації, що не ускладнюють синтаксичні зв'язки. З точки зору інтерпретації тексту

розуміння термінів з великою кількістю компонентів, а також аббревіація часто видається складним, проте, дана проблема вирішується за допомогою звернення до контексту.

Крім того, Т. А. Кудінова пропонує підхід до виділення англомовних термінологічних одиниць в відповідності зі структурними моделями. Для їх вираження можуть використовуватися такі символи: N – noun (іменник); A – adjective (прикметник); Adv – adverb (прислівник); Ving – форми дієслова, що закінчуються на *-ing*; Ved – форми дієслова, закінчуються на *-ed*; Abbr – abbreviation (аббревіатура).

Автор наводить такі моделі трикомпонентних англомовних термінів:

- A + N + N: *totipotent stem cells*;
- N + N + N: *embryo transfer technology*;
- A + A + N: *secondary vascular system*;
- N + A + N: *east artificial chromosome*;
- A + Ving + N: *genetic engineering technology*;
- Ved + N + N: *expressed sequence tag*;
- N + Ving + N: *yeast cloning vector* [36: 70].

В результаті аналізу багатоконпонентних англомовних термінів, можна виявити наведені нижче моделі:

- Adj + N: *subcellular reactions, cellular respiration, comparative genomics, selective pressures, chemosensory activity, deciduous forests, dead wood, open population, mutualistic relationships, extrafloral nectar* – 44 одиниці;
- N + N: *population abundance, erosion rate, activation energy, kelp forests, population dynamics, population trends, ant plant, keystone species, population density, food web* – 32 одиниці;
- Ved + N: *endangered species, elevated shore, incised valley* - 3 одиниці;
- Ving + N: *foraging behavior* – 1 одиниця;
- Num + N: *second growth* – 1 одиниця;

- N's + N: *species' niche* – 1 одиниця;
- Adj + Adj + N: *simple linear model, gross primary production, pelagic marine environment* – 3 одиниці;
- Adj + N + N: *old growth forest, maternal carryover effects, anthropogenic climate change, principal component analyses, mean basin slope* – 5 одиниць;
- N + N + N: *leaf protein concentrate, species distribution models, plant resource allocation* – 3 одиниці;
- N + Adj + N: *soil organic carbon (SOC)* – 1 одиниця;
- Ved+N+N: *elevated carbon dioxide* – 1 одиниця;
- N–N+N: *consumer–resource relationship, predator–prey relationships, consumer–prey dynamics* – 3 одиниці;
- of-phrase (Adj+N+of+N): *metabolic theory of ecology (MTE)* – 1 одиниця.

Таким чином, в результаті аналізу відібраного англійськомовного матеріалу було виявлено, що найбільш поширеними є терміни, утворені за моделлю Adj + N, які складають 44% (44 одиниці). При цьому дана кількість можна порівняти з термінами, що входять в групу N + N 32% (32 одиниці).

При цьому друга за поширеністю група N + N, а також інші атрибутивні групи, що містять більшу кількість компонентів, можуть викликати труднощі в інтерпретації для не носіїв мови, обумовлені визначенням зв'язку між компонентами, які не мають відмінкові закінчення. Як правило, головним компонентом в англійській мові є фінальний. Серед запропонованих вище моделей можна виділити деякі випадки, викликають особливий інтерес.

Так при аналізі двокomпонентних термінів, що належать до моделі N + N, зустрілися 2 одиниці, до складу яких входить власна назва:

Markov model – марковська модель, названа по імені творця;

Lyme disease – хвороба Лайма, за назвою місцевості, де вперше було зафіксовано дане захворювання

Крім того, вище в окрему групу були виділені 3 терміна моделі N-N: *consumer-resource relationship*, *predator-prey relationships*, *consumer-prey dynamics*. Такі терміни містять в своєму складі дефіс (-), який виражає опозицію. При цьому згідно з прийнятою раніше в цій роботі класифікацією слова, що мають дефісне написання, являють собою один компонент. Тому важливо звертати увагу на довжину знаку (дефіс завжди коротше тире) і його функцію.

Коротке тире в англійській мові зазвичай вживається при позначенні тимчасових інтервалів і при необхідності може визначитися зі ставленням між компонентами [69]. Варто відзначити, що при виявленні морфологічних моделей зустрічаються деякі труднощі. Так, наприклад, в англійській мові широко використовується конверсія, тому приналежність компонента до будь-якої частини мови не завжди видається очевидною.

У терміні *gross primary production* ('загальна первинна продукція') перший компонент може бути розглянуто як іменник і як прикметник, оскільки в мові спостерігається абсолютно збігаються форм. Виходячи з контексту, в якому цей термін був вжитий, можна зробити висновок, що в даному випадку це слово виступає в якості прикметника. Подібні труднощі зустрічаються при аналізі терміна *avian control* – 'контроль чисельності пернатих', в екологічному контексті слово *avian* дуже часто виступає не як прикметник, а як іменник, що позначає назву категорії живих істот. В даному терміні компонент *avian* виступає в якості назви категорії тварин, тобто це слово є іменником, утворюючи атрибутивну групу.

Англійськомовні терміни в деяких випадках можуть бути різними варіантами написання (роздільним і дефісним). Факт відсутності єдиної закріпленої форми свідчить про те, що термінологія англійськомовного наукового екологічного дискурсу нестабільна і потребує вивчення. У рамках прийнятого підходу подібного роду варіації написання можуть ставитися до термінів-варіантів. Прикладами можуть послужити наступні одиниці:

- *aboveground biomass*, *above ground biomass*;

- *shade-tolerant species, shade tolerant species;*
- *ant-plant, ant plant.*

При розгляді багатокomпонентних термінів, утворених за моделям N + N і N + N + N було виявлено, що подібні терміни можуть мати синонімічні терміни-варіанти зі структурою N + of + N (N + of + N + N), наприклад:

- *activation energy, energy of activation;*
- *population density, density of population;*
- *species distribution models, models of species distribution;*
- *habitat fragmentation, fragmentation of habitat;*
- *erosion rate (level of erosion);*
- *population density (density of population);*
- *population trends (trends of population).*

Аналіз термінів демонструє, що термін може мати кілька синонімів, що відносяться до різних груп рівнозначних термінів. Термін *ant plant*, наприклад, має як термін-варіант *ant-plant*, так і дублет *myrmecophyte*:

Lima bean (Phaseolus lunatus), the experimental plant used in this study, represents a facultative ant plant which increases the production of EFN when damaged [41: 348];

In ant-plant symbioses plants provide housing in the form of specialised hollowed structures and nutrition in the form of food bodies and nectar. In return, the inhabiting ants protect plants against herbivores, and occasionally provide them with nutrients [73];

Ant relationships with myrmecophytes, or plants housing a limited number of so-called 'plant-ants' in domatia (i.e., hollow branches or thorns and leaf pouches), are interesting models for studying conflicts and breakdown within mutualisms [74].

Ймовірно, широке вживання абрєвіації наведених вище термінів, дозволяє зафіксувати певні компоненти в конкретній послідовності, не допускаючи появи великої кількості синонімів, що представляють собою варіацію форми. При необхідності вираження даного поняття в свідомості

автора може в першу чергу виникнути аббревіація, і лише потім розшифровка. Можна запропонувати терміни, які дуже часто використовуються у вигляді аббревіація, а іноді і закріплені в свідомості, в першу чергу, у вигляді аббревіації: *SLS* і *SLES* (*Sodium Lauryl Sulfate* – ‘лаурилсульфат натрію’ і *Sodium Laureth Sulfate* – ‘лауретсульфат натрію’). При цьому дані аббревіації широко використовуються на упаковках різних косметичних продуктів саме в такому вигляді, на латиниці.

Частина англійськомовних екологічних термінів мають однокомпонентні синоніми. Однокомпонентні терміни характерні для усталених термінології. При цьому можна відзначити, що іноді в опозиції багатоконпонентний термін – однокомпонентний синонім для неспеціаліста значення багатоконпонентного терміна може виводитися простіше, ніж однокомпонентного. Дане твердження справедливо і для синонімів з декількома компонентами: чим більше компонентів міститься в терміні, тим простіше вивести значення. наприклад:

ant plant (myrmecophyte);

anthropogenic climate change (human-made climate change).

Отже, можна припустити, що дане явище, що зустрічається в деяких випадках, обумовлено тим, що зі збільшенням числа компонентів термін набуває більш описовий характер, що дозволяє наблизитися до розуміння значення тим, хто абсолютно не знайомий з цим поняттям. Проведений аналіз дозволив виявити й інші зв'язки екстралінгвістичних і мовних особливостей дискурсу, безпосередньо стосуються термінів, і пов'язаних з питанням доступності значення терміна.

Можна зробити висновок, що найбільш частим лексико-семантичним способом утворення термінів англійськомовної термінології є запозичення термінів з інших мов, терміносистем або загальноживаної лексики. Такі терміни становлять близько 50%. Другим поширеним способом є синонімія – близько 46%, а частка омонімів всього лише дорівнює 4%. Описані методи термінотворення шляхом запозичень слів і термінів з загальноживаної

лексики, інших мов або терміносистем, створення синонімів і омонімів, розкривають лексико-семантичні особливості функціонування термінів англійської термінології на позначення кліматичних змін. Спираючись на опис даних способів і прикладів, можна з точністю прослідкувати зміни в терміносистемі, що дає підставу вважати англійську терміносистему живою і такою, що постійно розвивається.

2.3 Труднощі перекладу термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф

Розглянемо нижче лінгвістичні аспекти, які спричиняють труднощі перекладу термінології кліматичних змін, які стосуються як способів формування відповідних термінів, так і їх перекладу. Для виявлення подібності та відмінності в терміносистемах використовується порівняльний метод. Він був відкритий В. фон Гумбольдтом разом з зародженням нової дисципліни – лінгвістичної типології. Спочатку даний метод призначався для дослідження граматичних структур неспоріднених мов. У наш час порівняльний метод використовується, в основному, для виявлення подібності і відмінностей в родинних або мовах з різною структурою. Основні методи порівняльного аналізу такі: встановлення підстави зіставлення – визначення предмета зіставлення, характер предмета, типів подібності та відмінності. Для мовного зіставлення характерно те, що в основі методу лежить зіставлення однієї та іншої мов. Для зіставлення обирається будь-яке явище певної мови, ознаки цього явища. При порівняльній інтерпретації використовується паралельне вивчення, структурна інтерпретація. Важливою частини такого методу аналізу є визначення принципів і методики інтерпретації порівнюваного матеріалу двох різних мов. Типологічна характеристика – з'ясування принципів з'єднання думки і матеріалу мови в мовній формі. Порівняльний аналіз в термінології заснований на лінгвістичній базі. Але в термінознавстві цей аналіз має більше аспектів і використовує інші методи.

На рівні графем і фонем можна виділити загальні риси і відмінності в структурі термінів, яка заснована на фонетичній системі мов. Вивчення утворення термінів методом порівняльного аналізу дає поглиблене розуміння того, як мислять люди, які знаходяться в різних мовних середовищах. Когнітивно-порівняльний аналіз дозволяє з'ясувати як розумова, і практична діяльність відображаються на формуванні термінів.

Термінологічні системи на позначення кліматичних змін української та англійської мов можна вважати повністю сформованими, оскільки вони успішно справляються з функцією визначень екологічної науки. Порівняльний аналіз передбачає розбір способів словотворення, синонімічних відносин в рамках однієї термінологічної бази. Розбір словотворчих процесів дозволяє виявити типологічні ознаки мов. В освіті системи геологічних термінів найбільш активними є способи: семантичні, афіксальні і синтаксичні.

Українські терміни, утворені синтаксичним шляхом є найчисленнішими – 70% від всієї термінології. Таким чином, були утворені терміни: *ковзання, дренавати, розшарування*. За допомогою афіксації було створено близько 15% всіх термінів. Поширеним афіксальним способом є суфіксація. Велика частина термінів утворюється шляхом додавання суфікса до дієслова (дієслово «розшаруватися» + суфікс *-ен* утворює іменник «розшарування»).

Семантичний спосіб утворення термінів включає в себе термінологізацію і транстермінологізацію. В результаті термінологізації були утворені терміни: *земля, викопне, поклади, нафта*. При транстермінологізації терміни запозичуються з суміжних областей (добувна промисловість, обладнання, гідрогеологія, історія геології, медицина тощо). Таким чином було утворено 5% термінів.

Також запозичення йде з інших мов. Найбільш поширеними для запозичення мовами виявилися: грецька – ‘гребля’, латинська – ‘колектор’, німецька – ‘цинк’, ‘шнек’.

Англійська термінологія схожа з українською головним чином синтаксичним термінотворенням (60%). Основними моделями в термінотворенні є: *noun + noun: accumulation area* (‘область акумуляції’), *adjective + noun: acid rock* (‘кисла порода’).

Велика частина англомовних термінів утворена шляхом афіксації, що є ще однією загальною ознакою з українською терміносистемою. 11% термінів – суффіксальне словотворення (*settlement, breakage, harmless*), 2% префіксальні утворення (*unknown, crossband* – ‘поперечний шар’; *crosssection area* – ‘площа поперечного перерізу’).

В українській мові головними семантичними способами творення екологічних термінів є термінологізація і транстермінологізація. Велика кількість термінів, утворених шляхом термінологізації говорить про те, що людина вважає за краще спиратися на вже знайомі поняття, ніж створювати нові. Це пов'язано з роботою людського мислення, яке воліє спиратися на вже знайомі і зрозумілі форми, при термінологізації вони ускладнюються адаптуючись до певної області знання (*slip*: ‘зрушення’; ‘зсув’); *hole* (‘діра’; ‘шахта’).

Терміни, утворені шляхом транстермінологізації, були запозичені з суміжних областей знання: видобувна промисловість, обладнання, гідрогеологія, геотектоніка. Елементи терміносистеми, які утворилися синтаксичним способом, складають більшу частину англійської та української термінології, що є ще одною подібною ознакою.

Терміни, створені семантичним способом складають значно меншу частину терміносистеми на позначення кліматичних змін в обох мовах, в українській системі вони становлять 5%, а в англійській – 11%. В обох базах термінів найпродуктивнішим способом є термінологізація, що вказує на те, що людям краще використовувати знайомі форми слів для номінації.

За створенням системи термінів завжди стоїть певна база знань, яка в семантиці найбільш яскраво демонструє логічну структуру мови. Мала кількість термінів, утворених за допомогою транстермінологізації, говорить

про те українська і англійська геологічні терміносистеми є замкнутими. Ретельний аналіз термінотворення в українській і англійській мовах призводить до висновку, що даний процес є складною послідовністю мовних операцій, які здійснюються за певними когнітивними закономірностями. Утворення нових термінів включає в себе такі процеси як формування ментальних форм і їх відображення на реальний світ, використання різних мовних форм, робота з мовними одиницями для передачі і зберігання інформації. Зіставлення двох терміносистем в морфологічному аспекті приводить до висновку, що найпоширенішими моделями є: i Adj + N, N + N + N, N + P + N.

Відмінною особливістю англійської екологічної терміносистеми від української є те, що більшу частину в термінах займають іменники. Це в 1,5 рази більше ніж у українській системі. Прикметники використовуються в українськомовних термінах в 3 рази частіше, ніж в англійській термінології, що становить 50% від всіх українських термінів, тоді як в англійській системі прикметники займають лише 17%. Іншою відмінною рисою є повна відсутність в українськомовній термінології дієприкметників, тоді як в англійській мові вони займають 10%. Відмінністю ж англійської системи екологічних термінів є більш компактна структура термінів, в той час як українська термінологія володіє складнішою і розгорнутою конструкцією. Синонімія в українській і англійській терміносистемах може бути інструментом в розумінні способів мислення і пізнання, а аналіз синонімів допомагає встановити способи номінації об'єктів і встановлення значень певних понять. Це дозволяє говорити про системності аналізованих термінів.

В системі українських і англійських термінів синоніми складають приблизно 20%. Цей факт говорить про те, що термінологічна база є сформованою системою. У синонімічному ряду зустрічається по 2-3 терміна в кожній з двох мов. Наприклад, в українській *дамба* – *гребля*, а в англійській *pipe* – *tube*. Така особливість терміносистем дозволяє говорити про те, що в плані синонімів дві мови є вельми схожими. Цей факт вказує на

загальні процеси словотворення як в українській, так і англійській мовах. У підсумку можна сказати, що українська і англійська система термінів має чимало подібностей і відмінностей. Це пояснюється історичними, культурними, географічними і багатьма іншими аспектами.

Основний спосіб утворення термінів однаковий в обох мовах – синтаксичний. За допомогою афіксації і суфіксації, можна отримати нові термінологічні одиниці, підставляючи до знайомих форм слів нові елементи. Також схожою особливістю творення в обох мовах є термінолізація і транстермінолізація (запозичення слів з інших мов), що вказує на взаємозв'язок української та англійської мов протягом довгого історичного періоду. Терміни кожної мови доповнювали мовні терміносистеми.

Основними відмінними особливостями у формуванні системи термінів в англійській мові є наявність дієприкметників в словотворенні і переважна кількість іменників. Українська ж термінологія відрізняється більш складною структурою формування нових елементів і переважання прикметників серед термінів. Дані відмінності вказують на те, що кожна мова має свої унікальні особливості, які дозволяють утворювати нові поняття, структурувати їх і описати як мовні явища.

Терміни, утворені синтаксичним способом (англійська термінологія): *settlement, breakage, harmless, unknown, crossband* – ‘поперечний шар’, *crosssection area* – ‘площа поперечного перерізу’. Терміни, утворені семантичним способом (англійська термінологія): *slip, hole, slide, soil, ground, geology, acid, formation, structure, coil, ore, iron, gold, gas, diamond, stone, position, mountain, mineral, water, wood, acid rocks*.

Терміни, утворені синтаксичним способом (українська термінологія): *сходова, магматичний, методичний, навісний, нагорний, насувний, обваловувальний, ортопедичний перспективний, порфірит, рівнинний, рельєфний, складовий, бур'янистий, таксономічний, вуглецевий, пружний фазовий, формаційний, ядерний, ярусний*. Терміни, утворені семантичним

способом (українська термінологія): *верховодка (верхні води), розсити, донна морена, коса, дислокація*.

Українська термінолексика також відрізняється помітною тенденцією до закріплення певних суфіксів за окремими категоріями понять. Виділяються групи суфіксів, що виражають категорії особи, процесуальність, якісність, результативності.

Виділяються суфікси: *-я, -а (гниття; ґрунтоутворення; ґрунтопокращення; ґрунтовтома; відновлення), -ія (-а) (гідромеліорація; культивуація; меліорація; рекультивуація; екскавація)*.

Складні однослівні терміни утворюються шляхом складання основ двох слів: *глина + земля = глинозем; жовтий + земля = жовтозем*. Специфіка утворення подібних термінів пояснюється тенденцією до спрощення і зручності використання громіздких словосполучень.

В українській мові терміни розподілені за трьома структурними моделями.

1. П + І (прикметник + іменник). В якості ілюстрації можна навести лексеми: *ґрунтовий аналіз; верхній горизонт; грубий гумус; ґрунтова посуха; протиерозійний захист; ґрунтовий інсектицид; інертний компост; покровне насадження; крупнокомковатий ґрунт; ґрунтовий розріз; орне угіддя; кавітаційна ерозія*. Дослідження показало, що модель двокомпонентних атрибутивних термінологічних словосполучень є найбільш продуктивною. В українській термінології, як і в англійській, прикметник виступає в якості атрибутивного, визначального елемента, що дає хімічну або фізичну характеристику типам ґрунту: «інертний компост», «кам'янистий ґрунт», «болотистий ґрунт».

2. І + І (іменник + іменник). В якості ілюстрації можна навести лексеми: *бонітування земель; видування ґрунту; закріплення ґрунту; вапнування ґрунту; обробка ґрунту; оцінка угідь; розчищення земель; лужність ґрунту*.

Виділяються два різновиди даної моделі:

1) атрибутивний компонент виражений іменником однини (*видування ґрунту*);

2) атрибутивний компонент виражений іменником множини (*розчищення земель*).

У всіх словосполученнях даної моделі в ролі визначення виступає іменник в родовому відмінку, наприклад, – *вид ґрунту, деградація ґрунту, виснаження ґрунту, класифікація ґрунтів, знешкодження ґрунту, планування земель; реакція ґрунту; цикл ерозії*.

3. Модель I + прийменник + I (іменник + прийменник + іменник). Виділено 3 спеціальні лексеми, побудовані за цією моделлю: *земля під паром; контроль за зсувами; ґрунт на лавах*. Опорний елемент займає перше місце. Видовий компонент, виражений іменником, може мати форми непрямих відмінків.

У сфері дискурсу кліматичних змін до основних термінів відносяться наступні: *environment* – ‘навколишнє середовище’; *ecosystem* – ‘екосистема; *nature* – ‘природа’ *resources* – ‘ресурси’; *natural resources* – ‘природні ресурси’, ‘корисні копалини’; *cycling* – ‘колообіг’; *temperature* – ‘температура’; *convection* – ‘конвекція’. Наприклад:

Екосистема є пов'язана сукупність всіх живих організмів і їх неживого оточення в деяких просторових межах [2: 7];

Нормування в області охорони навколишнього середовища полягає у встановленні нормативів якості навколишнього середовища, нормативів допустимого впливу на навколишнє середовище при здійсненні господарської та іншої діяльності, інших нормативів в області охорони навколишнього середовища, а також державних стандартів і інших нормативних документів в галузі охорони навколишнього середовища [2: 106–107];

Сьогодні ситуація така, що людство живе подібно легковажному підприємцю, витрачаючи свій основний капітал – природні ресурси [2: 187];

Детрит служить основним джерелом фіксованого азоту. Так утворюються його швидкі колообіг в окремих екосистемах, однак частина фіксованого азоту виводиться з цих круговоротів [2: 95];

«The widespread concern for the environment and natural resources was evident in the rise of the conservation movement and its impact on the political scene» [11: 290] – Широка занепокоєність з приводу навколишнього середовища і природних ресурсів проявилася в появі руху за збереження природи і його вплив на політичну арену.

Ecology took up problems not considered by physiology at all. It sought reasons for the distributions of organisms in nature [11: 25] – Екологія зайнялася проблемами, які фізіологами взагалі не розглядалися. вона виявляла причини для розподілу організмів у природі.

В екології похідними від термінів *ecosystem*, *екосистема*, є терміни: human ecosystem – ‘антропогенна екосистема’; the global ecosystem – ‘глобальна екосистема’; swamp ecosystem – ‘болотна екосистема’; natural ecosystem – ‘природна екосистема’; steppe ecosystem – ‘степова екосистема’; sustainable ecosystem – ‘стійка екосистема’; aquatic ecosystem – ‘водна екосистема’. Наведемо приклади вживання цих термінів в українському екологічному дискурсі та деякі переклади англійських речень:

Антропогенні екосистеми, як правило, виявляються досить далекими від природної рівноваги. При цьому можливі кілька типових ситуацій [2: 66];

Болотні екосистеми знаходяться в нерозривному зв'язку з лісовими біогеоценозами [2: 62];

Найбільша відома нам екосистема – глобальна екосистема Землі – біосфера [2: 7];

The synergistic ecological skills and backgrounds brought to the studies by Bormann and Likens lent themselves to the long-term investigations of the interactions between the terrestrial and aquatic ecosystems in a limited area of northern hardwood forest which contained stream systems and a lake [11: 200] – Синергетичні екологічні навички та досвід, привнесені в дослідження

Бормана і Лікенс, були адаптовані для проведення довгострокових досліджень взаємодії між наземними і водними екосистемами в обмеженій зоні північного листяного лісу з струмками і озерами;

Kormondy summarized: The intent here has but one specific point, the fact that human ecosystems are natural ecosystems, that man is subject to the laws of ecosystems, and that he can and does subject these laws to stress [11: 310] – Еколог Кормонді зробив висновок: Мета тут полягає тільки в одному конкретному питанні, факт, що антропогенні екосистеми є природними екосистемами, що людина підкоряється законам екосистем, а також вона може впливати на ці закони і робить це.

Стосовно терміну 'сфера' похідними є терміни 'біосфера', 'гідросфера', 'літосфера', 'мезосфера', 'озоносфера', 'термосфера', 'стратосфера', 'тропосфера' та ін. Похідними від терміна *community* 'співтовариство' є терміни *abstract community* 'узагальнене співтовариство', *concrete community* 'конкретне співтовариство', *community boundary* 'межа фітоценозів', *terrestrial and aquatic communities* 'наземні і водні співтовариства'.

Проаналізуємо терміни *concrete community* 'конкретне співтовариство' і *abstract community* 'абстрактне співтовариство', з визначення в підручнику Роберта Макінтоша «*The background of ecology. Concept and theory*»: «*A distinction arose between descriptive or analytic statistics and qualitative or synthetic statistics. The former were estimates or measurements of individual sites or stands, the concrete community in the usual ecological phrase; the latter were estimates or measurements based on a number of individual sites or stands, the abstract community*» [11: 130] – Виник поділ описової, або аналітичної, і кількісної, або синтетичної, статистики. Перше дослідження це оцінка або вимірювання приватних ділянок або насаджень – на мові екології – конкретне співтовариство. Далі ідуть оцінка та вимірювання на основі кількості приватних ділянок або насаджень – абстрактне співтовариство.

Складні терміни позначають складні поняття, які являють собою «арифметичну суму принаймні двох основних або похідних понять певної системи понять» [49: 127]. Складні терміни термінології називають поняття, отримані логічним твором від базових, основних або похідних понять: *вертикальний градієнт температури, гідроенергетичні ресурси, гумусо-перегнійний шар ґрунту, діапазон, толерантності, зона внутрішньотропічної конвергенції, поріг шкідливої дії, постійна радіоактивного розпаду, гранично допустима концентрація (ГДК) робочої зони, розлив нафтопродуктів, руйнування озонового шару, поширення атмосферних домішок, реактор на швидких нейтронах, реактор на теплових нейтронах, зростання парникового ефекту, спалювання вугілля в киплячому шарі, наслідок розпаду радіоактивних елементів, середовище проживання численних організмів, точка стійкої рівноваги, рівняння статички атмосфери* [43: 61]. Наведемо англійськомовні приклади та їх переклади: *the carrying capacity of ecosystems* – ‘ємність екосистеми’; *ecosystem productivity* – ‘продуктивність екосистеми’; *ecosystem stability* або *stability of ecosystems* – ‘стійкість екосистеми’; *medium-term dose* – ‘середньо смертельна доза речовини’ ; *toxic dose of substance* – ‘токсична доза речовини’; *lethal dose of substance* – ‘летальна (смертельна) доза речовини’; *acidification of reservoirs* – ‘закислення водойм’; *acidification of rain* – ‘закислення дощів’; *soil acidification* – ‘закислення ґрунтів’; *acidification of the environment* – ‘закислення природного середовища’; *habitat of numerous organisms* – ‘середовище проживання численних організмів’; *medium acidity* – ‘кислотність середовища’; *protection of the environment* або *environment protection* – ‘охорона довкілля’; *protection of nature* або *nature protection* – ‘охорона природи’; *nitrogen cycle* – ‘колообіг азоту’; *water cycle* – ‘колообіг води’; *oxygen cycle* – ‘колообіг кисню’; *carbon cycle* – ‘колообіг вуглецю’; *sulfur cycle* – ‘колообіг сірки’; *phosphorus cycle* – ‘колообіг фосфору’; *the Earth's global ecosystem* – ‘глобальна екосистема Землі’; *volatile organic compounds (VOCs)* – ‘летючі органічні сполуки (ЛОС)’; *maximum permissible*

discharge (MPD) – ‘гранично допустимий скид (ПДС)’; *maximum permissible release (MPE)* – ‘гранично допустимий викид (ПДВ)’; *a fairly steady balance of organic life* – ‘досить стійкий баланс органічного життя’; *habitat of numerous organisms* – ‘середовище проживання численних організмів’; *history of ecology* – ‘історія екології’; *history of nature* – ‘історія природи’; *law of competition* – ‘закон конкуренції’; *law of distribution of frequency* – ‘закон розподілу частоти’; *law of disturbance of averages* – ‘закон порушення середніх’; *model biomass accumulation* – ‘модель накопичення біомаси’; *niche separation* – ‘поділ ніш’; *period of warming on Earth* – ‘період потепління на Землі’; *protection of the environment* – ‘охорона довкілля’; *theory island biogeography* – ‘теорія острівної біогеографії’ та ін. [43].

В українській термінології найбільш типовими є словосполучення, що складаються з родового і видового компонентів, в яких в ролі атрибутивного елемента виступають прикметники. Значення визначального елемента зазвичай вказує на функцію (покривне насадження), властивість (водопроникність ґрунту, диспергованість ґрунту), вид (земля під паром) ядерного елемента.

Висновки до розділу 2

В цьому розділі було надано практичний аналіз термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф.

В розділі надається база термінів на позначення кліматичних змін, яка являє собою впорядковану структуру термінів, основна відміна особливості даної терміносистеми є її специфічність. Ці особливості викликають труднощі в розумінні не тільки у звичайної людини, але навіть серед фахівців. Неоднозначні трактування навіть тих термінів, які лежать в основі усієї екологічної науки є однією з основних проблем на шляху розвитку наукових теорій і появи нових відкриттів. Ці фактори описано в розділі і вони покладають початок створенню спеціалізованих словників і довідників, які мають допомагати у вирішенні проблем з трактуванням наукових

термінів. Також розглядається феномен синонімії термінів, та його вплив на розуміння та переклад терміну.

Встановлено, що на вибір синоніма може впливати сфера вживання терміна, це особливо цікавить в контексті вивчення екологічної термінології, яка активно використовується і за межами наукового екологічного дискурсу. У розділі також продемонстровані терміни-варіанти, для яких характерна варіативність формальної структури при тотожному змісті – це демонструє, що термінологія екологічного дискурсу нестабільна і потребує подальшої класифікації та стандартизації, а також укладання нових словників і розвиток існуючих. Синонімія термінів наукового екологічного дискурсу, проте, постає неоднозначним явищем. Утворюється ймовірність ускладнення комунікації і так само розвиток та досягнення мети дискурсу. У той же час, деякі синоніми можуть використовуватися за межами наукового дискурсу, наприклад, медійному дискурсах дозволяючи доступно передавати наукове знання більшій кількості людей.

В розділі приділяється багато уваги потенціальній структурі термінів. Показано, що структура термінів піддається аналізу, але чітка стандартизація практично неможлива або повністю описується правилами англійської мови. При цьому, надається класифікація термінології в залежності від практичного застосування і структури.

В розділі описана велика кількість термінів простих і складних, структура складних термінів повністю розбирається і пояснюється, також показано як це впливає на зміст і як це потенційно може впливати на переклад. У розділі наводяться спільні і відмінні риси термінів в обох мовах, а також надається практичне обґрунтування.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ СТРУКТУРИ І СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ДИСКУРСУ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТА ЕКОЛОГІЧНИХ КАТАСТРОФ

3.1 Способи відтворення загальноживаної термінології кліматичних змін українською мовою у медійному дискурсі

Розглянемо результати аналізу фактичного матеріалу, одержаного способом суцільної вибірки із англійськомовного медійного дискурсу щодо еквівалентного перекладу українською мовою. Варто розуміти що лексику можна розділити на різні підвиди, першими можливо виділити найбільш розповсюджену лексику, яка дуже часто зустрічається і відповідники вже закріплені в українській мові, що не викликає великий інтерес, але показує що певна частина лексики вже оброблена і не потребує зайвої уваги. Наведемо приклади:

(2) *Financing must therefore be mobilized, not just for climate mitigation, but also for climate adaptation to support those who are suffering* (UN, URL) — Фінансування має надходити не тільки для зменшення впливу кліматичних змін, але і для адаптації тим, хто від цього найбільше страждає.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(5) *Siberia, meanwhile, has experienced a prolonged heatwave, with a recorded temperature of 38C (100.4F) on 20 June in the Russian town of Verkhoyansk* (UN, URL) — У Сибіру зафіксували тривалу теплову хвилю, з температурою 38С, 20 червня у місті Верхоянську.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(18) *The impact of warming and precipitation changes on population dynamics and species distributions* (ССТ, URL) — Вплив потепління і змін в опадах на динаміку населення і природній ареал флори і фауни.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(19) *Increased ecosystem disturbance* (CCT, URL) — Загострене порушення екосистеми.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(28) *Species may shift their ranges or become dominant in previously unsuitable areas as waters warm* (CCT, URL) — Деякі види змінять свій ареал або стануть домінантним видом у раніше непридатних для них регіонах, через потепління води.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(34) *Biological diversity refers to the variation among living organisms and the ecological complexes of which they are a part* (CCT, URL) — Під біологічним різноманіттям мається на увазі різноманіття живих організмів і екологічний комплекс, в якому вони мешкають.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(35) *There may be shifts in the geographic range of many species, influencing seasonal movement, recruitment, and mortality* (CCT, URL) — Під впливом міграції, співвідношення смертності і народжуваності можуть статися зміни в природньому ареалі мешкання деяких видів.

(36) *Climate change in the 21st century has generated warmer temperatures and associated alterations in climate phenomena, including precipitation, snow accumulation, extreme events, and wildland fire* (CCT, URL) — У XXI столітті, зміни клімату призвели до потепління, а також до пов'язаних з ним змін: в опадах, кількості снігу, стихійних лихах і пожежах.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(37) *The duration of natural snow cover has decreased and is projected to continue to decrease in the 21st century throughout the northern hemisphere, as a result of warmer temperatures and alterations in precipitation* (CCT, URL) — Тривалість природнього сніжного шару значно скоротилась і за прогнозами буде скорочуватись у 21 сторіччі у північній півкулі, через потепління і змінах у опадах.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(50) *Alternatives could include adaptation measures to enhance ecosystem resistance or resilience or to facilitate transitions to current or future climate conditions* (CCT, URL) — Альтернативи мають враховувати адаптивні заходи, щоб підсилити екосистему і полегшити адаптацію до нових реалій або майбутніх кліматичних умов.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(51) *Even if effective action is taken, climate change is already here, and is having a terrible impact on vulnerable people, warned Mr. Guterres* (CCT, URL) — Навіть якщо ми будемо вживати найкращі заходи, кліматичні зміни вже тут і вже мають великий вплив на вразливі прошарки населення, попереджає містер Гутерс.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(54) *A change in one aspect causes a cascade of responses that in some cases counteract and in others magnify the initial change* (CCT, URL) — Зміна одного аспекту може спричинити ланцюговий ефект, який врешті може нівелюватись або підсилити первинний ефект.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(55) *We can, however, begin to identify the kinds of changes that different styles and magnitudes of climatic change are likely to cause* (CCT, URL) — Звісно, ми можемо почати з аналізу типів змін і розрізнити типи і впливи на ті кліматичні зміни, які вони можуть спричинити.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(59) *Changes in climate patterns and weather variability pose substantial hazards for current U.S. agricultural systems* (CCT, URL) — Зміни в кліматичних моделях і мінливість погоди становлять велику загрозу сільському господарству США.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(66) *Multiple facets of water quality may become increasingly important* (CCT, URL) — Різноманітні критерії якості води можуть стати все більш і більш необхідними.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(67) *With differential shifts in species' ranges, non-native species establishment, and modification of food web interactions, community structure and function will change in complex ways that are difficult to forecast* (CCT, URL) —

Через різноманітні зміни у видах тварин, ввезення нових видів впливають на харчовий ланцюг, відношення між різними видами, а їх роль у новому ареалі може змінитись у важко передбачуваних шляхах.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(70) *Maintaining or re-creating high quality habitat for native species may ameliorate impacts of extreme events and help keep population sizes large enough to provide resilience to such events* (CCT, URL) —

Підтримка і відновлення придатного для життя ареалу для місцевих видів може пом'якшити вплив стихійних лих і допоможе підтримувати достатню кількість особин, щоб такі лиха не стали загрозою для виду.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(72) *Climate change is now an additional dimension that is being included in many natural resource assessments* (CCT, URL) — Кліматичні зміни стали новим аспектом, який тепер враховують різні державні структури.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(73) *The risk of climate-related displacement can be reduced through effective adaptation, disaster risk reduction and development planning-especially when these are integrated* (TOM, URL) —

Можна зменшити ризик кліматичних зсувів завдяки ефективному пристосуванню, зменшенню ризиків лиха і завчасне планування, особливо, коли всі фактори враховуються.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(76) *It is well-known that the Arctic is warming at twice the rate of the rest of the planet* (PW, URL) — Відомий факт, що Арктика нагрівається вдвічі швидше, відносно всієї планети.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(85) *E-waste is a growing problem in Lagos, Nigeria, and elsewhere in the developing world* (IUCN, URL) — Викинуті електроприлади це нова гостра проблема у таких країнах як Нігерія, Лагос, та інших країнах що розвиваються.

В цьому прикладі є суто англійський неологізм, який не зустрічається в українській, але вимагає передачі. «*E-waste*» утворено від «*electronic*» і «*waste*» це дає певний простір розуміти суть терміну. Українська не має такої властивості утворювати складене слово, тому для покращення сприйняття краще перекладати саме словотворчі англійські слова, застосувавши аналогію.

(86) *Many biologists are concerned over the fate of many polar bear populations in relation to global warming. The biggest danger to the animals is habitat loss* (PW, URL) — Багатьох біологів хвилює доля білих медведів через глобальне потепління, де головна загроза це втрата природнього ареалу.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

(98) *Changing weather patterns from global climate change could be a contributing factor in declining frog populations, particularly for species that rely on ephemeral water sources, like some of those in eastern Texas* (CCT, URL) — Зміни погоди через кліматичні зміни може стати головною причиною зменшення кількості жаб на Землі, особливо тих, яким необхідні тимчасові джерела води, такі види мешкають на сході Техасу.

У перекладі вжито українські лексико-семантичні відповідники.

Отже можна побачити, що в більшості випадків для досягнення еквівалентного перекладу було застосовано лексико-семантичні відповідники, які є структурно і комунікативно обґрунтованими.

3.2 Способи відтворення українською мовою семантики і структури термінології кліматичних змін, що спричиняють лісові пожежі

Необхідно розуміти що лісові пожежі посідають важливе місце у ЗМІ і завжди висвітлюються. Щодо цього стихійного лиха не виникає великих складнощів у перекладі. Це пов'язано з тим, що сам феномен не є чужим, на території України так само відбуваються лісові пожежі і це вже отримало свій вплив на словник. Наведемо приклади:

(3) *Noting that climate disruption is “daily news”, he painted a picture of the past decade being the hottest on record, rising greenhouse gases and devastating wildfires, combined with record floods that are upending people and the planet* (UN, URL) — Варто зауважити, що кліматичні зміни вже нікого не здивують, він змалював минуле десятиліття як рекордно жарке: збільшення впливу парникових газів з руйнівними пожежами в лісах, на фоні рекордних повеней. Все це змінює людей і планету.

Для адекватного відтворення інформації було застосовано прямі лексичні відповідники, окрім них також можна спостерігати трансформацію фрагментації складного речення (перестановка), для уникнення перенавантаження синтаксису і більш простого сприйняття.

(10) *It also indicates when action is required to stop these carbon sinks from drying out* (CCT, URL) — Це вказує також на необхідні дії, коли природні поглиначі вуглецю починають осушуватись.

В перекладі терміну *carbon sinks* виникають проблеми, оскільки такого широкого терміну не існує в українській мові, через це застосовується трансформація розширення з елементами описового перекладу, проте не можна стверджувати, що досягнуто повної адекватності, оскільки не кожен читач може зрозуміти про що йде мова. Варто виділити окремо пояснення цього терміну, при застосуванні його в повноцінному тексті, термін новий і не має фіксованих і точних відповідників.

(13) *In temperate forest ecosystems, the amount of carbon stored in soils is often greater than the amount stored aboveground in living and dead plant biomass* (CCT, URL) — У помірних лісових екосистемах кількість вуглецю, що зберігається в ґрунтах, часто перевищує кількість, що зберігається над землею, в живій та мертвій рослинній біомасі.

В цьому прикладі просліджується використання різних трансформацій: прямі відповідники і розширення, оскільки *amount of carbon stored in soils* складний термін і потребує роз'яснення при перекладі,

(14) *These latter factors are affected by management activities related to changes in stand structure and microclimate, wildfire and changes in site drainage* (CCT, URL) — На ці фактори впливає діяльність управління, пов'язана зі зміною структури деревостану та мікроклімату, пожежами та змінами дренажу ділянки.

В перекладі цього фрагменту було застосовано лише прямі відповідники, тільки можливі варіації у перекладі *changes in site drainage*, можлива передача через описовий переклад 'зміни у системі розподілення стоку води', цей варіант ширше описує поняття, але так само не з повною точністю, крім того він важче сприймається і довший, що негативно впливає на сприйняття.

(15) *The amount of carbon stored in soils depends on a variety of factors, including carbon inputs from vegetation, carbon losses from decomposition and biodegradation, soil physiochemical characteristics, and climate variables like temperature and precipitation* (CCT, URL) — Кількість вуглецю, яка може утримуватись у ґрунті, залежить від багатьох факторів, враховуючи кількість вуглецю, який потрапляє у ґрунт, втрати вуглецю від розпаду і гниття, фізично-хімічних особливостей ґрунту, а також специфіки клімату, як температура і опад.

(16) *Changes may occur through changes in the relationship between biomass production and decomposition, or alternatively, in response to shifts in vegetation communities that are driven by climate change* (CCT, URL) — Зміни

можуть відбуватися через зміни у взаємозв'язку між утворенням біомас та їх розкладанням або як альтернатива, у відповідь на зміни у рослинному різноманітті, що зумовлені зміною клімату.

(17) *There is considerable evidence suggesting that future climate change will further increase the likelihood of invasion of forestlands and rangelands as well as the consequences of those invasions* (CCT, URL) — Існують вагомі докази того, що майбутні зміни клімату ще більше збільшать ймовірність змін в лісових та пасовищних угіддях, а також наслідки цих змін.

У прикладах (15), (16), (17) більшою мірою використовувались прямі відповідники для досягнення еквівалентності, але є трансформація розширення. Така стратегія обрана через суто науковий характер речень і прагнення досягти адекватності на рівні структури.

(21) *In general, the detrimental effects of invasive plants in natural ecosystems may include a reduction in native biodiversity* (CCT, URL) — Руйнівний вплив інвазійних видів рослин, в цілому, на первинні екосистеми, полягає у зменшенні первинного біологічного різноманіття.

Для адекватного відтворення інформації було застосовано прямі лексичні відповідники, окрім них також можна спостерігати трансформацію фрагментації складного речення (перестановку), для уникнення перенавантаження синтаксису і більш простого сприйняття.

(32) *Negative O₃ impacts on plants include chlorophyll damage, lowered stomatal conductance, premature senescence of foliage, and lower root mass, all of which result in decreased photosynthesis and CO₂ sequestration by vegetation, which also indirectly increases climate warming* (CCT, URL) — До негативного впливу озону на рослини можна віднести пошкодження хлорофілу, зниження проходимості у продихах, раннє старіння листя; все це знижує здатність до фотосинтезу і виловлюванню CO₂, що має опосередкований вплив на глобальне потепління.

Для адекватного відтворення інформації було застосовано прямі лексичні відповідники, окрім них також можна спостерігати трансформацію

перестановки у перекладі, в складному реченні, для адаптації структури ближче до української мови і кращого сприйняття.

(38) *Fire interacts with climate and vegetation (fuel) in predictable ways that are documented in lake-sediment records, fire-scarred trees, forest age-class distributions, and contemporary instrumental records* (ССТ, URL) — Пожежі мають безпосередній зв'язок з кліматом і рослинністю, яка є паливом. Також їх розповсюдження може бути передбачено, як свідчать документація і записи: у озерному осаді, спалених деревах, в залежності від типу і віку лісу, а також іншими сучасними інструментами.

Для адекватного відтворення інформації було застосовано прямі лексичні відповідники і трансформацію розширення, окрім них також можна спостерігати трансформацію фрагментації складного речення (перестановку), для уникнення перенавантаження синтаксису і поліпшити сприйняття.

(39) *Understanding climate-fire-vegetation interactions is essential for addressing nation-wide issues associated with climate change, particularly* (ССТ, URL) — Встановлення взаємозв'язку між пожежами і кліматичними змінами може стати ключем, в особливості, для розуміння кліматичних змін по всій країні.

В перекладі *climate-fire-vegetation interactions* було розширено до 'взаємозв'язку між пожежами і кліматичними змінами'.

(40) *These fires are frequently associated with specific mesoscale (~5-1000 km) and broad scale (>1000 km) atmospheric circulation, temperature, and moisture patterns in different regions of the U.S* (ССТ, URL) — Пожежі характеризують за спеціальними мезо- і широкою шкалами (До 1000 і понад 1000км), циркуляцією атмосферних мас, температурою і картою посухи США.

Для адекватного відтворення інформації було застосовано прямі лексико-семантичні відповідники.

(42) *In arid ecosystems, increased drought theoretically could reduce fuels to the point at which annual fire extent actually decreases* (ССТ, URL) —

Гіпотетично, посуха у засушливих регіонах може зменшити кількість горючих речовин і таким чином зменшити потенціальну шкоду від щорічних пожеж.

Для адекватного відтворення інформації було застосовано прямі лексико-семантичні відповідники, також можна спостерігати трансформації зміни структури речення і порядку слів (перестановки), для покращення сприйняття.

(99) *In many parts of the country, reforestation and the succession of young forest to older age classes has been a fundamental source of carbon uptake, and this sink may not be as strong in the future* (CCT, URL) — В багатьох частинах країни переозелення і омолодження лісів стало новою основою нейтралізації вуглецю, і новим меншим накопичувачем вуглецю в майбутньому.

В цьому прикладі застосовано відповідники і спрощено останню частину (трансформація опущення).

(100) *Forest landscapes changes affect people and the forest ecosystems they depend on for clean water, clean air, forest products, and recreation* (CCT, URL) — Зміни в ландшафті лісів залежать власне від самого лісу і впливу людей, а саме від чистоти води і повітря, кількості видобутку деревини і спроможності до відновлення.

В цьому прикладі застосовано відповідник і узагальнено другий термін (трансформація генералізації), оскільки він розкривається через контекст.

Як можна побачити, терміни також не викликають певних проблем у передачі українською, але є більш вузькими і використовуються переважно у цій галузі.

3.3 Способи відтворення семантики і структури термінології кліматичних змін, що спричиняють забруднення атмосфери і викид парникових газів.

Надалі варто розглядати лексику і термінологію пов'язану зі змінами в атмосфері, оскільки забруднення повітря спричинено викидом парникових газів. Це не менш важлива гілка екології і дискурсу екологічних змін сьогодення, оскільки цьому питанню приділяють найбільше уваги в дискурсу ЗМ, а також всім суміжним питанням. Наведемо приклади:

(1) *A tax on carbon, declared the UN chief, is essential* (UN, URL) — Необхідно ввести податок на викиди вуглецю за словами голови ООН.

Термін *A tax on carbon* вимагав трансформації розширення, оскільки дослівний переклад і прямий еквівалент втрачають контекстуальну особливість.

Це витяг з промови, тому мовець спрощував певні частини, але таких спрощень немає у мові перекладу, що викликало трансформацію структури речення.

(4) *The December event will be held amid signs that the world is off-track to limit global temperature rises to 1.5 degrees above pre-industrial levels, and that a carbon-free economy is long overdue* (UN, URL) — Події грудня показали, що наш світ на шляху підвищення середньої світової температури і що вона виросла на 1,5 градуси, відносно до індустріального рівня, а екологічно чиста економіка вже має бути введена.

Цей фрагмент зазнав значних трансформацій. В першому випадку було розширено в мові перекладу і додано, що мається на увазі «середня температура», інше словосполучення було логічним розвиненням і семантично змінено, розширено значення, проте структурно вони співпадають з моделлю N + A.

(6) *However, many air-conditioning units emit carbon dioxide, black carbon and Hydrofluorocarbons, and increasing demand for cooling is contributing*

significantly to climate change (UN, URL) — Проте, багато кондиціонерів викидають в атмосферу вуглекислий газ, вуглець і фторвуглеводи, на додачу зі зростаючим попитом, це має великий вплив на кліматичні зміни.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(11) *For countries to successfully reduce greenhouse gas emissions and the fire risk caused by peatland degradation, monitoring them – and especially their water level – is key, Food and Agriculture Organization maintains* (ССТ, URL) — Для забезпечення успішного зменшення викидів парникових газів та пожежної небезпеки.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(20) *The enhanced competitiveness of some invasive plants due to elevated CO₂* (ССТ, URL) — Підвищений ріст деяких інвазійних видів рослин, через збільшений рівень CO₂.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(29) *Climate change and air pollution are closely linked, although in scientific research and often in policy they have been largely separated* (ССТ, URL) — Зміни клімату і забруднення повітря тісно пов'язані, хоча наука і політика досліджує їх як окремі явища.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(30) *Linkages between climate change and air pollution extend to the terrestrial environment, with impacts that are complex and highly variable in time and space* (ССТ, URL) — Відчутти взаємовплив забруднення повітря і кліматичних змін можна і на землі, з комплексним неоднорідним впливом, в залежності від часу і місця.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники, а також спрощено один термін, оскільки в українській семантиці поняття передається і в спрощеній формі.

(31) *Ozone is a greenhouse gas that has the 3rd largest positive radiative forcing, or warming effect, after CO₂ and CH₄* (ССТ, URL) — Озон так само

вважається парниковим газом, який має третій, після CO₂ і CH₄ позитивний радіаційний вплив або вплив на потепління.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(33) *Concentrations of NO and HNO₃ will most likely continue to decline due to the implementation of air pollution control measures (CCT, URL) — Завдяки мірам по контролю забруднення повітря концентрація NO і HNO₃ в повітрі, вірогідно, буде і надалі знижуватись.*

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(41) *Predictions past about 2040 are largely speculative given the current rate of increase in fossil fuel emissions, but a warmer climate will certainly amplify the effects of drought and is expected to increase the number of days in a year with flammable fuels, thereby extending fire seasons and area burned in ecoregions where fire extent is linked to fuel conditions (CCT, URL) — Минулі гіпотетичні розрахунки щодо 2040 року враховували нинішню зростаючу кількість горючих викидів в атмосферу, проте теплий клімат підсилить ефект посухи і має збільшити кількість днів з пожежами на рік, таким чином розширюючи сезони пожеж і спалену площу в екорегіонах, де вогонь залежить від запасів займистих речовин.*

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(43) *Global and regional climate changes associated with elevated greenhouse gas concentrations could alter large weather patterns, thereby affecting fire-weather conducive to extreme fire behavior (CCT, URL) — Глобальні і регіональні зміни клімату, які пов'язані з підвищенням концентрації парникових газів, можуть впливати на погоду, що в свою чергу впливає на пожежі і призводить до неконтрольованих осередків вогню.*

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники, а також спрощено 2 терміни.

(49) *What they do not agree on are certain policies such as how we should reduce CO₂ emissions, who should fund renewable energy initiatives to countries that need it the most, how developed countries can assist developing countries,*

etc (CCT, URL). — Поки що немає єдиних угод щодо певних політичних напрямів на рахунок: як ми маємо зменшити викиди CO₂ в атмосферу, хто має фінансувати екологічне енергопостачання для країн, що розвиваються, і потребують цього найбільше і як розвинуті країни мають допомагати тощо.

З цих прикладів (6, 11, 20, 29, 30, 31, 33, 41, 43, 49) можна помітити, що переважно було застосовано прямі аналоги та відповідники. У деяких прикладах було вжито трансформацію часткової зміни структури речення для наближення синтаксису до українського, а також для поліпшення сприйняття. Також можна помітити що, через більше вивчення цієї проблеми в англійськомовному дискурсі, англломовні терміни є більш розвинутими: які описують явище ширше або навпаки вужче, українською доводиться використовувати часткові відповідники, модуляцію та розширення при перекладі.

3.4 Способи відтворення семантики і структури термінології кліматичних змін, що впливають на водні ресурси та викликають океанічні явища

Наступна сукупність явищ пов'язана з забрудненням вод, ця тема так само актуальна в ЗМІ і має певну популярність. Наведемо приклади:

(9) *Water is the primary medium through which we perceive the effects of climate disruption, from extreme weather events, such as droughts and floods, to glacial melting, saltwater intrusion and sea level rise* (CCT, URL) — Вода це перший вісник кліматичних змін, оскільки тут вони себе проявляють в першу чергу: від стихійних лих як посуха і повінь, до танення льодовиків, засолення ґрунтових вод і підвищення рівня моря.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(23) *Air and water temperatures are correlated; therefore, as air temperatures increase, so do surface-water temperatures, and after a lag time, groundwater temperatures* (CCT, URL) Температура повітря і води взаємопов'язані: тому, коли підвищується температура повітря, то

підвищується і поверхнева температура води і через деякий час температура ґрунтових вод.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(24) *Changes in water quantity and temperature affect the chemical characteristics of warmwater habitats, such as dissolved oxygen, salinity, and nutrient concentrations* (CCT, URL) — Зміни в кількості води і температури мають прямиий вплив на хімічні властивості води і ареал проживання у теплих водах, як розчинений кисень, солоність води і концентрація поживних речовин.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(25) *Low dissolved oxygen has a stronger influence than high temperatures on distributions of some aquatic species* (CCT, URL) — Низька концентрація розчиненого кисню у воді має більший вплив на розподіл морських мешканців, аніж високі температури.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(26) *Increased salinity of inland waters in arid regions of the southwestern U.S. has already occurred in some habitats and is expected to be exacerbated by climate changes due to drier conditions* (CCT, URL) — Підвищена солоність континентальних вод вже стала проблемою на південному заході США і очікується загострення цієї проблеми через кліматичні зміни і посушливість регіону.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(27) *Although warmwater fishes are not expected to face the nearly-universal declines predicted for coldwater fishes, they are still impacted by warming waters* (CCT, URL) — Хоча тепловодна риба не має стикнутись з масштабом наслідків для холодноводних риб, вони все одно відчують наслідки потепління.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(45) *Warmer temperatures and greater rainfall both create conditions that are conducive to the expansion of the range and intensity of public health threats*

(CCT, URL) — Потепління і рясні дощі, в комбінації, утворюють сприятливі умови для розповсюдження різноманітних загроз для здоров'я громад.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(47) *Shoreline and riparian stabilization in the vicinity of vulnerable infrastructure, i.e. National Seashores, valley roads, or campgrounds in floodplains* (CCT, URL) — Берегова лінія і стабілізація прибережної зони в особливо вразливих точках інфраструктури, наприклад національні пляжі, ґрунтові дороги чи місця для кемпінгу у низинах.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(63) *In areas where rising stream temperatures may affect cold-water aquatic habitat, shade from riparian forest buffers can help maintain cooler water temperatures* (CCT, URL) — У місцях де теплі висхідні потоки можуть порушувати на середу холодних вод, тіні від прибережних лісів допоможуть нівелювати цей ефект.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(68) *In regions where riverine ecosystems historically had highly variable physical conditions, such as the southwestern U.S. and Great Plains, native species are adapted to extreme fluctuations* (CCT, URL) — У регіонах з великою кількістю річок були різноманітні умови існування, як на південному заході США і Великих рівнинах, місцеві види давно пристосувались до таких екстремальних перепадів.

Словосполучення *riverine ecosystems* викликає певний інтерес: прямого відповідника немає, потрібен описовий переклад, проте є хибний відповідник 'річна екосистема'. Такий відповідник не є вірним і описує іншу екосистему. Тому це словосполучення було перекладено як 'У регіонах з великою кількістю річок'

(69) *Increased salinity of inland waters in arid regions of the southwestern U.S. has already occurred in some habitats and is expected to be exacerbated by climate changes due to drier conditions, more surface water diversion and groundwater extraction, and higher evaporation rates in warmer temperatures*

(CCT, URL) — Підвищена солоність ґрунтових вод у посушливих регіонах південного заходу США вже стала проблемою для деяких ділянок, очікується лише загострення цієї проблеми через кліматичні зміни через сухість, все більше надземних вод буде відводитись, а ґрунтові викачуватись, все це загострюється високими температурами і швидким випаровуванням.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(71) *Losses in warmwater fauna have occurred already, due to human modifications or climate, and are expected to intensify* (CCT, URL) — Вже сталися великі втрати фауни, через діяльність людини і кліматичні зміни; і прогнозується лише загострення проблеми.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(89) *Coastal ecosystems, including coral reefs, sea grasses, mangroves and other beach vegetation, play a key role in mitigating impacts of storm surges and coastal flooding* (IUCN, URL) — Прибережні екосистеми відіграють важливу роль у пом'якшенні впливу штормів і затопленні пляжів, сюди входять коралові рифи, морські водорості, мангри, та інша рослинність.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

Більшою мірою переклад термінології наведених прикладах (9, 23, 224, 25, 26, 27, 45, 47, 63, 68, 69, 71, 89) не викликає труднощів, оскільки ці терміни існують і мають прямі відповідники в українських словниках, що пов'язано з існуванням акваторій двох морів в Україні. Більшість термінів так само актуальні і на теренах України, оскільки описують реальні загрози у певних регіонах. За цієї причини переклад є здебільшого еквівалентним.

3.5 Способи відтворення семантики і структури термінології кліматичних змін, що на фермерство та життєдіяльність людей

Кліматичні зміни і катастрофи, в першу чергу, впливають на життєдіяльність людини. Наведемо приклади:

(7) *Farmers in Lesotho have to cope with droughts, rising temperatures and more frequent extreme weather events* (UN, URL) — Сільське господарство у

Лесото має враховувати посухи, високі температури і все більш часті стихійні лиха.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(9) *However, it is estimated that climate change, along with the increasing frequency and intensity of extreme events – storms, floods and droughts, will aggravate the situation in countries already currently experiencing ‘water stress’ and generate similar problems in areas that have not been severely affected* (ССТ, URL) — Однак, за оцінками, зміна клімату, разом із зростаючою частотою та інтенсивністю стихійних лих – штормів, повеней та посух, посилить ситуацію в країнах, які вже переживають "водний стрес", і породжує подібні проблеми в районах, які ще не зазнали подібних лих.

Water stress – ‘водний стрес’ не типове словосполучення для обох мов, тому тут застосовано дослівний переклад. Суть словосполучення розкривається контекстом, в іншому випадку, варто застосувати описовий переклад або опустити словосполучення, якщо це не несе значного смислового навантаження.

(12) *One swarm reached the eastern boundaries of the Democratic Republic of the Congo – a country that has not seen a locust incursion since 1944* (ССТ, URL) — Один рій досяг східних кордонів Демократичної Республіки Конго, ця країні не бачила такого нашествя сарани з 1944.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідник.

(22) *Future changes may be more influenced by climate-related shifts in disturbance regimes and altered land-use, rather than changes in a species’ environment* (ССТ, URL) — Подальші зміни більше залежать від кліматичних зсувів і змін у використанні землі, аніж змінами у природніх ареалах проживання тварин.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(44) *Increase landscape diversity – increase large-scale resilience, size of management units, and connectivity* (ССТ, URL) — Підвищення рівня

ландшафтного різноманіття збільшить стійкість у великих масштабах, розміри окремих одиниць, а також зв'язок.

В цьому прикладі використано лексико-семантичний відповідник.

(46) *Ecological damage (e.g. high-velocity run-off, erosion, or landslides) exacerbated by inadequate infrastructure that is unable to accommodate regional increases in precipitation and storm surges* (CCT, URL) — Екологічна шкода (наприклад швидкий поверхневий стік води, ерозія і зсуви землі) загострюється від неправильного розміщення інфраструктури, яка не здатна приспосуватись до збільшення опадів і штормів.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(47) *Improve stormwater management systems on roads, trails, and infrastructure, i.e. bioretention features and other best management practices for surface water drainage and dispersement* (CCT, URL) — Покращення систем відводу дощової води на дорогах, наприклад, біозберігаючі риси або інші методи контролю надземних потоків води, дренажних систем і розподілу.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(52) *<...> the impact on the environment which results from the incremental impact of the action when added to other past, present, and reasonably foreseeable future actions* (CCT, URL) — <...> вплив на оточення, який випливає з зростаючого впливу дій на минулі, сучасні і майбутні заходи.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(56) *Several approaches to land management have been developed in the face of high uncertainty concerning the outcomes of management actions* (CCT, URL) — Було створено декілька підходів до керівництва земельними ресурсами, у разі високої невизначеності наслідків цього керівництва.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(57) *Climate change assessments can focus on understanding what climate changes are occurring and what is causing them, the consequences of climate change, or the options for responding to climate change* (CCT, URL) — Оцінка

кліматичних змін допомагає зрозуміти причин цих змін і які наслідки вони несуть, а також які заходи варто вживати.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(60) *Increasing humidity and higher day and nighttime temperatures pose a significant challenge for livestock and crop production systems* (CCT, URL) — Підвищення вологості і середньої добової температури становлять загрозу худобі, рослинним культурам і фермерству загалом.

(61) *Longer, hotter drought periods will reduce soil cover by crop and pasture vegetation and leave the soil increasingly vulnerable to accelerated erosion* (CCT, URL) — Більш довгі і гарячі періоди посухи зменшують грунтовий покрив і кормову рослинність, а земля залишається більш вразливою для ерозії.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(62) *Permanent vegetative cover in the form of drought-hardy agroforestry practices can maintain soil protection by complementing annual vegetation cover practices like cover crops which may face establishment challenges in times of drought* (CCT, URL) — Постійна стійка до посухи рослинність допомагає підтримувати захисний шар ґрунту і створювати вкриття протягом всього року, як з використанням покривних культур, які можуть витримати виклики погоди під час посухи.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(65) *Field windbreaks can help capture the moisture available in snow by slowing the wind and distributing the snow across the field* (CCT, URL) — Лісосмуги допомагають утримувати вологу від снігу, оскільки вітер сповільнюється, а сніг рівномірно вкриває поле.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(77) *Healthy ecosystems such as wetlands, forests and coastal areas, including mangroves and sand dunes can not only reduce vulnerability to hazards by supporting livelihoods but also act as physical barriers that reduce the impact of hazard events* (SD, URL) — Здорові екосистеми як болота, ліси і

прибережна зона, враховуючи мангрові зарости і піщані дюни можуть знизити ризик загроз, а також виступати фізичним бар'єром і щитом, що знижує вплив лих.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(78) *The most vulnerable are often those who are most dependent on natural resources for their livelihoods* (SD, URL) — Найбільш вразливим прошарком вважаються ті, хто майже повністю залежить від мінеральних ресурсів.

У наведених прикладах (7, 9, 12, 22, 44, 46, 47, 52, 56, 57, 60, 62, 67, 77, 78), як і з іншою лексикою, вплив стихійних лих часто висвітлюється в ЗМІ, тому у перекладі були використані відповідники, які полегшують роботу.

3.6 Способи перекладу термінології екологічних катастроф

Необхідно також розглядати окремо термінологію, яка безпосередньо описує стихійне лихо: передумови і сам процес, а також супутні феномени. Наведемо приклади:

(53) *The "cumulative" impact is simply the overall impact a resource experiences from the combination of impact mechanisms to which it is subjected* (CCT, URL) — Кумулятивний вплив це сукупність всіх можливих впливів чи комбінації механізмів на об'єкт.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(58) *Vulnerability assessments go beyond impact assessments to determine a system's sensitivity and ability to adapt to climate change and may be used in place of or in addition to climate change impact assessments* (CCT, URL) — Аналіз вразливостей виходить за межі фактичного впливу, щоб оцінити слабкі місця систем і їх потенціал адаптуватись до нових умов, також це можна використовувати і як оцінку впливу кліматичних змін.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідник і розширено перший термін.

(64) *The consequences of extreme winter events can create challenges to producers, exemplified by the October 2013 storm that resulted in the deaths of more than 45,000 livestock in South Dakota* (CCT, URL) — Наслідки зимових стихійних лих можуть стати проблемою для фермерів, яскравим прикладом є жовтень 2013, коли ураган вбив понад 45000 голів худоби.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(74) *When these climate change impacts make life unsustainable in particular areas declared as highly disaster prone or too dangerous for human habitation, or when return to original habitats is precluded, people are sometimes left with no choice but to flee* (TOM, URL) — Коли вплив кліматичних змін унеможливує проживання у певних регіонах через високі ризики лиха або робить повністю не придатними для життєдіяльності або коли повернення до звичного існування неможливі, у людей не залишається жодного вибору окрім як тікати.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(75) *The scientists said they believe the contaminated area is much larger than the parts they examined* (TOM, URL) — Вчені вважають, що ураджена ділянка набагато більша тієї частини, яку їм вдалось проаналізувати.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідник.

(79) *More than 400 buildings collapsed and thousands more were damaged* (PW, URL) — Понад 400 будівель було повністю зруйновано і тисячі зазнали різних пошкоджень.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(80) *Research on Disaster Environment must maintain an awareness of its development as being in step with temporal changes in circumstances* (PW, URL) — Дослідження будь якого стихійного лиха має враховувати його розвиток і постійні зміни в нових обставинах.

(81) *Hazards become disasters when a perturbation overwhelms the capacity of a population or place to adapt or cope* (PW, URL) — Загроза стає

ЛИХОМ у тих випадках, коли спроможність людей адаптуватись і підлаштовуватись стає меншою за вплив ускладнень.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники, також структуру речення було адаптовано ближче до української мови.

(82) *In the direct aftermath of the disasters occurrence, we achieve an initial grasp of the situation and then observe the circumstances in accordance with the scale of the disaster and of the damage* (PW, URL) — Вивчаючи безпосередні наслідки стихійного лиха, ми отримуємо перші головні дані, від яких можна врахувати умови і за шкалою оцінити ступінь стихійного лиха і шкоду.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(83) *The maturation of vulnerability science and the framing of hazards within human–environment systems have led to a break away from a hazard-centered focus* (PW, URL) — З розвитком наук про вразливості людства і потенціалу загроз у системі людина-оточення відбулося зміщення парадигми з фокусу на лихах.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(84) *National data on natural disasters do not consider diff swelling or bulging erential vulnerability between social groups within communities* (PW, URL) — Національні дані щодо стихійних лих не враховує різницю у вразливості різних прошарків населення та спільнот.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(87) *Degradation and the associated decline of ecosystems and their invaluable services (the benefits we obtain) are driving disaster risk* (PW, URL) — Деградація пов'язана з занепадом екосистем і їх неоцінених ресурсів (які ми добуваємо) є основною причиною загроз.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники, останній термін було трансформовано модуляцією.

(88) *Changes to the environment can influence the frequency and intensity of hazards, as well as our exposure and vulnerability to these hazards* (PW, URL) —

Зміни в оточенні можуть впливати на частоту і силу стихійних лих, так само як і на наші вразливості перед ними.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(90) *A number of approaches and tools in environmental management, including environmental impact assessments, now take explicit account of disaster risk, while increasing investments are now being made in ecosystem approaches to disaster risk management at all levels* (IUCN, URL) — Зараз більшість підходів і інструментів, в тому числі і інститути вивчені впливу, обов'язково враховують ризик стихійного лиха, але основні інвестиції надходять на налагодження екосистем і зменшення ризику стихійних лих на всіх рівнях.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(91) *The most violent tornadoes come from supercells, large thunderstorms that have winds already in rotation* (NG, URL) — Найпотужніші торнадо утворюються у суперсекціях, великих грозових скупченнях у яких є вихори. Термін *supercell* не має чітких відповідників через нетиповість для українського феномену ураганів. Цей термін варто перекладати описово і інтегрувати в контекст.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(92) *The season follows the jet stream—as it swings farther north, so does tornado activity* (NG, URL) — В цьому сезоні будуть південні повітряні потоки, а з ними і активність торнадо.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(93) *Volcanic eruptions pose many dangers aside from lava flows* (NG, URL) — Виверження вулкану несе з собою багато загроз, не рахуючи потоків лави.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(94) *One particular danger is pyroclastic flows, avalanches of hot rocks, ash, and toxic gas that race down slopes at speeds as high as 450 miles an hour* (NG, URL) — Особливу загрозу несуть пірокластичні потоки, обвали з

розпеченого каміння, попіл і токсичні гази, які розповсюджуються з наймовірною швидкістю у 725км на годину.

В цьому прикладі використано лексико-семантичні відповідники.

(95) *Volcanic mudflows called lahars can be very destructive* (NG, URL)

— Вулканічні потоки, лахари, дуже руйнівні.

В цьому прикладі використано транслітерацію, проте, такий термін існує і в українських словниках.

(96) *Warning signs include small earthquakes, swelling or bulging of the volcano's sides, and increased emission of gasses from its vents* (NG, URL) —

Виверженню вулкана передують невеликі землетруси, невеликі зміни схилу вулкану і збільшення викидів газу з жерла.

В цьому прикладі використано трансформацію модуляції з лексико-семантичними відповідниками.

(97) *The volcanic ash and gas injected into the atmosphere obscured the sun and increased the reflectivity of Earth, cooling its surface and causing what's known as the year without a summer* (NG, URL) — Вулканічні попіл і газ

забруднили атмосферу і цим частково закривали сонце, що збільшило коефіцієнт відображення сонячного світла; це спричинило, те, що всі зараз називають 'роком без літа'.

Приклади (53,58, 64, 74, 75, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97) містять в собі специфічну лексику для української мови, яка стосується вулканічної активності. Складнощі при перекладі виникають через просту причину відсутності вулканів і невисокий інтерес до цієї проблеми. Більшість лексики запозичена, проте все одно потребує трансформацій розширення та додавання для досягнення еквівалентності.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 визначено, що окрім неоднакового групування значень у межах слова в англійській та українській мовах, причиною виникнення варіантних відповідників є неоднакова семантична диференційованість слів в

обох мовах. Значення слова в англійській мові виявляється недиференційованим порівняно із значенням його еквівалентів в українській мові. Тобто одному слову англійської мови, яке виражає більш широке поняття, в українській мові відповідають два або більше слів, кожне з яких має вузчий клас денотатів.

Також варто зазначити, що через глобалізацію і всесвітнє охоплення ЗМІ, великих проблем не з перекладом досліджуваної термінології не виникає і поняття «неперекладність» відсутнє, проте суто іноземні феномени часто важко відтворювати семантично і структурно українською мовою.

Аналіз перекладацьких лексико-семантичних трансформацій для збереження семантичного навантаження екологічних термінів у перекладі текстів мас-медійного дискурсу показав, що найбільш поширені лексичні трансформації були використанням прямих еквівалентів; модуляцію або смисловий розвиток, до складу якого входили метонімічні перетворення і цілісне перетворення фразеологічних одиниць.

Було виявлено, що найчисленнішими лексико-граматичними перекладацькими трансформаціями у перекладі мас-медійних виявилися, прямі відповідники, описовий переклад і розширення.

Грамматичні трансформації становили перетворення формальної структури висловлення відповідно до норм мови перекладу при незмінному наборі сем, що входять до її складу. Грамматичні трансформації включали такі види: перестановки, заміни, додавання, вилучення, членування, поєднання речень, дослівний переклад.

Також була зафіксована зміна структури речень для поліпшення сприйняття інформації українською мовою. Це так само необхідний крок у певних випадках, коли «суто англійський» прямий порядок порушує український синтаксис.

ВИСНОВКИ

У сучасних лінгвістичних дослідженнях розглянуто ознаки і властивості терміна як одиниці лексичної системи. Тож, термін є спеціальним словом (або словосполученням), прийнятим в професійній діяльності та вживається в особливих умовах; словесне позначення поняття, що входить в систему понять певної області професійних знань; термін є основним понятійним елементом мови для спеціальних цілей; термін для свого правильного розуміння вимагає спеціальної дефініції (точного наукового визначення). Терміни відрізняються від слів повсякденної мови чіткою семантичною окресленістю кордонів і специфічністю які висловлюються понять. Термін, як будь-яке слово, принципово багатозначний, інакше він не міг би виконувати комунікативну функцію в рамках наукового дискурсу, не міг би служити засобом накопичення наукового знання і інструментом його подальшого розвитку. Існують наступні особливості, властиві термінам: наявність в лексиці номінацій, до яких звертається людина для вирішення поставленого завдання, належність до певної галузевого дискурсу, певної мови, наявність частини нормативної лексики мови для спеціальних цілей. Як показує аналіз основних ознак терміна, слід враховувати як аспекти функціонування термінів, так і характеристики, властиві всій терміносистемі в цілому. Термін обов'язково належить мові для спеціальних цілей, його вживання безпосередньо залежить від роду діяльності або галузі знань. Незаперечним визнається той факт, що з розвитком науки і техніки в прогресуючому темпі розвивається термінологічна система мови.

Однією з найпоширеніших класифікацій є розділення термінів на три групи за змістом: за філософським змістом, терміни спостереження і терміни теоретичні. За філософським змістом терміни застосовуються переважно в філософії; Терміни спостереження і терміни теоретичні застосовуються відповідно до об'єкту назви відповідної предметної галузі: наука, техніка,

виробництво, медицина, екологія; за логічною категорією позначаються поняття: предмети, процеси, ознаки, властивості, величини і їх одиниці. Найбільший інтерес представляють лінгвістичні класифікації, засновані на ознаках термінів як слів або словосполучень певної мови. Вчені виділяють наступні класифікації: за семантичною структурою: однозначні і багатозначні; за формальною структурою: терміни-слова і терміни-словосполучення. При цьому терміни-слова також можуть класифікуватися відповідно до морфологічної структури слова. Терміни-словосполучення класифікуються відповідно до типу їх структури за семантичною структурою, за морфологічним типом головного слова; в залежності від мови-джерела: споконвічні, запозичені, змішаного типу; за авторством: колективні та індивідуальні; історико-лексикологічні терміни, що включають терміни-архаїзми, терміни-неологізми.

Для того щоб ефективно досліджувати двомовну термінологію, можна використовувати порівняльний аналіз, вдаючись до наступних методів: описовий, історичний, нормативний, структурний, порівняльний, кількісний та перекладацький аналіз і так далі.

У цій кваліфікаційній роботі магістра з перекладознавства досліджена практична робота з типології та перекладу терміносистем англійськомовного та українськомовного дискурсу кліматичних змін, глобального потепління та екологічних катастроф. Проведене дослідження показало, що при створенні термінобази найпоширенішими методами є морфологічні, синтаксичні та лексичні. На підставі проведеного дослідження двох терміносистем, зроблено висновок про те, що англійськомовна та українськомовна термінології відповідних галузей мають ряд особливостей і відмінностей, але крім цього мають і ряд схожих рис. На закінчення варто сказати, що створення і аналіз англійськомовної та українськомовної терміносистем на позначення кліматичних змін є дуже цінним досвідом для фахівця в галузі лінгвістики та мовознавства. Така робота допомагає розширити словниковий запас, зрозуміти процеси і явища в лінгвістиці, краще ознайомитися з

галуззю захисту довкілля, геологічної науки, вивчити особливості відповідних дискурсів, їх структуру і область застосування.

Статусно-орієнтований і інституційний науковий екологічний дискурс є ядром дискурсу кліматичних змін. Для нього характерні рівність учасників, особливі стратегії (дослідження, експертиза, впровадження теорії в практику), інтертекстуальність, особливий хронотоп (лабораторії, аудиторії). Метою дослідження цього типу дискурсу служить процес отримання нового знання. Найважливішим жанром наукового екологічного дискурсу є наукова стаття, для якої властива велика кількість термінів, які є основним інструментом передачі наукового знання. Для терміна характерні точність і прагнення до однозначності, проте реальний характер функціонування термінів не завжди відповідає даним критеріям. Тому сьогодні ці вимоги не пред'являються до терміну так категорично. За даними лінгвістів, для термінології молодих наук характерно явище багатоконпонентності та полісемії. Під багатоконпонентним терміном можна розуміти термін з двома і більше компонентами. Для отримання більш універсальних результатів дане явище необхідно вивчати на матеріалі різних мов із залучення великого обсягу ілюстративного матеріалу. Доцільно вважати, що в термінології наукового екологічного дискурсу та дискурсу кліматичних змін як дискурсу молодий науки досить широко представлені багатоконпонентні терміни. Можна зробити висновок, що взаємодія екологічної науки з іншими науками робить її термінологію великою за обсягом і неоднорідною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аликаев Р. С. Язык науки в парадигме современной лингвистики. Нальчик: КБГУ, 1999. 318 с.
2. Базарова Б. Б. О семантике пространственных частиц // Когнитивная лингвистика: новые проблемы познания: Сб. науч. тр. / Под ред. Л. А. Манерко. Москва: Рязань, 2007. Вып. 5. С. 39 – 41.
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод (вопросы общей и частной теории перевода). Москва: Международные отношения, 1975. 240 с.
4. Белоусова А. Р. Субстантивные терминологические сочетания в языке английской научной литературы. Дис. Москва, 1989. Автореферат. 18 с.
5. Бреус Е. В. Основы теории и практики перевода с английского языка на русский. Москва: Изд-во УРАО, 2001. 134 с.
6. Будагов Р. А. Введение в науку о языке: учебное пособие. Москва: Добросвет-2000, 2003. 544 с.
7. Васеева Е. А. Исследование англоязычной терминологии предметной области «заповедное дело» // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена: сборник статей. Санкт-Петербург, 2008. С. 188 – 191.
8. Васильев Л. М. О понятиях и терминах когнитивной лингвистики // Исследования по семантике: Межвуз. науч. сб. Уфа, 2004. С. 10 – 18.
9. Виноградов В. В, Об омонимии в русской лексикографической традиции// Избранные труды. Лексикология и лексикография. Москва, 1977. С. 288–294.
10. Винокур Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии. Очерк и хрестоматия. Москва: Наука, 1994. 230 с.
11. Володина М. Н. Когнитивно-информационная природа термина и терминологическая номинация. Дисс. Москва, 1998. 345 с.

12. Волосухина Н. В. Терминология водного хозяйства в научном дискурсе современного английского языка. Дисс. Пятигорск, 2011. 248 с.
13. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1995. 360 с.
14. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах. Москва: Высшая школа, 1997. 65 с.
15. Горохова Н. В. Роль полисемии в специальной терминологии (на материале англоязычной терминологии трубопроводного транспорта) // Филологические науки. Вопросы теории и практики: сборник статей. Ч. 1. Тамбов: Грамота, 2015. С. 39 – 42.
16. Гречко В. А. Теория языкознания: Учеб. пособие. Москва: Высш. Школа, 2003. 375 с.
17. Гринев С. В. Введение в терминоведение Москва: Московский лицей, 1993. 309 с.
18. Гринёв-Гриневиц С. В. Терминоведение. Москва: Академия, 2008. 304 с.
19. Д'яков А. Основы термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: КМ Academia, 2000. 218 с.
20. Данилова А. Н. Характеристика популяций *Agropyron rectinatum* в южной части Алтайской горной системы // Austrian Journal of Technical and Natural Sciences: сборник статей. Вена, 2015. С. 12 – 22.
21. Дроздова Т. В. Типы и особенности многокомпонентных терминов в современном английском языке: на материале терминологии производства искусственного холода. Дисс. Москва, 1989. 234 с.
22. Ермолаева П. О. Особенности репрезентации экологического дискурса в американской и российской традициях: сравнительный анализ 2010 г. URL: https://wciom.ru/nauka_i_obrazovanie/conferences/i_konferenciya_prodolzhay_a_grushina/sbornik_materialov
23. Ефремов А. А. Синонимия в корпусе метафорических терминов терминологии американской нефтегазовой отрасли // Вестник

Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского: сборник статей. Волгоград, 2013. С. 392 – 398.

24. Жабо Н. И. Экотерминосистема французского и русского языков: структура, семантика, особенности и способы перевода. Дисс. Москва, 2015. 182 с.

25. Зайцева А. В. Типология текстов экологического дискурса ФРГ: Дисс. Смоленск, 2014. 253 с.

26. Закатей А. Ф. Многокомпонентные английские атрибутивные словосочетания терминологического типа и их перевод на русский язык. Москва: Наука, 1990. С. 127 – 134.

27. Залеская Л. Г. К вопросу о многокомпонентных терминах // Материалы международной заочной научно-практической конференции «Проблемы и перспективы развития педагогики». Новосибирск: ЭНСКЕ, 2011. С. 82 – 85.

28. Зяблова О. А. Принципы исследования языка для специальных целей: На примере языка экономики. Дисс. Москва, 2005. 314 с.

29. Иванова Е. В. Метафорическое моделирование в медийном экологическом дискурсе // Актуальные проблемы лингводидактики и лингвистики: сущность, концепции, перспективы: сборник статей. Волгоград, 2009. С. 213 – 218.

30. Казакова Т. А. Практические основы перевода. Санкт-Петербург: Издательство Союз, 2001. 138 с.

31. Канделаки Т. Л. Семантика и мотивированность терминов. Москва: Наука, 1997. 168 с.

32. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.

33. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах / Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології», 2008. № 620. С. 3 – 5.

34. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика. Москва: Либроком, 2009. 352 с.
35. Кобрин Р. Ю. Опыт лингвистического описания терминологии. Дисс. Горький, 1999. 183 с.
36. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. Москва: Международные отношения, 1980. 168 с.
37. Косова М. В. Терминологизация как процесс переосмысления русской общеупотребительной лексики. Дисс. Нижний Новгород, 2004. 403 с.
38. Крупнов В. Н. Практикум по переводу с английского языка на русский: учебное пособие для вузов. Москва: Высшая школа, 2005. 297 с.
39. Крысин Л. П. Иноязычные слова в современной жизни // Русский язык конца XX столетия. Москва Наука, 1996. С. 142 — 161.
40. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) // Язык и наука конца XX века. Москва, 1995. С. 144 – 238.
41. Кудинова Т. А. К вопросу о природе многокомпонентного термина (на примере английского подязыка биотехнологий) // Вестник Пермского университета, российская и зарубежная филология: сборник статей. Вып. 2 (14). Пермь, 2011. С. 58 – 62.
42. Кудинова Т. А. Структурно-семантические особенности многокомпонентных терминов в подязыке биотехнологий: на материале русского и английского языков: Дисс. Орел, 2006. Автореферат. 41 с.
43. Куклина Т. Э. Ассортимент древесных растений, используемых в озеленении г. Томска // Вестник Томского государственного университета, Биология: сборник статей. №4 (24). Томск, 2013. С. 47 – 66.
44. Кустова Г. И. Когнитивные модели в семантической деривации и система производных значений // Вопр. языкознания. 2000. № 4. С. 85 – 109.
45. Кустова Г. И. О семантическом потенциале слов энергетической и экспериенциальной сферы // Вопр. языкознания. 2005. № 3. С. 53–78.

46. Лавриенко И. А. Влияние климатических изменений на растительный покров островов баренцева моря // Труды Карельского научного центра РАН : сборник науч. трудов. Петрозаводск, 2014. С. 4 – 16.
47. Лантюхова Н. Н. Термин: определение понятия и его сущностные признаки // Вестник Воронежского института ГПС МЧС России: сборник статей. Волгоград, 2013. Вып. 1 (6). С. 42 – 45.
48. Лату М. Н. Особенности возникновения и функционирования однокомпонентных и многокомпонентных терминов // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Пятигорск, 2015. С. 104 – 108.
49. Латышевская Е. А. Становление и развитие терминов системы экология в английском языке: Дисс. Омск, 2012. Автореферат. 25 с.
50. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва: Либроком, 2009. 256 с.
51. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. Москва: Наука, 1992. 150 с.
52. Медникова Э. М. Значение слова и методы его описания. На материале современного английского языка. Москва: Наука, 2010. 208 с.
53. Мельников Г. П. Основы терминоведения. Москва: РУДН, 2009. 116 с.
54. Мельников Г. П. Основы терминоведения. Москва: Изд-во ун-та дружбы народов, 1991. 116 с.
55. Нелюбин Л. Л. Толковый переводческий словарь. Москва: Постулат, 2018. 67 с.
56. Новиков А. И. Семантика текста и ее формализация. Москва: Наука, 2003. 215 с.
57. Новиков Д. Н. Лексическая неоднозначность в когнитивном аспекте: прототипическая база английского лексикона. Москва: Наука, 2010. 118 с.
58. Разумова Л. В. От слова к термину // Ученые записки Забайкальского государственного университета. Серия: Филология, история, востоковедение: сборник статей. Чита, 2009. С. 255 – 258.

59. Раисова А. М. Экстралингвистическая обусловленность становления и развития немецкой экологической терминологии. Дисс. Омск, 2012. 223 с.
60. Рахилина Е. В. О тенденциях в развитии когнитивной семантики // Изв. Акад. наук. Серия литературы и языка. 2000. Вып. 59. № 3. С. 3 – 15.
61. Реформатский А. А. Введение в языковедение. Москва: Аспект Пресс, 1996. 536 с.
62. Рябко О. П. Номинативные и структурно-семантические свойства сложных субстантивных образований (на материале наименований растений): Дисс. Пятигорск, 1988. Автореферат. 16 с.
63. Салимовский В. А. Семантический аспект употребления слов в функциональных стилях речи. Иркутск, 2001. 134 с.
64. Салин Ю. С. Стратиграфия: порядок и хаос. Владивосток: Дальнаука, 1994. 221 с.
65. Самигуллина А. С. Когнитивная лингвистика и семиотика // Вопр. языкознания. 2007. № 3. С. 11 – 24.
66. Сердобинцева Е. Н. Профессионализмы в системе специальной лексики и системе национального языка / Известия Пензенского государственного педагогического университета им. В. Г. Белинского. Пенза, 2012. С. 396 – 401.
67. Симоненко Л. Актуальні проблеми сучасного українського термінознавства / Українська термінологія і сучасність. Київ: КНЕУ, 2009. С. 9 – 15.
68. Смашевский Н. Д. Экология фотосинтеза // Астраханский вестник экологического образования: сборник статей. Астрахань, 2014. № 2 (28). С. 150 – 180.
69. Созинов А. В. Экологический дискурс: глобальный, национальный и региональный уровни: Дисс. Краснодар, 2011. 193 с.
70. Судовцев В. А. Научно-техническая информация и перевод. Москва: Высшая школа, 1989. 231 с.

71. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы теории. Москва: Либроком, 2012. 248 с.
72. Татаринов, В. А. Общее терминоведение: энциклопедический словарь. Общ-во РоссТерм. Москва: Московский лицей, 2006. 528 с.
73. Тихоненко М. А. Термин в свете дискурсивнокогнитивной парадигмы // Мир науки, культуры, образования: сборник статей. Горно-Алтайск, 2013 С. 364 – 366.
74. Ткачева Л. Б. Основные закономерности английской терминологии. Томск: Томский университет, 1987. 198 с.
75. Трофимова А. С. Особенности перевода английских многокомпонентных терминов со скрытыми компонентами значения // Праці Одеського політехнічного університету: сборник статей. Одес. нац. политехн. ун-т. 2012. Вып. 1(38). С. 326 – 329.
76. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистический очерк). Москва: Наука, 1999. 225 с.
77. Ходакова А. Г. Термины и номены // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского: сборник статей. Нижний Новгород, 2012. С. 411 – 416.
78. Хрусталева М. А. Синонимия в методическом дискурсе: когнитивный аспект. Дисс. Пермь, 2007. 197 с.
79. Чеботарёва В. В. Английский военный термин в лингвистическом и социокультурном аспектах. Дисс. Москва, 2012. Автореферат. 24 с.
80. Ченки А. Современные когнитивные подходы к семантике: сходства и различия в теориях и целях // Вопр. языкознания. 1996. № 2. С. 68 – 78.
81. Шайхулисламова Г. Г. Реконструкция существующей системы очистки сточных вод предприятия теплоэнергетики // Science Time: электрон. науч. журн. 2014. URL:
<http://cyberleninka.ru/article/n/rekonstruktsiyasuschestvuyushey-sistemy-ochistki-stochnyh-vod-predpriyatiateploenergetiki>

82. Шмелёв Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики. Москва: Наука, 2008. 280 с.
83. Юсупова Л. Г. Особенности профессиональной лексики и её отличие от терминов / Достижения вузовской науки: сборник статей. Новосибирск, 2016 С. 174 – 178.
84. BBC. British Broadcasting Corporation. URL: <https://www.bbc.com/>
85. CNN. Cable News Network. URL: <https://edition.cnn.com/>
86. Sollmann R., Gardner B., Chandler R. B., Royle J. A., Sillett T. S. An open-population hierarchical distance sampling model. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/14-1625.1/full>
87. Godschalx A. L., Schädler M., Trisel J. A., Balkan M. A., Ballhorn D. J. Ants are less attracted to the extrafloral nectar of plants with symbiotic, nitrogen-fixing rhizobia URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/14-1178.1/epdf>
88. McGarvey J. C., Thompson J. R., Howard E. E., Shugart H. H. Carbon storage in old - growth forests of the Mid - Atlantic: toward better understanding the eastern forest carbon sink. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/14-1154.1/full>
89. An Overview of Research on Disaster Environment. URL: [https://www.nies.go.jp/saigaikenkyu/hrfba3000009xfy4-att/AnOverviewofResearchonDisasterEnvironment\(FullText\).pdf](https://www.nies.go.jp/saigaikenkyu/hrfba3000009xfy4-att/AnOverviewofResearchonDisasterEnvironment(FullText).pdf)
90. Brent K. Marshall, J. Steven Picou, Christine A. Bevc. Ecological Disaster as Contextual Transformation: Environmental Values in a Renewable Resource Community. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0013916505275310?journalCode=eba>
91. Daniel A. F. Environmental Disasters: An Introduction. University of California, Berkeley School of Law. California, 2011. 30 с.
92. Minnesota Department of Health. Climate Change Vocabulary. 2014. URL: https://www.health.state.mn.us/communities/environment/climate/docs/film/vocab_list.pdf

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- (CD) — Cambridge Dictionary. Cambridge. URL:
<https://dictionary.cambridge.org/ru/>
- (DCM) — Dictionary. Michigan. URL: <https://www.dictionary.com/>
- (HPC) — Hindawi publishing corporation. Cairo. URL: <https://www.hindawi.com>
- (NASA) — NASA: Global Climat Change. Washington DC. URL:
<https://climate.nasa.gov/>
- (MCD) — Macmillan Dicitonary. London. URL:
<https://www.macmillandictionary.com/>
- (MW) — Merriam Webster. New York. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
- (OD) — Oxford Dictionary. Oxford. URL:
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- CCT — United States Department of Agriculture. URL:
<https://www.fs.usda.gov/ccrc/topics>
- IUCN — International Union for Conservation of Nature. URL:
<https://www.iucn.org/theme/ecosystem-management/our-work/environment-and-disasters>
- NG — National Geographic. URL:
<https://www.nationalgeographic.com/environment/natural-disasters-weather/>
- PW — PreventionWeb-Knowledge platform for disaster risk reduction. URL:
<https://www.preventionweb.net/disaster-risk/risk-drivers/ecosytems/>
- SD — Science Direct. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/natural-disaster>
- TOM — Tomedes Translator Blog. URL: <https://www.tomedes.com/translator-hub/fight-climate-change-translation>
- UN — UN News. URL: <https://news.un.org/ru/news/topic/climate-change>

ДОДАТОК А

Особливості перекладу термінології кліматичних змін

№	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	<i>A tax on <u>carbon</u>, declared the UN chief, is essential (UN, URL).</i>	Необхідно ввести податок на <u>викиди вуглецю</u> за словами голови ООН (Переклад наш – П.Т.).
2.	<i>Financing must therefore be mobilized, not just for <u>climate mitigation</u>, but also for <u>climate adaptation</u> to support those who are suffering (UN, URL).</i>	Фінансування має надходити не тільки для <u>зменшення впливу кліматичних змін</u> , але і для <u>адаптації</u> тим, хто від цього найбільше страждає.
3.	<i>Noting that <u>climate disruption</u> is “daily news”, he painted a picture of the past decade being the <u>hottest on record</u>, rising <u>greenhouse gases</u> and <u>devastating wildfires</u>, combined with record <u>floods</u> that are upending people and the planet (UN, URL).</i>	Варто зауважити що <u>кліматичні зміни</u> вже нікого не здивують, він змалював минуле десятиліття як <u>рекордно жарке</u> : збільшення впливу <u>парникових газів</u> з <u>руйнівними пожежами в лісах</u> , на фоні рекордних <u>повеней</u> . Все це змінює людей і планету.
4.	<i>The December event will be held amid signs that, the world is off-track to limit <u>global temperature</u> rises to 1.5 degrees above pre-industrial levels, and that a <u>carbon-free economy</u> is long overdue (UN, URL).</i>	Події грудня показали, що наш світ на шляху підвищення <u>середньої світової температури</u> і що вона виросла на 1,5 градуси, відносно до індустріального рівня, а <u>екологічно чиста економіка</u> вже має бути введена.
5.	<i>Siberia, meanwhile, has experienced a <u>prolonged heatwave</u>, with a recorded temperature of 38C (100.4F) on 20 June in the Russian town of Verkhoyansk (UN, URL).</i>	У Сибіру зафіксували <u>тривалу теплову хвилю</u> , з температурою 38С, 20 червня у місті Верхоянську.
6.	<i>However, many air-conditioning units emit <u>carbon dioxide</u>, <u>black carbon</u> and <u>Hydrofluorocarbons</u>, and increasing demand for cooling is contributing significantly to <u>climate change</u> (UN, URL).</i>	Проте, багато кондиціонерів <u>викидають в атмосферу</u> <u>вуглекислий газ</u> , <u>вуглець</u> і <u>фторвуглеводи</u> , на додачу зі зростаючим попитом, це має великий вплив на <u>кліматичні зміни</u> .

7.	<i>Farmers in Lesotho have to cope with <u>droughts, rising temperatures and more frequent extreme weather events</u> (UN, URL).</i>	Сільське господарство у Лесото має враховувати <u>посухи, високі температури</u> і все більш часті <u>стихійні лиха</u> .
8.	<i>Water is the primary medium through which we perceive the effects of <u>climate disruption, from extreme weather events, such as droughts and floods, to glacial melting, saltwater intrusion and sea level rise</u> (CCT, URL).</i>	Вода це перший вісник <u>кліматичних змін</u> , оскільки тут вони себе проявляють в першу чергу: від <u>стихійних лих як посуха і повінь</u> , до <u>танення льодовиків, засолення ґрунтових вод і підвищення рівня моря</u> .
9.	<i>However, it is estimated that <u>climate change, along with the increasing frequency and intensity of extreme events – storms, floods and droughts</u>, will aggravate the situation in countries already currently experiencing ‘<u>water stress</u>’ and generate similar problems in areas that have not been severely affected (CCT, URL).</i>	Однак, за оцінками, <u>зміна клімату</u> , разом із зростаючою частотою та інтенсивністю <u>стихійних лих - штормів, повеней та посух</u> , посилить ситуацію в країнах, які вже переживають " <u>водний стрес</u> ", і породжує подібні проблеми в районах, які ще не зазнали подібних лих.
10.	<i>It also indicates when action is required to stop these <u>carbon sinks from drying out</u> (CCT, URL).</i>	Це вказує також на необхідні дії, коли <u>природні поглиначі вуглецю</u> починають осушуватись.
11.	<i>For countries to successfully reduce greenhouse gas emissions and the fire risk caused by peatland <u>degradation, monitoring them – and especially their water level</u> – is key, Food and Agriculture Organization maintains (CCT, URL).</i>	Для забезпечення успішного зменшення <u>викидів парникових газів</u> та пожежної небезпеки, спричиненої <u>деградацією торфовищ</u> , контроль за ними - і особливо за <u>рівнем води</u> - є ключовим, стверджує Організація продовольства та сільського господарства.
12.	<i>One swarm reached the eastern boundaries of the Democratic Republic of the Congo – a country that has not seen a <u>locust incursion since 1944</u> (CCT, URL).</i>	Один рій досяг східних кордонів Демократичної Республіки Конго, ця країні не бачила такого <u>нашестья сарани</u> з 1944.
13.	<i>In <u>temperate forest ecosystems, the amount of carbon stored in soils is often greater than the amount</u></i>	У <u>помірних лісових екосистемах</u> <u>кількість вуглецю, що зберігається в ґрунтах</u> , часто перевищує

	<i>stored aboveground in living and dead plant <u>biomass</u> (CCT, URL).</i>	кількість, що <u>зберігається над землею</u> , в живій та мертвій рослинній <u>біомасі</u> .
14.	<i>These latter factors are affected by management activities related to changes in <u>stand structure</u> and <u>microclimate</u>, <u>wildfire</u> and <u>changes in site drainage</u> (CCT, URL).</i>	На ці фактори впливає діяльність управління, пов'язана зі зміною структури <u>деревостану</u> та <u>мікроклімату</u> , <u>пожежами</u> та <u>змінами дренажу ділянки</u> .
15.	<i>The amount of <u>carbon</u> stored in <u>soils</u> depends on a variety of factors, including <u>carbon inputs</u> from vegetation, <u>carbon losses</u> from decomposition and biodegradation, soil physiochemical characteristics, and <u>climate variables</u> like <u>temperature</u> and <u>precipitation</u> (CCT, URL).</i>	Кількість <u>вуглецю</u> , яка може <u>утримуватись у ґрунті</u> , залежить від багатьох факторів, враховуючи кількість <u>вуглецю</u> , який <u>потрапляє у ґрунт</u> , <u>втрати вуглецю</u> від розпаду і гниття, фізично-хімічних особливостей ґрунту, а також <u>специфіки клімату</u> , як <u>температура</u> і <u>опади</u> .
16.	<i>Changes may occur through changes in the relationship between <u>biomass production</u> and <u>decomposition</u>, or alternatively, in response to shifts in vegetation communities that are driven by <u>climate change</u> (CCT, URL).</i>	Зміни можуть відбуватися через зміни у взаємозв'язку між <u>утворенням біомас</u> та їх <u>розкладанням</u> або як альтернатива, у відповідь на зміни у рослинному різноманітті, що зумовлені <u>зміною клімату</u> .
17.	<i>There is considerable evidence suggesting that future <u>climate change</u> will further increase the likelihood of invasion of forestlands and rangelands as well as the consequences of those invasions (CCT, URL).</i>	Існують вагомі докази того, що майбутні <u>зміни клімату</u> ще більше збільшать ймовірність змін в лісових та пасовищних угіддях, а також наслідки цих змін.
18.	<i>The impact of <u>warming</u> and <u>precipitation changes</u> on population dynamics and <u>species distributions</u> (CCT, URL).</i>	Вплив <u>потепління</u> і <u>змін в опадах</u> на динаміку населення і природній <u>ареал флори і фауни</u> .
19.	<i>Increased <u>ecosystem disturbance</u> (CCT, URL).</i>	Загострення <u>порушення екосистеми</u> .
20.	<i>The enhanced competitiveness of some <u>invasive plants</u> due to <u>elevated CO₂</u> (CCT, URL).</i>	Підвищений ріст деяких <u>інвазійних видів рослин</u> , через <u>збільшений рівень CO₂</u> .

21.	<i>In general, the detrimental effects of invasive plants in <u>natural ecosystems</u> may include a <u>reduction in native biodiversity</u> (CCT, URL).</i>	Руйнівний вплив інвазійних видів рослин, в цілому, на <u>первинні екосистеми</u> , полягає у зменшенні <u>первинного біологічного різноманіття</u> .
22.	<i>Future changes may be more influenced by <u>climate-related shifts in disturbance regimes</u> and <u>altered land-use</u>, rather than <u>changes in a species' environment</u> (CCT, URL).</i>	Подальші зміни більше залежать від <u>кліматичних зсувів і змін у використанні землі</u> , аніж змінами у природніх <u>ареалах проживання тварин</u> .
23.	<i><u>Air and water temperatures</u> are correlated; therefore, <u>as air temperatures increase</u>, so do <u>surface-water temperatures</u>, and after a lag time, <u>groundwater temperatures</u> (CCT, URL).</i>	<u>Температура повітря і води</u> взаємопов'язані: тому, коли підвищується <u>температура повітря</u> , то підвищується і <u>поверхнева температура води</u> і через деякий час <u>температура ґрунтових вод</u> .
24.	<i>Changes in <u>water quantity and temperature</u> affect the <u>chemical characteristics</u> of warmwater habitats, such as <u>dissolved oxygen</u>, <u>salinity</u>, and <u>nutrient concentrations</u> (CCT, URL).</i>	Зміни в <u>кількості води і температури</u> мають прямий вплив на <u>хімічні властивості</u> води і ареал проживання у теплих водах, як <u>розчинений кисень</u> , <u>солоність води</u> і <u>концентрація поживних речовин</u>
25.	<i>Low <u>dissolved oxygen</u> has a stronger influence than <u>high temperatures</u> on distributions of some aquatic species (CCT, URL).</i>	<u>Низька концентрація розчиненого кисню у воді</u> має більший вплив на розподіл морських мешканців, аніж <u>високі температури</u> .
26.	<i>Increased <u>salinity of inland waters</u> in arid regions of the southwestern U.S. has already occurred in some habitats and is expected to be exacerbated by <u>climate changes</u> due to <u>drier conditions</u> (CCT, URL).</i>	Підвищена <u>солоність континентальних вод</u> вже стала проблемою на південному заході США і очікується <u>загострення цієї проблеми</u> через <u>кліматичні зміни і посушливість регіону</u> .
27.	<i>Although warmwater fishes are not expected to face <u>the nearly-universal declines</u> predicted for coldwater fishes, they are still impacted by <u>warming waters</u> (CCT, URL).</i>	Хоча тепловодна риба не має стикнутись з <u>масштабом наслідків</u> для холодноводних риб, вони все одно відчують <u>наслідки потепління</u> .
28.	<i>Species may <u>shift their ranges</u> or become dominant in previously</i>	Деякі види <u>змінять свій ареал</u> або стануть домінантним видом у

	<i>unsuitable areas as waters warm (CCT, URL).</i>	раніше <u>непридатних для них регіонах</u> , через потепління води.
29.	<i>Climate change and air pollution are closely linked, although in scientific research and often in policy they have been largely separated (CCT, URL).</i>	<u>Зміни клімату і забруднення повітря</u> тісно пов'язані, хоча наука і політика досліджує їх як окремі явища.
30.	<i>Linkages between climate change and air pollution extend to the terrestrial environment, with impacts that are complex and highly variable in time and space (CCT, URL).</i>	Відчути взаємовплив <u>забруднення повітря і кліматичних змін</u> можна і на <u>землі</u> , з комплексним неоднорідним впливом, в залежності від часу і місця.
31.	<i>Ozone is a greenhouse gas that has the 3rd largest positive radiative forcing, or warming effect, after CO₂ and CH₄ (CCT, URL).</i>	<u>Озон</u> так само вважається <u>парниковим газом</u> , який має третій, після CO ₂ і CH ₄ <u>позитивний радіаційний вплив</u> або вплив на <u>потепління</u> .
32.	<i>Negative O₃ impacts on plants include chlorophyll damage, lowered stomatal conductance, premature senescence of foliage, and lower root mass, all of which result in decreased photosynthesis and CO₂ sequestration by vegetation, which also indirectly increases climate warming (CCT, URL).</i>	До негативного впливу озону на рослин можна віднести <u>пошкодження хлорофілу, зниження проходимості у продихах, раннє старіння листя</u> ; все це знижує здатність до фотосинтезу і <u>виловлюванню CO₂</u> , що має опосередкований вплив на глобальне потепління.
33.	<i>Concentrations of NO and HNO₃ will most likely continue to decline due to the implementation of air pollution control measures (CCT, URL).</i>	Завдяки <u>мірам по контролю забруднення повітря</u> концентрація NO і HNO ₃ в повітрі, вірогідно, буде і надалі знижуватись.
34.	<i>Biological diversity refers to the variation among living organisms and the ecological complexes of which they are a part (CCT, URL).</i>	Під <u>біологічним різноманіттям</u> мається на увазі <u>різноманіття живих організмів і екологічний комплекс</u> , в якому вони мешкають.
35.	<i>There may be shifts in the geographic range of many species, influencing seasonal movement, recruitment, and mortality (CCT,</i>	Під впливом міграції, співвідношення смертності і народжуваності можуть статися <u>зміни в природньому ареалі</u>

	URL).	<u>мешкання деяких видів.</u>
36.	<i>Climate change in the 21st century has generated warmer temperatures and associated alterations in climate phenomena, including precipitation, snow accumulation, extreme events, and wildland fire (CCT, URL).</i>	У 21 столітті, <u>зміни клімату</u> призвели до <u>потепління</u> , а також до пов'язаних з ним <u>змін</u> : в <u>опадах</u> , <u>кількості снігу</u> , <u>стихійних лихах</u> і <u>пожежах</u> .
37.	<i>The duration of natural snow cover has decreased and is projected to continue to decrease in the 21st century throughout the northern hemisphere, as a result of warmer temperatures and alterations in precipitation (CCT, URL).</i>	<u>Тривалість природнього сніжного шару</u> значно скоротилась і за прогнозами буде скорочуватись у 21 сторіччі у <u>північній півкулі</u> , через <u>потепління</u> і <u>змінах у опадах</u> .
38.	<i>Fire interacts with climate and vegetation (fuel) in predictable ways that are documented in lake-sediment records, fire-scarred trees, forest age-class distributions, and contemporary instrumental records (CCT, URL).</i>	<u>Пожежі</u> мають безпосередній зв'язок з <u>кліматом</u> і рослинністю, яка є паливом. Також їх розповсюдження може бути передбачено, як свідчать документація і записи: у <u>озерному осаді</u> , <u>спалених деревах</u> , в залежності від типу і віку лісу, а також іншими сучасними інструментами.
39.	<i>Understanding climate-fire-vegetation interactions is essential for addressing nation-wide issues associated with climate change, particularly (CCT, URL).</i>	Встановлення <u>взаємозв'язку між пожежами і кліматичними змінами</u> може стати ключем, в особливості, для розуміння <u>кліматичних змін</u> по всій країні.
40.	<i>These fires are frequently associated with specific mesoscale (~5-1000 km) and broad scale (>1000 km) atmospheric circulation, temperature, and moisture patterns in different regions of the U.S (CCT, URL).</i>	<u>Пожежі</u> характеризують за спеціальними <u>мезо- і широкою шкалами</u> (До 1000 і понад 1000км), <u>циркуляцією атмосферних мас</u> , <u>температурою</u> і картою посухи США.
41.	<i>Predictions past about 2040 are largely speculative given the current rate of increase in fossil fuel emissions, but a warmer</i>	Минулі гіпотетичні розрахунки щодо 2040 року враховували нинішню зростаючу кількість <u>горючих викидів в атмосферу</u> ,

	<i>climate will certainly amplify the effects of drought and is expected to increase the number of days in a year with flammable fuels, thereby extending fire seasons and area burned in ecoregions where fire extent is linked to fuel conditions (CCT, URL).</i>	проте теплий клімат підсилить ефект <u>посухи</u> і має збільшити кількість <u>днів з пожежами</u> на рік, таким чином <u>розширюючи сезони пожеж</u> і <u>спалену площу</u> в екорегіонах, де вогонь залежить від запасів займистих речовин.
42.	<i>In arid ecosystems, increased drought theoretically could reduce fuels to the point at which annual fire extent actually decreases (CCT, URL).</i>	Гіпотетично, <u>посуха у засушливих регіонах</u> може зменшити кількість горючих речовин і таким чином зменшити потенціальну шкоду від <u>щорічних пожеж</u> .
43.	<i>Global and regional climate changes associated with elevated greenhouse gas concentrations could alter large weather patterns, thereby affecting fire-weather conducive to extreme fire behavior (CCT, URL).</i>	<u>Глобальні і регіональні зміни клімату</u> , які пов'язані з <u>підвищенням концентрації парникових газів</u> , можуть впливати на <u>погоду</u> , що в свою чергу впливає на <u>пожежі</u> і призводить до неконтрольованих осередків вогню.
44.	<i>Increase landscape diversity – increase large-scale resilience, size of management units, and connectivity (CCT, URL).</i>	Підвищення <u>рівня ландшафтного різноманіття</u> збільшить стійкість у великих масштабах, розміри окремих одиниць, а також зв'язок.
45.	<i>Warmer temperatures and greater rainfall both create conditions that are conducive to the expansion of the range and intensity of public health threats (CCT, URL).</i>	<u>Потепління і рясні дощі</u> , в комбінації, утворюють сприятливі умови для розповсюдження різноманітних загроз для здоров'я громад.
46.	<i>Ecological damage (e.g. high-velocity run-off, erosion, or landslides) exacerbated by inadequate infrastructure that is unable to accommodate regional increases in precipitation and storm surges (CCT, URL).</i>	<u>Екологічна шкода</u> (наприклад швидкий поверхневий стік води, ерозія і зсуви землі) загострюється від неправильного розміщення інфраструктури, яка не здатна <u>пристосуватись</u> до збільшення опадів і <u>штормів</u> .
47.	<i>Shoreline and riparian stabilization in the vicinity of vulnerable infrastructure, i.e. National Seashores, valley roads, or campgrounds in floodplains (CCT, URL).</i>	<u>Берегова лінія і стабілізація прибережної зони</u> в особливо вразливих точках інфраструктури, наприклад національні пляжі, ґрунтові дороги чи місця для кемпінгу у низинах.

48.	<i>Improve <u>stormwater management systems on roads, trails, and infrastructure, i.e. <u>bioretention features and other best management practices for surface water drainage and dispersment</u></u> (CCT, URL).</i>	Покращення <u>систем відводу дощової води</u> на дорогах, наприклад, <u>біозберігаючі</u> риси або інші методи контролю надземних потоків води, дренажних систем і розподілу.
49.	<i>What they do not agree on are certain policies such as how we should <u>reduce CO2 emissions</u>, who should fund <u>renewable energy initiatives</u> to countries that need it the most, how developed countries can assist developing countries, etc (CCT, URL).</i>	Поки що немає єдиних угод щодо певних політичних напрямів на рахунок: як ми маємо <u>зменшити викиди CO2 в атмосферу</u> , хто має фінансувати <u>екологічне енергопостачання</u> для країн, що розвиваються, і потребують цього найбільше і як розвинуті країни мають допомагати ітд...
50.	<i>Alternatives could include <u>adaptation measures to enhance ecosystem resistance or resilience or to facilitate transitions to current or future climate conditions</u> (CCT, URL).</i>	Альтернативи мають враховувати <u>адаптивні заходи</u> , щоб підсилити екосистему і полегшити адаптацію до нових реалій або <u>майбутніх кліматичних умов</u> .
51.	<i>Even if effective action is taken, <u>climate change is already here</u>, and is having a terrible impact on vulnerable people, warned Mr. Guterres (CCT, URL).</i>	Навіть якщо ми будемо вживати найкращі заходи, <u>кліматичні зміни</u> вже тут і вже мають великий вплив на вразливі прошарки населення, попереджає містер Гутерс.
52.	<i><...> the <u>impact on the environment</u> which results from the <u>incremental impact</u> of the action when added to other past, present, and reasonably foreseeable future actions (CCT, URL).</i>	<...> <u>вплив на оточення</u> , який випливає з <u>зростаючого впливу дій</u> на минулі, сучасні і майбутні заходи...
53.	<i>The "<u>cumulative</u>" impact is simply the overall impact a resource experiences from the combination of <u>impact mechanisms</u> to which it is subjected (CCT, URL).</i>	<u>Кумулятивний вплив</u> це сукупність всіх можливих впливів чи <u>комбінації механізмів</u> на об'єкт.
54.	<i>A change in one aspect causes a <u>cascade of responses</u> that in some cases <u>counteract</u> and in others</i>	Зміна одного аспекту може спричинити <u>ланцюговий ефект</u> , який врешті може <u>нівелюватись</u> або

	<i>magnify the initial change</i> (CCT, URL).	<u>підсилити первинний ефект.</u>
55.	<i>We can, however, begin to identify the kinds of changes that different styles and magnitudes of climatic change are likely to cause</i> (CCT, URL).	Звісно, ми можемо почати з аналізу <u>типів змін</u> і розрізняти типи і впливи на ті <u>кліматичні зміни</u> , які вони можуть спричинити.
56.	<i>Several approaches to land management have been developed in the face of high uncertainty concerning the outcomes of management actions</i> (CCT, URL).	Було створено декілька <u>підходів до керівництва земельними ресурсами</u> , у разі високої невизначеності наслідків цього керівництва.
57.	<i>Climate change assessments can focus on understanding what climate changes are occurring and what is causing them, the consequences of climate change, or the options for responding to climate change</i> (CCT, URL).	<u>Оцінка кліматичних змін</u> допомагає зрозуміти причин цих <u>змін</u> і які наслідки вони несуть, а також які заходи варто вживати.
58.	<i>Vulnerability assessments go beyond impact assessments to determine a system's sensitivity and ability to adapt to climate change and may be used in place of or in addition to climate change impact assessments</i> (CCT, URL).	Аналіз вразливостей виходить за межі фактичного впливу, щоб оцінити <u>слабкі місця систем</u> і їх потенціал адаптуватись до <u>нових умов</u> , також це можна використовувати і як оцінку впливу кліматичних змін.
59.	<i>Changes in climate patterns and weather variability pose substantial hazards for current U.S. agricultural systems</i> (CCT, URL).	<u>Зміни в кліматичних моделях і мінливість погоди</u> становлять велику <u>загрозу</u> сільському господарству США.
60.	<i>Increasing humidity and higher day and nighttime temperatures pose a significant challenge for livestock and crop production systems</i> (CCT, URL).	<u>Підвищення вологості і середньої добової температури</u> становлять загрозу худобі, рослинним культурам і фермерству загалом.
61.	<i>Longer, hotter drought periods will reduce soil cover by crop and pasture vegetation and leave the soil increasingly vulnerable to accelerated erosion</i> (CCT, URL).	Більш довгі і гарячі періоди <u>посухи</u> зменшують <u>грунтовий покрив</u> і кормову рослинність, а земля залишається більш вразливою для <u>ерозії</u> .
62.	<i>Permanent vegetative cover in the</i>	Постійна <u>стійка до посухи</u>

	<i>form of <u>drought-hardy agroforestry practices can maintain soil protection by complementing annual vegetation cover practices like cover crops which may face establishment challenges in times of <u>drought</u></u> (CCT, URL).</i>	рослинність допомагає підтримувати захисний шар ґрунту і створювати вкриття протягом всього року, як з використанням покривних культур, які можуть витримати виклики погоди під час <u>посухи</u> .
63.	<i>In areas where <u>rising stream temperatures may affect cold-water aquatic habitat</u>, shade from riparian forest buffers can help maintain cooler water temperatures (CCT, URL).</i>	У місцях де <u>теплі висхідні потоки</u> можуть порушувати на <u>середу холодних вод</u> , тіні від прибережних лісів допоможуть нівелювати цей ефект.
64.	<i>The consequences of <u>extreme winter events</u> can create challenges to producers, exemplified by the October 2013 <u>storm</u> that resulted in the deaths of more than 45,000 livestock in South Dakota (CCT, URL).</i>	Наслідки <u>зимових стихійних лих</u> можуть стати проблемою для фермерів, яскравим прикладом є жовтень 2013, коли <u>ураган</u> вбив понад 45000 голів худоби.
65.	<i><u>Field windbreaks can help capture the moisture available in snow by slowing the wind and distributing the snow across the field</u> (CCT, URL).</i>	<u>Лісосмуги</u> допомагають утримувати вологу від снігу, оскільки вітер сповільнюється, а сніг рівномірно вкриває поле.
66.	<i><u>Multiple facets of water quality may become increasingly important</u> (CCT, URL).</i>	<u>Різноманітні критерії</u> якості води можуть стати все більш і більш необхідними.
67.	<i>With differential <u>shifts in species' ranges, non-native species establishment, and modification of food web interactions, community structure and function will change in complex ways that are difficult to forecast</u> (CCT, URL).</i>	Через різноманітні зміни у <u>видах тварин</u> , <u>введення нових видів</u> впливають на харчовий ланцюг, відношення між різними видами, а їх роль у новому ареалі може змінитись у важко передбачуваних шляхах.
68.	<i>In regions where <u>riverine ecosystems historically had highly variable physical conditions, such as the southwestern U.S. and Great Plains, native species are adapted to extreme fluctuations</u></i>	У регіонах з <u>великою кількістю річок</u> були <u>різноманітні умови існування</u> , як на південному заході США і Великих рівнинах, місцеві види давно пристосувались до таких <u>екстремальних перепадів</u> .

	(CCT, URL).	
69.	<i>Increased salinity of inland waters in arid regions of the southwestern U.S. has already occurred in some habitats and is expected to be exacerbated by climate changes due to drier conditions, more surface water diversion and groundwater extraction, and higher evaporation rates in warmer temperatures</i> (CCT, URL).	Підвищена солоність ґрунтових вод у посушливих регіонах південного заходу США вже стала проблемою для деяких ділянок, очікується лише загострення цієї проблеми через кліматичні зміни через сухість, все більше надземних вод буде відводитись, а ґрунтові викачуватись, все це загострюється високими температурами і швидким випаровуванням.
70.	<i>Maintaining or re-creating high quality habitat for native species may ameliorate impacts of extreme events and help keep population sizes large enough to provide resilience to such events</i> (CCT, URL).	Підтримка і відновлення придатного для життя ареалу для місцевих видів може пом'якшити вплив стихійних лих і допоможе підтримувати достатню кількість особин, щоб такі лиха не стали загрозою для виду.
71.	<i>Losses in warmwater fauna have occurred already, due to human modifications or climate, and are expected to intensify</i> (CCT, URL).	Вже стались великі втрати фауни, через діяльність людини і кліматичні зміни; і прогнозується лише загострення проблеми.
72.	<i>Climate change is now an additional dimension that is being included in many natural resource assessments</i> (CCT, URL)...	Кліматичні зміни стали новим аспектом, який тепер враховують різні державні структури...
73.	<i>The risk of climate-related displacement can be reduced through effective adaptation, disaster risk reduction and development planning-especially when these are integrated</i> (TOM, URL).	Можна зменшити ризик кліматичних зсувів завдяки ефективному пристосуванню, зменшенню ризику лиха і завчасне планування, особливо, коли всі фактори враховуються.
74.	<i>When these climate change impacts make life unsustainable in particular areas declared as highly disaster prone or too dangerous for human habitation, or when return to original habitats is precluded, people are sometimes</i>	Коли вплив кліматичних змін унеможливує проживання у певних регіонах через високі ризики лиха або робить повністю не придатними для життєдіяльності або коли повернення до звичного існування неможливі, у людей не

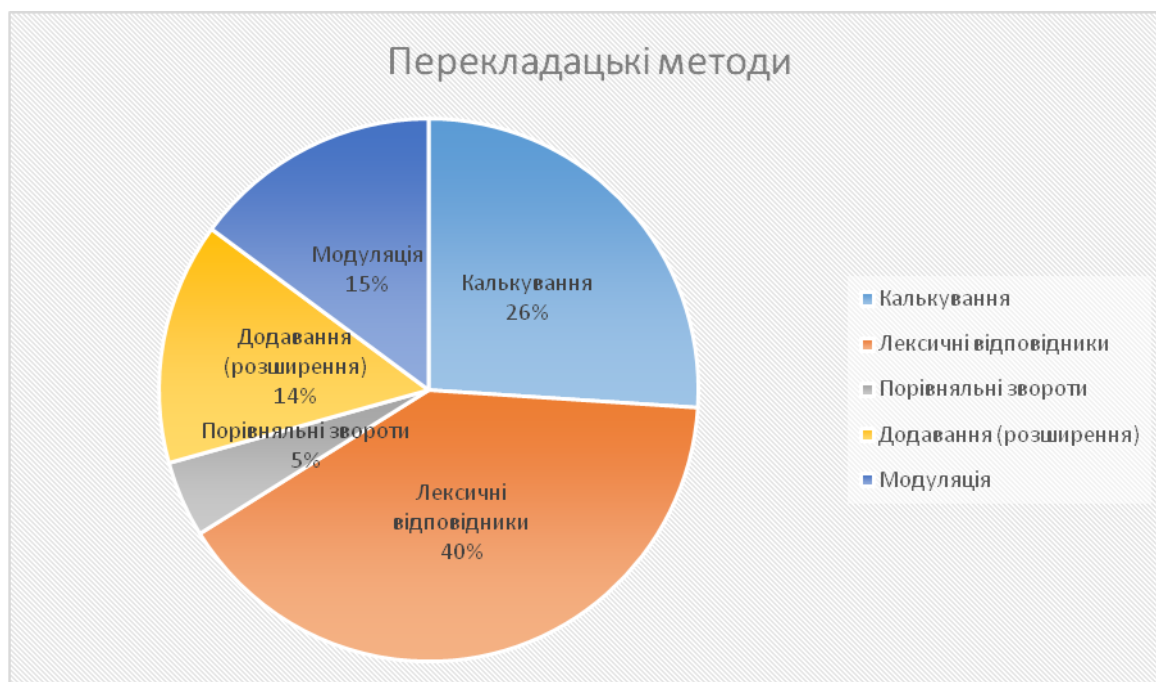
	<i>left with no choice but to flee (TOM: URL).</i>	залишається жодного вибору окрім як тікати.
75.	<i>The scientists said they believe the <u>contaminated area</u> is much larger than the parts they examined (TOM: URL).</i>	Вчені вважають, що <u>ураджена ділянка</u> набагато більша тієї частини, яку їм вдалось проаналізувати.
76.	<i>It is well-known that the Arctic is <u>warming at twice the rate of the rest of the planet</u> (PW, URL).</i>	Відомий факт, що Арктика <u>нагрівається вдвічі швидше</u> , відносно всієї планети.
77.	<i><u>Healthy ecosystems such as wetlands, forests and coastal areas, including mangroves and sand dunes can not only reduce vulnerability to hazards by supporting livelihoods but also act as physical barriers that reduce the impact of hazard events</u> (SD, URL).</i>	<u>Здорові екосистеми</u> як болота, ліси і прибережна зона, враховуючи мангрові зарости і піщані дюни можуть знизити ризик <u>загроз</u> , а також виступати <u>фізичним бар'єром і щитом, що знижує вплив лих</u> .
78.	<i>The most <u>vulnerable</u> are often those who are most dependent on natural resources for their livelihoods (SD, URL).</i>	Найбільш <u>вразливим</u> прошарком вважаються ті, хто майже повністю залежить від мінеральних ресурсів.
79.	<i>More than 400 buildings <u>collapsed and thousands more were damaged</u> (PW, URL).</i>	Понад 400 будівель було <u>повністю зруйновано</u> і тисячі <u>знали різних пошкоджень</u> .
80.	<i>Research on <u>Disaster Environment</u> must maintain an awareness of its development as being in step with <u>temporal changes in circumstances</u> (PW, URL).</i>	Дослідження будь якого <u>стихійного лиха</u> має враховувати його розвиток і <u>постійні зміни</u> в нових обставинах.
81.	<i><u>Hazards become disasters</u> when a <u>perturbation overwhelms the capacity of a population or place to adapt or cope</u> (PW, URL).</i>	<u>Загроза</u> стає <u>лихом</u> у тих випадках, коли <u>спроможність</u> людей адаптуватись і підлаштовуватись стає меншою за вплив <u>ускладнень</u> .
82.	<i>In the <u>direct aftermath</u> of the <u>disasters occurrence</u>, we achieve an initial grasp of the situation and then observe the <u>circumstances in accordance with the scale of the disaster and of the</u></i>	Вивчаючи <u>безпосередні наслідки стихійного лиха</u> , ми отримуємо перші головні дані, від яких можна врахувати <u>умови</u> і за шкалою оцінити ступінь <u>стихійного лиха</u> і <u>шкоду</u> .

	<i>damage</i> (PW, URL).	
83.	<i>The maturation of vulnerability science and the framing of hazards within human–environment systems have led to a break away from a hazard-centered focus</i> (PW, URL).	З розвитком наук про вразливості людства і потенціалу загроз у системі людина-оточення відбулося зміщення парадигми з фокусу на лихах.
84.	<i>National data on natural disasters do not consider differential vulnerability between social groups within communities</i> (PW, URL).	Національні дані щодо стихійних лих не враховує різницю у вразливості різних прошарків населення та спільнот.
85.	<i>E-waste is a growing problem in Lagos, Nigeria, and elsewhere in the developing world</i> (IUCN, URL).	Викинуті електроприлади це нова гостра проблема у таких країнах як Нігерія, Лагос, та інших країнах що розвиваються.
86.	<i>Many biologists are concerned over the fate of many polar bear populations in relation to global warming. The biggest danger to the animals is habitat loss</i> (PW, URL).	Багатьох біологів хвилює доля білих медведів через глобальне потепління, головна загроза це втрата природнього ареалу.
87.	<i>Degradation and the associated decline of ecosystems and their invaluable services (the benefits we obtain) are driving disaster risk</i> (PW, URL).	Деградація пов'язана з занепадом екосистем і їх неоціненних ресурсів (які ми добуваємо) є основною причиною загроз.
88.	<i>Changes to the environment can influence the frequency and intensity of hazards, as well as our exposure and vulnerability to these hazards</i> (PW, URL).	Зміни в оточенні можуть впливати на частоту і силу стихійних лих, так само як і на наші вразливості перед ними.
89.	<i>Coastal ecosystems, including coral reefs, sea grasses, mangroves and other beach vegetation, play a key role in mitigating impacts of storm surges and coastal flooding</i> (IUCN, URL).	Прибережні екосистеми відіграють важливу роль у пом'якшенні впливу штормів і затопленні пляжів, сюди входять коралові рифи, морські водорості, мангри, та інша рослинність.
90.	<i>A number of approaches and tools</i>	Зараз більшість підходів і

	<i>in environmental management, including <u>environmental impact assessments</u>, now take explicit account of <u>disaster risk</u>, while increasing investments are now being made in ecosystem approaches to <u>disaster risk management at all levels</u> (IUCN, URL).</i>	інструментів, в тому числі і інститути <u>вивчені впливу</u> , обов'язково враховують <u>ризик стихійного лиха</u> , але основні інвестиції надходять на налагодження екосистем і <u>зменшення ризику стихійних лих</u> на всіх рівнях.
91.	<i>The most violent <u>tornadoes</u> come from <u>supercells</u>, <u>large thunderstorms</u> that have winds already in rotation (NG, URL).</i>	Найпотужніші <u>торнадо</u> утворюються у <u>суперсекціях</u> , <u>великих грозових скупченнях</u> у яких є вихори.
92.	<i>The season follows the <u>jet stream</u>—as it swings farther north, so does <u>tornado activity</u> (NG, URL).</i>	В цьому сезоні будуть південні <u>повітряні потоки</u> , а з ними і <u>активність торнадо</u> .
93.	<i><u>Volcanic eruptions</u> pose many <u>dangers</u> aside from <u>lava flows</u> (NG, URL).</i>	<u>Виверження вулкану</u> несе з собою багато <u>загроз</u> , не рахуючи <u>потоків лави</u> .
94.	<i>One particular <u>danger</u> is <u>pyroclastic flows</u>, <u>avalanches of hot rocks</u>, <u>ash</u>, and <u>toxic gas</u> that race down slopes at speeds as high as 450 miles an hour (NG, URL).</i>	Особливу <u>загрозу</u> несуть <u>пірокластичні потоки</u> , <u>обвали з розпеченого каміння</u> , <u>попіл</u> і <u>токсичні гази</u> , які розповсюджуються з неймовірною швидкістю у 725км на годину.
95.	<i><u>Volcanic mudflows</u> called <u>lahars</u> can be very destructive (NG, URL).</i>	Вулканічні потоки, <u>лахари</u> , дуже руйнівні.
96.	<i>Warning signs include <u>small earthquakes</u>, <u>swelling or bulging of the volcano's sides</u>, and <u>increased emission of gasses</u> from its vents (NG, URL).</i>	Виверженню вулкана передують <u>невеликі землетруси</u> , <u>невеликі зміни схилу вулкану</u> і <u>збільшення викидів газу з жерла</u> .
97.	<i>The <u>volcanic ash</u> and <u>gas</u> injected into the atmosphere <u>obscured the sun</u> and <u>increased the reflectivity of Earth</u>, <u>cooling its surface</u> and causing what's known as <u>the year</u></i>	<u>Вулканічні попіл</u> і <u>газ</u> забруднили атмосферу і цим частково <u>закривали сонце</u> , <u>що збільшило коефіцієнт відображення сонячного світла</u> ; це спричинило, те, що всі

	<i>without a summer</i> (NG, URL).	зараз називають «роком без літа».
98.	<i>Changing weather patterns from global climate change could be a contributing factor in declining frog populations, particularly for species that rely on ephemeral water sources, like some of those in eastern Texas</i> (CCT, URL).	<u>Зміни погоди</u> через <u>кліматичні зміни</u> може стати головною причиною зменшення кількості жаб на Землі, особливо тих, яким необхідні тимчасові джерела води, такі види мешкають на сході Техасу.
99.	<i>In many parts of the country, reforestation and the succession of young forest to older age classes has been a fundamental source of carbon uptake, and this sink may not be as strong in the future</i> (CCT, URL)	В багатьох частинах країни <u>переозелення</u> і <u>омолодження лісів</u> стало новою основою нейтралізації вуглецю, і новим меншим <u>накопичувачем вуглецю</u> в майбутньому
100.	<i>Forest landscapes changes affect people and the forest ecosystems they depend on for clean water, clean air, forest products, and recreation</i> (CCT, URL).	<u>Зміни в ландшафті лісів</u> залежать власне від самого <u>лісу</u> і впливу людей, а саме від чистоти води і повітря, кількості видобутку деревини і спроможності до <u>відновлення</u> .

ДОДАТОК Б

В додатку Б, що представлений вище діаграмою, можна наочно побачити найбільш вживані способи перекладу термінології дискурсу кліматичних змін.

Можна зробити висновок, що найбільш поширеним при перекладі термінології дискурсу кліматичних змін виявилось використання еквівалентів (лексичних відповідників), яке склало 2/5 досліджуваних прикладів (40%). Середню частотність продемонструвало калькування (26 %), а також майже однаково часто зустрічалися в дослідженні прийоми модуляції (15 %) та розширення (14 %). Найменш частотними виявилися порівняльні звороти (11 %).

SUMMARY

The relevance of the topic of this Master degree thesis in translation studies is conditioned by the growing scientific interest in ecology, current interest in the global climate change and growing danger of environmental disasters, highlighted by the mass media. In developing these issues, linguists rely on theoretical positions and practical results obtained in the related fields of knowledge: logic, philosophy, geology, volcanology, climatology, oceanology, aerology, medicine, etc. The contribution of linguistics is associated with providing specific terminology to make the process of information exchange easier and much more precise. Thus, linguistics contributes to the study of the world that surrounds us.

Among the most important forms of lexicon, which actually allows people to continue developing their theories and study phenomena deeper, terminology allows to code lots of information in small amount of text. Thus, terminology is a very specific part of lexicon of any language and is the essential for sharing knowledge.

Semantics studies the meaning of words, phrases and subject-field terms that make up the lexicon of every science. The mass media outlets and scientists extensively use subject-field terminology. The structure of utterances may influence meaning of terms and vice-versa. In the contemporary world people have to share information swiftly and precisely.

The relevance of the subject of this Master degree thesis is determined by the fact that it deals with structural and semantic features of climate change terminology and environmental disasters in modern English and ways of rendering them into Ukrainian.

The object of this research is structural and semantic features of English terminology of global climate change and danger of environmental disasters.

The subject of this research is defined as structural and semantic features of the English language linguistic units referring to climate change and environmental disasters and possible ways of translating them into Ukrainian.

The subject and the object of this thesis put forward the following tasks:

- to consider the structural and semantic features of English climate change and environmental disasters terminology;
- to identify ways of rendering this terminology into Ukrainian;
- to describe discourse of the mass media and discourses of climate change and environmental disasters;
- to analyze the terminology of climate change and environmental disasters at the lexical and semantic levels;
- to identify the structural types of this terminology;
- to use the method of continuous sampling for the purpose of selecting data for the research;
- to use the descriptive method for analysis and description of English climate change and environmental disasters terminology;
- to analyze specifics in applying translation transformations for rendering of the mentioned terminology into Ukrainian.

The scientific novelty of the obtained results is determined by establishing structural and semantic features of climate change and environmental disasters terminology and possible ways of translating this terminology into Ukrainian.

The practical significance of the obtained results lies in the ability to share information about climate change and natural disasters and work out ways of preventing them.

Materials of this research can be used in teaching courses in general linguistics (sections "Lexical semantics", "Semasiology", "Lexicology"), in optional courses in linguistics and for compiling special dictionaries and vocabularies in the field of ecology.

The mass media discourse is a discourse of international communication. Considered as a modification of journalistic discourse, it combines various styles

and genres that is why it is considered as a “gray-zone”, which uses lingual means of non-fictional and fictional texts.

The main ways of translating English-language media discourse environmental terminology into Ukrainian are finding direct equivalents, expansion, calques (translation loans), modulation and changing the sentence structure.

In English noun phrases are more common than in Ukrainian. This defines the structure of terms and affects their meaning.

The structure and meaning are integral parts of the language at the lexical level. In all languages (especially in English and Ukrainian), there is no possibility to imagine these languages without these fundamental components. Without basic understanding of these two essential components, it is impossible to study any terminology fundamentally.

The analysis has shown that the basic lexical and grammatical translation transformations in reproduction of the linguistic units used in the discourse of climate change and environmental disasters in the mass media texts were as follows: direct equivalents, practical transcription, transliteration, transcoding, inversion, calques, descriptive translation and modulation.

It can be concluded that the most common in translating the terminology of the discourse of climate change was the use of equivalents (lexical equivalents), which amounted to 2/5 of the studied examples (40%). The average frequency was demonstrated by calques (26%), modulation (15%) and expansion (14%) were almost equally common in the study. Comparative inversions were the least frequent (only 11%).

Keywords: climate change, global warming, ecological disasters, environmental terminology, ecology, ecosystems, mass media discourse, translation transformations.